

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ VE NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜLERİ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI
ORTAK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLİM AÇISINDAN
ALMANCA VE TÜRKÇE BİRLEŞİK
KELİMELEİN ANLAMSAL VE YAZIMSAL
OLARAK İNCELENMESİ

SEHER SEVİNDİK

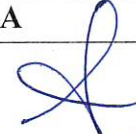
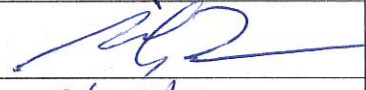
DANIŞMAN

PROF. DR. MUKADDER SEYHAN YÜCEL

EDİRNE 2019

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ORTAK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seher SEVİNDİK tarafından hazırlanan **Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Almanca Ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal Ve Yazımsal Olarak İncelenmesi** Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **13.06.2019** günü saat **11:00** 'de yapılmış olup, yüksek lisans tezinin * *Kabul edilmesine* **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Mukadder SEYHAN YÜCEL	<i>Kabul edilmesine</i>	
Prof. Dr. Hikmet ASUTAY	<i>Kabul edilmesine</i>	
Prof. Dr. İmran KARABAĞ	<i>Kabul edilmesine</i>	<i>7.14</i>

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10268192
Yazar Adı / Soyadı	SEHER SEVİNDİK
T.C.Kimlik No	45523160398
Telefon	5512364382
E-Posta	sehersevindik6@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Almanca ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak İncelenmesi
Tezin Tercümesi	Semantic and Written Analysis of the Words in German and Turkish in terms of Comparative Linguistics
Konu	Alman Dili ve Edebiyatı = German Linguistics and Literature
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Alman Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	174
Tez Danışmanları	PROF. DR. MUKADDER SEYHAN YÜCEL
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

12.07.2019

İmza:.....

Tezin Adı: Karşılaştırılmalı Dilbilim Açısından Almanca ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak İncelenmesi

Hazırlayan: Seher SEVİNDİK

ÖZET

Birleşik kelimeler dilde bir kavramı, bir yeri ve oluşumu ifade etmek üzere bir ya da bir kaç kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu kelime öbekleridir. Birleşik kelimelerin yazımı tüm dillerde çözülmemiş bir sorun olarak kabul görülmekte ve yazımında netlik kazanılmayan birçok sorun bulunmaktadır.

Bu çalışma, *Karşılaştırılmalı Dilbilim Açısından Almanca ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak İncelenmesi*'ni amaçlamaktadır. Birleşik kelimelerin yazımı sorunu akademik literatürün taranmasıyla çok yönlü olarak ele alınmıştır. Bu amaçla *Hitit-Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*, *İstanbul-Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'ndaki tüm Türkçe birleşik kelimeler ile *Schritte International 1* ve *Themen Neu 1* ders kitaplarındaki Almanca tüm birleşik kelimeler yazımı ve anlamı konusunda incelenmiş, tablolatırılmış ve birleşik kelimelerin yapı ve anlam bakımından benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca TDK güncel kılavuzundaki birleşik kelimeler yazımsal ve yapısal olarak incelenmiş ve tablolatırılmıştır.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde birleşik kelimenin tanımsal, anlamsal ve yapısal olarak incelenmesi açıklanmış, ikinci bölümde ise Karşılaştırmalı dilbilim çalışmaları incelenmiş, Sankritçe (eski Hintçe), Yunanca, Latince, Gotça, Rusça ve Kazakça kelimeler tablolar üzerinden açıklanmıştır. Ayrıca Türkçe ve Almanca dillerinde yapılmış karşılaştırmalı dilbilim çalışmalarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Türkçe dilindeki birleşik kelimelerin oluşumu, anlamsal ve yazımsal özellikleri detaylıca incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde ana başlıklar ile

kelime yapısı ve yazım kurallarına göre alt başlıklara ayrılarak örneklendirme yapılmış ve detaylandırılmıştır.

Dördüncü bölümde ise Almanca dilindeki birleşik kelimelerin, yazımsal ve anlamsal oluşumu incelenmiştir. Beşinci bölümde ise Almanca ve Türkçe dillerindeki birleşik kelimelerin anlamsal ve yazımsal olarak karşılaştırılması yapılmıştır. Bu bölümde Türkçe ve Almanca ders kitapları incelenmiş ve kitaplar içindeki tüm birleşik kelimeler sıralanıp belirtilmiştir. Bu bölümün sonunda ise Türkçe ve Almanca dillerinde birleşik kelime açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde, çalışma süresinde yapılan araştırmalar ve akademik literatürden elde edilen bilgiler ışığında ortaya çıkan sonuçlar paylaşılmıştır. Çalışma boyunca çeşitli farklılıklardaki birleşik kelimeler 30 tabloda örneklendirilmiştir. Bu çalışmada karşılaştırmalı dilbilim açısından Türkçe ve Almanca birleşik kelimeler konusu, araştırma çerçevesinde incelenen kitaplarla konuya sınırlılık getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Birleşik kelime, Almanca, Türkçe, Karşılaştırmalı Dilbilim

Name of the Thesis: Semantic And Written Analysis Of The Words In German And Turkish In Terms Of Comparative Linguistics

Prepared by: Seher SEVİNDİK

ABSTRACT

Compound words are the words in a language that are formed by a combination of one or several words to express a place and nation. The writing of Compound words is accepted as an unresolved problem in all languages and there are many problems that haven't been clarified in writing.

This study aims to analyse semantic and written words in German and Turkish in terms of Comparative Linguistics. The problem of the writing of Compound words has been dealt with in the versatile way by scanning the academic literature. For this purpose *the Hittite(s) - the Turkish textbook for foreigners, İstanbul - the Turkish textbook for foreigners*, all the Turkish combined words and *the Schritte International 1, Themen Neu 1* textbook and the meaning of all the combined German words in the textbook and the structure of the combined words examined similarities and differences in terms of meaning were revealed.

In addition, the combined words in the current guide of the TDK have been examined and tabulated.

The study consists of five main parts. In the first chapter, with the definition of the Compound word semantic and structural examination of the second chapter. Comparative linguistics studies have been examined, the words of Sankrit (ancient Hindi), Greek, Latin, Gothic, Russian and Kazakh were explained through the tables. In addition, comparative linguistic studies in Turkish and German languages are included. In the third section, the formation of the Compound words in Turkish language, semantic and spelling features were examined in detail.

Also in this section, the main headings are divided into sub-headings according to the vocabulary structure and spelling rules.

In the fourth chapter, syntactic and semantic formation of Compound words in German language were examined. In the fifth chapter, the semantic and spelling comparison of the combined words in German and Turkish was done. In this section, Turkish and German languages textbooks are examined and all the combined words in the books were listed. At the end of this section, the evaluation of the combined words in Turkish and German languages is given.

In the conclusion of the study the results obtained in the light of the researches made during the study period and the information obtained from the academic literature were shared. Combined words in various differences throughout the study were illustrated in 30 tables. In this study, in terms of comparative linguistics, the subject of German and Turkish combined words was limited to the subject by the books examined within the framework of the research.

Keywords: *Compound word, German, Turkish, Comparative Linguistics*

ÖN SÖZ

İnsanlığın gelişimi ve tarihsel sürecin getirisi olarak gelişim gösteren dünya, her alanda yenilemiş ve yenilenmeye devam etmektedir. Her çıkan teknolojik gelişmelerle, bilim adı altında kabul edilen birçok sav zaman içerisinde de yerini kanıtlanabilir başka düşüncelere bırakıyor. Bütün bu gelişmelere paralel olarak dil de gelişmeye ve ilerlemeye devam etmekte. Kültürlerin birbiri ile etkileşimi, gelişimleri ve iletişimleri göz önüne alındığında iç içe geçmiş etkileşimleri olan bir durum ortaya çıkmaktadır. Farklı dil aileleri, yapıları ve hatta alfabelere sahip diller bu etkileşim ve geçişleri karşılamak, yeni kelimeleri anlamca karşılamak için birleşik kelimelere ihtiyaç duymaktadır. Toplum içindeki tüm insanların meslek, konum ve imkânlarına bakılmaksızın, bu insanların kullandığı birleşik kelimelerde yazımı ve sınıflandırılmasıyla alakalı belirsizlikler bulunmaktadır.

Birleşik kelime alanında yapılan akademik çalışmalara bakıldığında birçok fikrin olduğu birleşik kelimeler konusunda, birleşik kelimelerin kapsamı ve alanın büyüklüğü söz konusu olduğundan çalışmalarına ihtiyaç olduğu, *Karşılaştırılmalı Dilbilim Açısından Almanca ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak İncelenmesi* başlıklı tezimde yaptığım araştırmaların ve incelemelerin bundan sonra bu konuda yapılacak çalışmalara kılavuz olmasını ve yol göstermesini amaçlamaktayım.

Dilin gelişimine emek veren ve bu yolda çalışmalar yapan tüm akademisyen ve araştırmacıların bu konuya önem vermesini ve birleşik kelimeler konusuna dikkat çekilmesi gerekliliğine inanmaktayım. Yaptığım çalışmanın amacını bu şekilde ifade edebilirim.

Tez konumu belirleme ve yazım sürecinde birikimleriyle ve tecrübesiyle bana yol gösteren, tezimi titizlikle okuyup tavsiyelerde bulunan danışman hocam Prof. Dr. Mukadder SEYHAN YÜCEL'e, ve saygıdeğer jüri üyelerim Prof. Dr. Hikmet

ASUTAY'a ve Prof. Dr. İmran KARABAĞ'a bu süreçte benden desteklerini esirgemeyen sevgili aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bu çalışmayı *Babam* Mürsel SEVİNDİK'e ithaf ediyorum.

Seher SEVİNDİK
Gebze, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	V
ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
KISALTMALAR LİSTESİ	VII

I. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1. BİRLEŞİK KELİMELELER	4
1.1. Anlamsal Olarak Birleşik Kelimeler.....	5
1.2. Yapısal Olarak Birleşik Kelimeler.....	5
1.2.1. İsim Tamlaması ile Yapılan Birleşik Kelimeler.....	6
1.2.1.1. Belirtili İsim Tamlaması.....	7
1.2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	8
1.2.1.3. Takısız İsim Tamlaması.....	10
1.2.1.4. Zincirleme İsim Tamlaması.....	12
1.2.2. Fiil Tamlaması ile Yapılan Birleşik Kelimeler.....	13
1.2.2.1. Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller.....	14
1.2.2.2. Kurallı Birleşik Fiiller.....	15
1.2.2.3. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller.....	16
1.2.3. Sıfat Tamlaması ile Yapılan Birleşik Kelimeler.....	18
1.2.4. Birleşik Kelime Olarak Kullanılan Sıfat-Fiiller (Ortaçlar).....	19
1.2.5. İsim + Fiil ile Yapılan Birleşik Kelimeler.....	19
1.2.6. Fiil + Fiil ile Yapılan Birleşik Kelimeler	20
1.3. Yazımsal Olarak Birleşik Kelimeler.....	21
1.3.1. Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler.....	24
1.3.2. Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler.....	29

II. BÖLÜM

2. KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLİM ÇALIŞMALARI.....	31
2.1.Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilim Çalışmaları.....	31
2.2.Almanca Karşılaştırmalı Dilbilim Çalışmaları.....	38

III.BÖLÜM

3.TÜRKÇEDEKİ BİRLEŞİK KELİMELER.....	43
3.1.Türkçede Birleşik Kelimelerin Oluşumu.....	43
3.2.Türkçedeki Birleşik Kelimelerin Yazım Özellikleri.....	48
3.2.1.Türetme ile Oluşan Birleşik Kelimeler.....	49
3.2.2.Kaynaşma ile Oluşan Birleşik Kelimeler.....	52
3.2.3.Harf Düşmesi ile Oluşan Birleşik Kelimeler.....	54
3.2.3.1.Ünlü Düşmesi.....	55
3.2.3.2.Ünsüz Düşmesi.....	58
3.3. Türkçedeki Birleşik Kelimelerin Anlamsal Özellikleri	59
3.3.1. Anlam Değişmesi.....	60
3.3.2.İki Birleşeninde Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler.....	61
3.3.3.Birleşenlerden Birinin Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler.....	62
3.3.4. Birleşenlerden Her İkisinin de Anlamını Kaybettiği Birleşik Kelimeler.....	64

IV.BÖLÜM

4.ALMANCADAKİ BİRLEŞİK KELİMELER.....	67
4.1.Almancadaki Birleşik Kelimelerin Oluşumu.....	67
4.1.1.Birleşik Kelimelerin Oluşum Türleri.....	67
4.1.1.1.Belirleyici Birleşik Kelime.....	70
4.1.1.2.Bağlayıcı Birleşik Kelime.....	71
4.1.1.3.İyelik Belirten Birleşik Kelime.....	71
4.1.1.4.Birbirine Yaklaştırılmış Birleşik Kelime.....	72

4.1.2. Türetme Yolu ile Oluşan Birleşik Kelimeler.....	73
4.1.2.1. Doğrudan Türetme.....	75
4.1.2.2. Dolaylı Türetme.....	77
4.2. Almancadaki Birleşik Kelimelerin Yazımsal Oluşumu.....	78
4.2.1. İsim ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler.....	79
4.2.1.1. İsim İsim ile Oluşan Birleşik Kelimeler (İ + İ).....	79
4.2.1.2. Sıfat İsim ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (S + İ).....	81
4.2.1.3. Fiil İsim ile Oluşan Birleşik Kelimeler (F+İ).....	83
4.2.1.4. Edat İsim ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (E+İ).....	85
4.2.2. Sıfat ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler.....	86
4.2.2.1. İsim Sıfat ile Oluşan Birleşik Kelimeler (İ+S).....	87
4.2.2.2. Sıfat Sıfat ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (S+S).....	88
4.2.2.3. Fiil Sıfat ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (F+S).....	89
4.2.3. Fiil ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler.....	91
4.2.3.1. İsim + Fiil ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (İ+F).....	92
4.2.3.2. Sıfat + Fiil ile oluşturulan birleşik kelimeler (S+F).....	93
4.2.3.3. Fiil + Fiil ile Oluşan Birleşik Kelimeler (F+F).....	95
4.2.4. Birleştirme Ekleri.....	96
4.2.5. Kısaltmaların Yazımı.....	102
4.3. Almancadaki Birleşik Kelimelerin Anlamsal Oluşumu.....	104

V.BÖLÜM

5. TÜRKÇE VE ALMANCA DİLLERİNDE BİRLEŞİK KELİMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	106
5.1. Birleşik Kelimelerin Anlamsal Karşılaştırılması.....	106
5.1.1. Türkçe ve Almanca Dillerinde Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler.....	107
5.1.2. Türkçe ve Almanca Dillerinde Aynı Anlamı Taşıyan Birleşik Kelimelerin Karşılaştırılması.....	111
5.2. Birleşik Kelimelerin Yazımsal Karşılaştırılması.....	111
5.2.1. Türkçe ve Almanca Dillerinde Birleşik Kelimelerin Yapı Bakımından	

Karşılaştırılması.....	112
5.2.2. Türkçe ve Almanca Dillerindeki Benzer Özellikler.....	112
5.2.3. Türkçe ve Almanca Dillerindeki Farklı Özellikler.....	115
5.3. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının Birleşik Kelime Açısından İncelenmesi.....	116
5.3.1. Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi.....	117
5.3.2. İstanbul, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi.....	127
5.3.3. Schritte International 1 Almanca Ders Kitabı ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi.....	131
5.3.4. Themen Neu 1 Almanca Ders Kitabı ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi.....	138
5.4. Türkçe ve Almanca Dillerinin Birleşik Kelime Açısından Değerlendirilmesi.....	143
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	149
KAYNAKÇA.....	154

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Belirtili İsim Tamlaması.....	7
Tablo 2. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	9
Tablo 3. Takısız İsim Tamlaması.....	11
Tablo 4. Zincirleme İsim Tamlaması.....	12
Tablo 5. Birleşik Fiiller.....	17
Tablo 6. Sıfat Tamlaması ile Yapılan Birleşik İsimler.....	18
Tablo 7. Kardeş Dillerin Karşılaştırılması.....	33
Tablo 8. Türkçe, Kazak Türkçesi ve Rusçanın Yapı Bakımından İncelenmesi.....	37
Tablo 9. Türkçede Almanca Kaynaklı Kelimeler.....	40
Tablo 10. Türetme ile Oluşan Birleşik Kelimeler.....	49
Tablo 11. Ünlü Düşmesi ile Oluşan Birleşik Kelimeler.....	55
Tablo 12. Anlam Değişmesi.....	58
Tablo 13. Ön Ek ve Son Ek ile Oluşturulan Birleşik İsimler.....	70
Tablo 14. Ön Ek ile Oluşturulan Birleşik Sıfatlar.....	70
Tablo 15. Ön Ek ve Son Ek ile Oluşturulan Birleşik Fiiller.....	70
Tablo 16. Ön Ek ile Oluşturulan Birleşik Zarflar.....	71
Tablo 17. Fleischer & Barz İsim Kombinasyonu.....	75
Tablo 18. İsim + İsim ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler.....	76
Tablo 19. Fleischer & Barz Sıfat Kombinasyonu.....	82
Tablo 20. Fleischer & Barz Fiil Kombinasyonu.....	86
Tablo 21. Kısaltmaların Yazımı ve Anlamları.....	96
Tablo 22. <i>Hitit</i> - Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler.....	110
Tablo 23. <i>Hitit</i> - Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler	117

Tablo 24. <i>İstanbul</i> - Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler.....	120
Tablo 25. <i>İstanbul</i> -Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler.....	122
Tablo 26. <i>Schritte International 1</i> , Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler	124
Tablo 27. <i>Schritte International 1</i> , Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler.....	125
Tablo 28. <i>Themen Neu 1</i> , Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler.....	130
Tablo 29. <i>Themen Neu 1</i> , Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler	130
Tablo 30. Birleşik Kelime Tür İncelemesi ve Oranları.....	136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. İsim + Fiil Birleşik Kelime İlişkisi.....	20
Şekil 2. İsim + Fiil Birleşik Kelime İlişkisi.....	20
Şekil 3. Birleşik Kelime Yazımı.....	23
Şekil 4. Gösterilen Gösteren İlişkisi.....	32
Şekil 5. Almanca Cümle Analizi.....	38
Şekil 6. İngilizce Cümle Analizi.....	39
Şekil 7. Türkçe Cümle Analizi.....	39
Şekil 8. Anlamını Koruyan Birleşik Kelimeler.....	62
Şekil 9. Anlamını Koruyan Birleşik Kelimeler.....	62
Şekil 10. Birinin Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler.....	63
Şekil 11. Birinin Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler.....	63
Şekil 12. Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler.....	64
Şekil 13. Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler.....	65
Şekil 14. Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler.....	65
Şekil 15. Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler.....	65
Şekil 16. Duden'in Belirleyici ve Ana Kelime Göstergesi.....	68
Şekil 17. Çok Parçalı Birleşik Kelime Göstergesi.....	69
Şekil 18. Bağlayıcı Birleşik Kelime İlişkisi.....	71
Şekil 19. İyelik Belirten Birleşik Kelime İlişkisi.....	72
Şekil 20. Birbirine Yaklaştırılmış Birleşik Kelime İlişkisi.....	72
Şekil 21. Ön Ek ile Yapılan Doğrudan Türetme.....	75
Şekil 22. Son Ek ile Yapılan Doğrudan Türetme.....	76

Şekil 23. Ön Ek ve Son Ek ile Yapılan Doğrudan Türetme.....	76
Şekil 24. Artikel ve İsim İlişkisi.....	81
Şekil 25. Sıfat + İsim İlişkisi.....	82
Şekil 26. Sıfat + İsim İlişkisi.....	82
Şekil 27. Sıfat + İsim İlişkisi.....	82
Şekil 28. Fiil + İsim İlişkisi.....	83
Şekil 29. Fiil + İsim İlişkisi.....	84
Şekil 30. Fiil + İsim İlişkisi.....	84
Şekil 31. Edat + İsim İlişkisi.....	85
Şekil 32. Edat + İsim İlişkisi.....	85
Şekil 33. Edat + İsim İlişkisi.....	85
Şekil 34. İsim + Sıfat İlişkisi.....	87
Şekil 35. İsim + Sıfat İlişkisi.....	87
Şekil 36. İsim + Sıfat İlişkisi.....	88
Şekil 37. Sıfat + Sıfat İlişkisi.....	88
Şekil 38. Sıfat + Sıfat İlişkisi.....	89
Şekil 39. Sıfat + Sıfat İlişkisi.....	89
Şekil 40. Fiil + Sıfat İlişkisi.....	90
Şekil 41. Fiil + Sıfat İlişkisi.....	90
Şekil 42. Fiil + Sıfat İlişkisi.....	90
Şekil 43. İsim + Fiil İlişkisi.....	92
Şekil 44. İsim + Fiil İlişkisi.....	92
Şekil 45. İsim + Fiil İlişkisi.....	93
Şekil 46. Sıfat + Fiil İlişkisi.....	94

Şekil 47. Sıfat + Fiil İlişkisi.....	94
Şekil 48. Sıfat + Fiil İlişkisi.....	94
Şekil 49. Fiil + Fiil İlişkisi.....	95
Şekil 50. Fiil + Fiil İlişkisi.....	95
Şekil 51. Fiil + Fiil İlişkisi.....	95
Şekil 52. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	107
Şekil 53. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	107
Şekil 54. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	108
Şekil 55. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	108
Şekil 56. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	108
Şekil 57. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	109
Şekil 58. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	109
Şekil 59. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	109
Şekil 60. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	110
Şekil 61. Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi.....	110
Şekil 62. Yardımcı Fiil Alan Birleşik Kelime Karşılaştırması.....	113
Şekil 63. Yardımcı Fiil Alan Birleşik Kelime Karşılaştırması.....	113
Şekil 64. Türkçe ve Almanca Birleşik Kelimelerin Birleştirilmesi.....	114

KISALTMALAR LİSTESİ

Alm	: Almanca
DT¹	: Doğrudan Türetme
DT²	: Dolaylı Türetme
E	: Edat
F	: Fiil
F	: Fiil Fiil
Fİ	: Fiil İsim
FS	: Fiil Sıfat
İ	: İsim
İİ	: İsim İsim
İS	: İsim Sıfat
ÖE	: Ön Ek
S	: Sıfat
SE	: Son Ek
SF	: Sıfat Fiil
Sİ	: Sıfat İsim
SS	: Sıfat Sıfat
TDK	: Türk Dil Kurumu
TR	: Türkçe

BÖLÜM I

GİRİŞ

Kelime, anlam olarak “*Anlamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük.*” şeklinde tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, TDK, 2011). Türkçede kelimenin eş anlamlısı ‘sözcük’ tür. Dili oluşturan en küçük yapı taşlarından biri olan kelimelerin varlığı ve sayısı dilin zenginliğini gösteren önemli unsurlardan biridir. Buna karşılık birleşik kelimenin tanımı iki veya daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan söz öbekleri olarak belirtilebilir.

Başka bir deyişle birleşik kelimeyi “*ses düşmesi, ses türemesi, kelime türünün değişmesi, üzerindeki ekin görevini kaybetmesi veya anlam kayması dolayısıyla aralarına ek girmeyerek kalıplaşmış iki veya daha çok sözden oluşan kelimedir*” (Türkçe Sözlük, TDK, 2005, s.283) şeklinde tanımlayabiliriz.

Dile giren yeni kelime anlamlarının karşılanması, dilin gelişimi ve zenginleşmesi için ihtiyaç duyulan birleşik kelimeyi anlam, yapı ve yazım bakımından üç ana başlıkta inceleyebiliriz. Birleşen kelimeler, birleşim sonrası anlamlarını kaybedip yeni anlam kazandığı gibi biri ya da her ikisinin de anlamlarını koruduğu birleşim de görülmektedir.

Birleşik kelimeler yapısal olarak ve anlamsal olarak bir bütünlük oluşturmaktadır. Ergin bu durumu, “*kelime grubu birden fazla kelimeyi içerisine*

alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütünlük olarak muamele gören bir dil birliğidir” (Ergin, 2013: 372) şeklinde ifade etmektedir.

Anlam, yapı ve yazım konusunda incelemeler ve tanımlamalar yaptığımız bu çalışmada, birleşik kelimelerin karşılaştırılması, Almandaki birleşik kelimelerin incelenmesi, Türkçe ve Almanca dillerinde birleşik kelimelerin karşılaştırılması şeklinde devam etmekte, yapılan çalışmalarımızda edindiğimiz bulgu ve tespitler sonuç kısmında belirtilmektedir.

Amaç

Dil, sürekli olarak yeni kelimeler üretmekte ve yeniliklere kapı açmaktadır. Bunu da en kolay biçimde kültürlerarası etkileşim yoluyla sağlamaktadır. Diller ihtiyaç duyulması durumunda yeni kelimeler türetme yoluna giderler. Türkçede ve Almandaki türetme biçimlerinden biri olan birleştirme, en az iki ya da daha fazla kelimenin bir araya getirilmesiyle yapılmaktadır. Karşılaştırmalı dilbilim açısından ele alınan bu çalışmada Almanca ve Türkçe birleşik kelimelerin anlamsal ve yazımsal olarak incelenmesi, her iki dildeki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın diğer bir amacı kitap incelemelerindeki örneklerle öğrenim sürecinde birleşik kelimelerin dikkat edilmesi gereken unsurları belirlemektir.

Önem

Birleşik kelimelere bakıldığında hangi dilde olursa olsun birleşik kelimelerin her zaman dile zenginlik katmıştır. Bu çalışma ile Almanca ve Türkçe birleşik kelimelerin yazımı ve anlamsal değerleri incelenecektir. Ele alınacak çalışmada Türkçe ve Almanca dillerindeki birleşik kelime bağlamında benzerlik ve

farklılıkların tespit edilip karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bir dildeki en önemli yapı taşı kelimedir. Yeni bir dil öğrenme yolunda ilk yapılan çalışmalar kelime öğrenimi ya da kelime dağarcığını geliştirmektir. Türkçede ve Almancada yapıları farklı olan birleşik kelimeler, Almancayı farklı amaçlarla birinci ya da ikinci yabancı dil olarak öğrenenler için (lise öğrencileri, Almanca Öğretmenliği öğrencileri, Alman Dili ve Edebiyatı öğrencileri ve Almanca Mütercim –Tercümanlık öğrencileri) öğrenme süreçlerinde kolaylık sağlayabilir. Bu tez çalışmasında birleşik kelimeleri benzerlik ve farklılık açısından örneklere dayanarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Her iki dilde oluşabilen farklılıkları ya da benzerlikleri öğrencilerin daha kolay öğrenebilmeleri için örnekler verilmiştir. Bu bağlamda bu çalışma üniversitelerin Almanca hazırlık sınıflarında kaynak olarak kullanılabilir. Aynı zamanda dil öğrenmede sorun yaşayanlara yol gösterici olabilir. Bu alanda daha önce Türk Dili bölümünde Türkçe birleşik kelimeler konusunda çalışmalar ve Alman Dili bölümünde Almanca birleşik kelimeler konusunda çalışmalar bulunmaktadır. Fakat karşılaştırmalı dilbilim bağlamında birleşik kelimeler konusunda yapılan çalışmalar daha kısıtlıdır. Bu sebeple karşılaştırmalı dilbilim alanında küçük bir katkı sağlamak amacı ile “*Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Almanca ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak İncelenmesi* (Die Rechtschreibung und die semantische Untersuchung deutscher und türkischer Komposita im Hinblick der komparativen Linguistik)”adlı yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır. Bu tez çalışmasının hem dilbilimine hem de literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırma Yöntemi

Araştırmanın yöntemi olarak betimsel araştırma tekniği kullanılmıştır. Konuyla ilgili karşılaştırmalı dilbilim bağlamında alan yazın (ulusal ve uluslararası araştırma eserleri, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri) incelenmiştir. Literatür taraması ile birlikte karşılaştırmalı dilbilim bağlamında birleşik kelimelerin anlamsal ve yazımsal incelemesi örneklemlerle somutlaştırılmıştır.

1.BİRLEŞİK KELİMELER

Birleşik kelimeler dilde bir kavramı, bir yeri ve oluşumu ifade etmek üzere bir ya da birkaç kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu kelime öbekleridir. Türkçe dilinde sıklıkla kullanılan kelimelere bakıldığında *hanımeli*, *akciğer*, *Çanakkale*, *keçiboynuzu*, *huzurevi*, *kahvehane*, *Karadeniz*, *büyükanne* gibi kelimeler birleşik kelimelere örnek olarak verilebilir.

Kelime oluşumunda sık kullanılan yöntemlerden biri birleştirmedir. Birleştirme yöntemi ile ortaya çıkan birleşik kelimeler sadece Türkçede değil diğer dillerde de oluşma şekli bakımından tartışılmaya devam etmektedir. Birleşik kelimelerin oluşumunda sıklıkla görülen başlıca sorunlar biçim bilimsel, söz dizimsel ya da anlam bilimsel açılardan inceleme konusu olmaktadır. Bauer bu konuda şöyle demektedir:

Birleşik sözcüklerin sözdizimine yakın olmasının gerekçelerinden biri birleşik sözcüklerin sözcük dizisi olması; diğeri ise çözümlenemez birimler olarak kullanılan, hatırlanan birleşik sözcük örneklerinin yanında pek çok anlık üretilen, hemen unutulmuş formal olarak ayırt edilemez örneklerin de tespit edilmesidir. (Bauer, 2004: 135)

Bu alıntıya göre Bauer, birleşik sözcüğün türetim morfolojisinden çok söz dizime daha yakın olduğunu ve bu durumda birleşik sözcükleri biçimbilim ile söz dizim arasında bir yere koymanın daha doğru olduğunu kabul etmektedir.

Teorik bilginin yanı sıra birleşik kelimeler günlük hayatta bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullanılan kelime gruplarıdır. Konuşma dilinin ihtiyacına göre oluşan birleşik

kelimelerin hem anlamsal hem de yapısal açıdan bir bütünlük içerisinde olduğu görülmektedir.

1.1.Anlamsal Olarak Birleşik Kelimeler

Türk dilinde yeni bir anlamı karşılamak için birden fazla söz öbeğinin bir araya gelmesiyle oluşturulan kelimelere birleşik kelime¹ denmektedir. Eker'in tanımına göre birleşik kelimeler, *birden fazla sözcüğün anlamca, sesçe ve hem anlamca hem de sesçe birleşerek kaynaşması ile oluşan söz birliktelikleridir.* (Eker, 2003: 311).

Birleşik kelimeler, hem anlamsal hem de yapısal açıdan bir bütünlük içerisindeyler. Öyle ki, *kelime grubu birden fazla kelimeyi içerisine alan, yapısında ve manasında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütünlük olarak muamele gören bir dil birliğidir* (Ergin, 1962: 372).

İki ya da daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan birleşik kelimelerde, anlam bakımından birtakım değişiklikler meydana gelmektedir. Bazı durumlarda birleşen iki kelimedenden biri ya da her ikisi anlamlarını yitirdiği gibi, bazı durumlarda ise ikisi de anlamlarını korumaktadır. Birleşenlerden birinin anlamını kaybetmesi “*Karadeniz, alabalık*”, her ikisinin de anlamını kaybetmesi “*kuşkonmaz, Gümüşhane*”, her ikisinin de anlamını koruması “*başyapıt, kayınpeder, kütüphane*” gibi örneklerde görülebilir.

Birleşik Kelimelerin anlamları konusu ‘3.3 Türkçedeki Birleşik Kelimelerin Anlamsal Özellikleri’ bölümünde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

1.2.Yapısal Olarak Birleşik Kelime

¹ Alm. Zusammengesetztes Wort, Kompositum, İng. Compound Word, Osm. Mürekkep Kelime, Kelime-i Mürekkebe

Türkçe yapısal olarak ele alındığında eklemeli dillerdendir. Sesçe, biçimce ve anlamca birleşen kelimeler yapı ve şekil bakımından ele alınmaktadır. “*Bilindiği gibi, eklemeli diller, kelime kökenlerini sabit tutup, birbirinden farklı görevleri bulunan yapım ve çekim eklerini, değişmeyen sabit köklere ekleyen dillerdir*” (Korkmaz, 2009: 124). Türkçedeki kelimelerin şekil / yapı bakımından değişimine bakıldığında kelimelerin kök ve ek ilişkisine dayalı olduğu görülmektedir. Bu ilişki aynı zamanda dildeki zenginliği ve dilin gelişimini göstermektedir.

Duygu ve düşünceleri belirtmek ve ifade etmek için insanoğlu kelimelere ihtiyaç duymaktadır. Kelimeler, bir toplumdaki düşüncelerin soyuttan somuta dönüşmesidir. Bu sebepten anlama ve ifade etmede kelime yapısı dilin temelini oluşturur. Kelimelerin köken bilgisine ulaşma çalışmalarında görülen anlam bilgisi, kelime yapısı ve türeme, kaynaşma gibi temel dil olayları da bu düşünceyi destekler niteliktedir.

1.2.1.İsim Tamlaması ile Yapılan Birleşik Kelimeler

İsim tamlaması, aralarında anlamca bağ bulunan iki ismin bir araya gelip iyelik yönünden birbirini bütünlemesidir. İsim tamlamasında birinci kavrama tamlayan, ikinci kavrama ise tamlanan denir. İsim tamlamasında kullanılan tamlayan ve tamlanan örnekleri aşağıdaki gibidir.

Örnek 1:

<u>Tamlayan</u>	<u>Tamlanan</u>
zamanın	değeri
İngilizce	öğretmeni
gümüş	yüzük
evin kapısının	kolu

Örnek 1’de verilen tamlamalarda görüldüğü üzere isim tamlamaları tamlayan ve tamlanan olarak ayrılmış, tamlama ekleri ise koyu halde belirtilmiştir. Verilen tamlamalar isim tamlamasının alt başlıklarını oluşturan dört tamlamaya örnektir. Bu dört tamlama türü alt başlıklarda gösterilmiştir. İlk başlık olan belirtili isim tamlaması bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

1.2.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Tamlamayı oluşturan her iki kelimenin ek aldığı tamlamadır. Belirtili isim tamlaması oluşurken birinci kelime olan tamlayanın “-ın, -in, -un, -ün” ekini, ikinci kelime olan tamlananın “ı, i, u, ü” iyelik ekini almış olması gerekir. Türkçede sıklıkla kullanılan belirtili isim tamlamasına örnekler Tablo 1’de görüldüğü gibidir.

Tablo 1: Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayan	İlgili eki	Tamlanan	İyelik eki	Belirtili İsim Tamlaması
kapı	+nın	kol	+u	<i>kapının kolu</i>
gönül	+ün	sultan	+ı	<i>gönlün sultanı</i>
islam	+ın	şartlar	+ı	<i>islamın şartları</i>
gömlek	+in	düğme	+i	<i>gömleğin düğmesi</i>
yol	+un	son	+u	<i>yolun sonu</i>
müzik	+in	ses	+i	<i>müziğin sesi</i>
ev	+in	direk	+i	<i>evin direği</i>
davul	+un	ses	+i	<i>davulun sesi</i>
güneş	+ın	sıcak	+ı	<i>güneşin sıcaklığı</i>

kalp	+in	ayna	+1	<i>kalbin aynası</i>
hayat	+in	orta	+1	<i>hayatın ortası</i>

Tablo 1’de belirtili isim tamlamasına örnekler verilmiştir. Verilen örnekler tamlayan, tamlanan, ilgi ve iyelik eki olarak kategorize edilmiştir. Tablonun son sütununda ise belirtili isim tamlamasının oluşumu gösterilmiştir.

1.2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlamasında, sadece tamlanan iyelik eki alırken tamlayan hiçbir ek almaz. Tamlayanın ek alması halinde belirtisiz değil belirtili isim tamlaması olur.

TDK’nin sözlüğünde belirtisiz isim tamlaması şu şekilde tanımlanmıştır: “*Tamlayanı yalın durumda olan tamlananı genellikle üçüncü kişi iyelik eki alan ve çoğu kez tür kavramı veren ad tamlamasıdır. Ankara kedisi, Tuz gölü gibi (Güncel Türkçe Sözlük, TDK²). Korkmaz’ın isim tamlamaları hakkındaki görüşü aşağıdaki gibidir:*

Belirtili isim tamlamalarında, tamlayana eklenen ilgi durumu eki, tamlananı belirli bir kişi ya da nesneye dar bir aitlik ilişkisiyle bağladığı halde, belirtisiz isim tamlamalarında ilişki doğrudan doğruya belirsiz genel bir nesneye, bir tür adına yöneliktir. Dolayısıyla bu tür isim tamlamaları birleşik kelime türetmeye elverişlidir (Korkmaz, 2009: 139).

Sadece tamlananın ek aldığı belirtisiz isim tamlamaları Türkçede sıklıkla kullanılan tamlama türlerinden biridir. Anlam yönünden oldukça zengin olan

² TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://sozluk.gov.tr/> (02.05.2019)

belirtisiz isim tamlamaları, yapı bakımından birleşik kelime türetilirken kullanılan yaygın tamlamalardandır. Türkçe dilinde yaygın kullanılan belirtisiz isim tamlaması örnekleri Tablo 2’de görüldüğü gibidir.

Tablo 2: Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayan	Tamlanan	Belirtisiz isim tamlaması	Anlam
Çanakkale	Boğaz+ı	<i>Çanakkale Boğazı</i>	<i>yer ismi</i>
sabah	ezan+ı	<i>sabah ezanı</i>	<i>kavram</i>
Ayasofya	Müze+s+i	<i>Ayasofya Müzesi</i>	<i>yer ismi</i>
yaprak	dolma+s+ı	<i>yaprak dolması</i>	<i>tür ismi</i>
çalışma	masa+s+ı	<i>çalışma masası</i>	<i>tür ismi</i>
kaşar	peynir+i	<i>kaşar peyniri</i>	<i>tür ismi</i>
toprak	koku+s+u	<i>toprak kokusu</i>	<i>kavram</i>

Tablo 2’de belirtisiz isim tamlamaları tamlayan, tamlanan ve anlam yönünden incelenmektedir. Örneğin bir yer ismi olan *Çanakkale Boğazı* birleşik kelimesinde tamlanan olarak nitelendirilen *Boğaz* kelimesinin ek aldığı görülmektedir. Bu örnekte görüldüğü gibi belirtisiz isim tamlamalarında belirtili isim tamlamalarından farklı olarak sadece tamlanan ek alır.

Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan ile tamlanan arasına hiçbir söz öbeği girmez. Doğan’ın bu konudaki görüşü ise şöyledir:

“Bu tamlamada birinci unsur ile ikinci unsur arasına başka bir unsur girmez. Çünkü ikisi arasında daimî bir ilişki var.” Yazara göre “Genelkurmay eski başkanı, Devlet eski bakanı” gibi kuruluşlar Türkçede sıfatların kullanılışıyla ilgili kurallara aykırıdır. Burada eski sıfatı, iki unsur arasında değil bunların başında bulunmalıdır: “Eski devlet bakanı” gibi (Doğan, 2000: 36).

Türkçe yazım kurallarında sıfat kullanımında sıfat ve sıfatın nitelediği kelime arasına başka bir kelime girmez. Örnek 2’de sıfat ve sıfatın nitelediği kelimelerin doğru ve yanlış yazımı verilmiştir.

Örnek 2:

Kocaeli eski milletvekili → Yanlış

Eski Kocaeli milletvekili → Doğru

Örnek 2’de ki tamlamada, milletvekilinin eski olduğunu belirten “eski” kelimesi belirtisiz isim tamlamasını bozacak şekilde tamlayan ve tamlanan arasında kullanılmamalıdır.

1.2.1.3. Takısız İsim Tamlaması

Takısız isim tamlaması, tamlayan ve tamlanandan her ikisinin de ek almadığı tamlamalardır. Ek almayan bu iki ismin, isim tamlaması olmasının sebebi tamlayanın tamlananı, oluş, tür, kavram olarak nitelemesidir. Örneğin, *altın yüzük*, *demir kapak*, *tahta sandalye* gibi takısız isim tamlamalarında, tamlayan tamlananın hangi maddeden yapıldığını belirtirken *badem göz*, *ipek saç* gibi takısız isim tamlamalarında tamlayan tamlananın neye benzediğini ifade eder. Takısız isim tamlaması, sıfat tamlamasıyla çokça karıştırılır. Örneğin altın kalp sıfat tamlaması olurken, altın bilezik, bileziğin altından yapıldığını belirttiği için takısız isim tamlaması olur.

Kerimoğlu, “Takısız Ad Tamlaması Tartışması ve Tür-Öbek İlişkisi” adlı çalışmada, ad tamlamasında tamlanan unsurun iyelik eki bulundurması veya sıfat tamlamalarında her iki unsurun da eksiz olmalarının dış yapıyla ilgili olduğunu, bu nedenle dış yapının ölçü olarak alınmaması gerektiğini savunur. Konuyu biçim bilgisi ve söz diziminin yanı sıra, sıfat ve adların somutluk-soyutluk, öbek-sözcük türü ilişkisi açısından ele alır. Bu yaklaşıma göre de “tahta kaşık, taş köprü, cam

kavanoz, vb.” söz öbeklerinde “tahta, taş, cam” sözcüklerinin sıfat olamayacak kadar somut olduklarını ve “tahta kaşık, cam bardak” gibi söz öbeklerinde yönetici ögeler (tamlayan) ad olduğu için bu tür söz öbeklerinin “ad öbeği” olarak adlandırılması gerektiği sonucuna ulaşır (Kerimoğlu, 2011: 1487-1501)

Adından da anlaşıldığı üzere hiçbir ek almayan takısız isim tamlamaları, Türkçe dilinde tercih edilen tamlama türleri arasındadır. Şekil bakımından oldukça basit olan takısız isim tamlamaları anlam bakımından da zengindir. Birleşik kelime olan takısız isim tamlamaları ile ilgili bilinen ve yaygın olarak kullanılan kelimeler Tablo 3’te görüldüğü gibidir.

Tablo 3: Takısız İsim Tamlaması

Tamlayan	Tamlanan
bakır	tepsi
naylon	poşet
gümüş	yüzük
bez	bebek
badem	göz
kağıt	mendil
ahşap	merdiven
ipek	gömlek
yün	iplik
çelik	kapı
keten	pantolon
kerpiç	ev
cam	teras
plastik	bardak
taş	yol

Tablo 3’te takısız isim tamlamasına örnek oluşturulmuştur. Tablo tamlayan ve tamlanan olmak üzere iki ayrı bölüme ayrılmıştır. Ayrıca yukarıdaki Tablo 3’te belirtilen takısız isim tamlamaları hiçbir ek almamalarına rağmen birbirlerini tamamladıkları için bir tamlama oluştururlar. Tablo 3’te verilen örnekler somut ve soyut anlam taşıyan birleşik kelimeler olup tamlayan (altın) tamlananın (kolye) neyden yapıldığını ya da neye benzediğini bildirmektedir.

1.2.1.4.Zincirleme İsim Tamlaması

Zincirleme isim tamlaması, ikiden fazla isim tamlamasının birleşmesi ya da isim tamlamasına ek isim eklenmesiyle oluşan kelime öbekleridir. Zincirleme ismini ise daha önceden tamlama olan kelimelerin birleştirilerek oluşmuş olmasından alır.

Korkmaz, zincirleme isim tamlaması hakkında “*Tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de isim tamlaması biçiminde iç içe girmiş tamlama türü*” cümlesiyle en az iki isim tamlamasının birleşmesinden oluştuğunu belirtmiştir (Korkmaz, 1992: 180).

Ediskun ise “*bunlar, ya belirteni ya belirtileni ya da her ikisi de birer ad takımı olan takımdır*” şeklinde olduğunu ifade etmiştir (Ediskun, 1991: 123).

Zincirleme isim tamlamaları birden fazla ismin bir araya gelerek oluşturdukları tamlamalardır. Bu tamlamalarda, tamlayan veya tamlanan da kendi içinde bir tamlama olabilir. Bu yüzden zincirleme isim tamlamalarında çoğunlukla belirtili isim tamlası da yer alır. Örnekler Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Zincirleme İsim Tamlaması

Tamlayan	Tamlanan	Zincirleme İsim Tamlaması
hava + tahmin	raporu	hava tahmin raporu
dünya	kadınlar + günü	dünya kadınlar günü
kürk + mantolu	Madonna	kürk mantolu Madonna

şehir + hava	kirlilik	şehrin havasının kirliliği
çelik	tencere + seti	çelik tencere seti
dünya + edebiyatı	serisi	dünya edebiyatı serisi
kurs	ders + saat	kursun ders saati
ayşe + teyze	kızı	ayşe teyzenin kızı
sokak + lamba	ışığı	sokak lambasının ışığı
masa + örtü	rengi	masa örtüsünün rengi

Tablo 4’te zincirleme isim tamlamasına örnekler verilmiştir. Zincirleme isim tamlamaları tamlayan ve tamlanan olarak ayrılmıştır. Yukarıda verilen tablodaki örneklerde bazı tamlayanlar iki isim alırken bazılarında ise tamlanan iki isim olarak zincirleme isim tamlaması oluşturmuştur. Zincirleme isim tamlamaları iyelik eki yardımıyla birbirlerini tamamlamaktadırlar. Ayrıca zincirleme isim tamlamalarında, tamlayanı ya da tamlananı isim tamlamasından oluştuğu gibi hem tamlayanı hem de tamlananı isim tamlamasından oluştuğu da görülmektedir. (bkz. devlet okulunun öğretmenler odası)

1.2.2. Fiil Tamlaması ile Yapılan Birleşik Kelimeler

Birleşik kelimeler başlığında incelediğimiz birleşik fiiller, Türkçede bir hareketi karşılamak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur

Türkçe dilinde fiil tamlaması ile yapılan birleşik fiiller incelendiğinde üç tür fiil yapısı karşımıza çıkmaktadır.

Bunlar sırasıyla yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller, kurallı birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış (deyimleşmiş) birleşik fiiller.

1.2.2.1. Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

İsim köklü bir kelimeyle birleşip bir hareketi karşılayan söz öbekleridir. Bir isim ve bir yardımcı fiil ile yapılan birleşik fiillerdir. Savran yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller hakkında şöyle söylemektedir:

“Bu tür birleşik fiillerde kullanılan başlıca yardımcı fiiller ol-, et-, eyle-, yap-, kıl-, bulun-... Daha çok yabancı kaynaklı kelimelere gelerek kullanılırlar: kabul et-, hasta ol-, reddet-, arz et-, mahvet-... (Yabancı kelimelere geldiklerinde birleşik yazılıp yazılmamaları, kelimelerin aslına dönüp dönmelerine bağlıdır. Örnek olarak 'resm' kelimesi dilimizde tek başına kullanıldığında 'resim' olarak telaffuz edilir. Ama yardımcı fiil geldiğinde aslına döner; 'resmet-' olur ve birleşik yazılır)”(Savran, 2002: 108).

Yardımcı fiil yardımıyla yapılan birleşik fiillerde önce isim ardından fiil gelmektedir. Yardımcı fiil yardımıyla yapılan birleşik fiil örnekleri Örnek 3’te görüldüğü gibidir.

Örnek 3:

teşekkür etmek, memnun olmak, kabul etmek

Yukarıdaki örnekte yardımcı fiil yardımıyla birleşik fiiller oluşturulmuştur. Verilen örnekler isim köklü olup yardımcı fiil ile birleşerek birleşik fiil başlığı altına girmektedir. “Teşekkür etmek, memnun olmak, kabul etmek” gibi birleşik fiillerin bir hareketi nitelendirdiği görülmektedir. Ayrıca “Anne olmak, iyilik etmek” gibi bir isme eklenen yardımcı fiiller Türkçe dilinde sıklıkla kullanılan birleşik fiilleri oluşturmaktadırlar.

1.2.2.2. Kurallı Birleşik Fiiller

İki fiilin arasına gelen ünlü ses “a -e- ı- i” yardımıyla oluşan ve bitişik yazılan, belirli bir anlam ifade eden kelimelerdir. Kurallı birleşik fiiller kendi aralarında dörde ayrılmaktadır. Bunlar sırasıyla sürerlik (süreklilik) fiili, tezlik fiili, yeterlik (yeterlilik) fiili ve yaklaşma fiilidir.

a) Sürerlik (Süreklilik) Fiili

Süreklilik ifade eden kelimeler “-e durmak, -e kalmak, -e gelmek” eylemleri getirilerek yapılan ve eylemin sürekliliğini ifade eden fiillerdir.

- Onun arkasından *bakakaldık*. (bak + kalmak → **bakakalmak**)
- Pazara *gidedurduk*. (git + durmak → **gidedurmak**)
- Öylece *kalakaldık*. (kal + kalmak) → **kalakalmak**)
- Bu adetler geçmişten günümüze *süregelir*. (sür+ gelmek → **süregelmek**)

b) Tezlik Fiili

Eylemin hızlıca, beklenmedik bir anda bazen de ansızın geliştiğini ifade eder. “-i vermek” fiiliyle yapılır.

- Sürahi elimden *düşüverdi*. → **düş + ivermek = düşüvermek**
- Kadıncağız aniden *bayılıverdi*. → **bayıl + ivermek = bayılırvermek**

c) Yeterlik (Yeterlilik) Fiili

Yeterlilik fiili “gücü yetme, başarma” anlamlarını katıp, izin isteme/verme , olasılık gibi anlamlar da katabilir.

- Ağırılığı tek başıma *itebilirim*. → (Gücü yetmek)
- Çıkabilir miyiz? → (İzin isteme)

d) Yaklaşma Fiili

Eylemin henüz olmadığı, ancak yaklaştığını belirten fiilerdir. “-e yazmak” kelimesiyle belirtilirler.

→ Vazoyu *düşüreyazdım*.

→ Son yaptığım kazada *öleyazdım*.

Yapı ve anlam bakımından kurallı birleşik fiillerin dört ayrı başlık altında incelendiği görülmektedir. Kurallı birleşik fiiller yapı bakımından (fiil + ara ses + fiil) şeklinde oluşmaktadır. Anlam bakımından ise süreklilik, tezlik, yeterlilik ve yaklaşma gibi farklı anlamlara gelmektedir. Kurallı birleşik fiiller yazım bakımından ise bitişik yazılmaktadır

1.2.2.3. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller

Anlamca kaynaşmış kelimelerin oluşumunda isim köklü bir kelimenin fiil köklü bir kelimeyle kalıplaşıp anlamca kaynaşmasıyla oluşur. Bu fiiller genellikle mecaz anlamdadır. Deyimleşmiş fiiller olarak da isimlendirilirler. Savran birleşik fiilleri, “*İsim ve fiil ögesinden oluşan, öğelerin biri veya hepsi asıl anlamını yitirmiş; mecazî bir anlam kazanmışlardır ve artık çoğu deyimleşmiştir*” cümlesiyle oluş ve anlam bakımından yorumlamaktadır (Savran, 2002: 108).

Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller genellikle bir isim ve bir fiilin yardımıyla oluşmaktadır. Diğer bir deyişle deyimleşmiş birleşik fiiller olarak bilinen bu fiiller kalıplaşmış fiiller olarak bilinmektedir. Örnek 4’te anlamca kaynaşmış birleşik fiiller görülmektedir.

Örnek 4:

gözden düşmek

aklını kaybetmek

dillere düşmek

Örnek 4’te yer alan birleşik fiiller kalıplaşmış ve deyimleşmiş fiiller arasındadır. Yukarıda verilen örnekler anlam bakımından mecaz anlam taşımaktadırlar. Ayrıca *gözden düşmek*, *aklını kaybetmek* ve *dillere düşmek* gibi fiiller deyim başlığı altına girmektedir.

Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller bazen ikiden fazla kelimenin bir araya gelmesiyle de oluşmaktadır (bknz. Süt dökmüş kediye dönmek). Tablo 5’te Türkçe dilinde yaygın olarak kullanılan birleşik fiil örnek listesi oluşturulmuştur.

Tablo 5: Birleşik Fiiller

ite	+bil	<i>İtebil</i>	<i>Yeterlilik fiili</i>
kaç	+ver	<i>Kaçıver</i>	<i>Tezlik fiili</i>
kal	+kal	<i>Kalakal</i>	<i>Yaklaşma fiili</i>
dilim	+varmıyor	<i>Dilim varmıyor</i>	<i>Deyimleşmiş fiil</i>
kabul	+et	<i>Kabul etti</i>	<i>Yardımcı fiille yapılanlar</i>
teşekkür	+et	<i>Teşekkür etti</i>	<i>Yardımcı fiille yapılanlar</i>
hasta	+ol	<i>Hasta olmak</i>	<i>Yardımcı fiille yapılanlar</i>
dile	+geldi	<i>Dile gelmek</i>	<i>Yardımcı fiille yapılanlar</i>

Tablo 5’te birleşik fiillere örnekler verilmiştir. Oluşturulan birleşik fiil örnekleri son sütunda tür bakımından da ele alınmıştır. Tablodaki kelimeler, kelime grupları arasında bir hareketi karşılamak üzere bir araya gelmiş, birleşik fiil örnekleridir. Ayrıca burada yer alan birleşik fiil örnekleri aynı zamanda kurallı birleşik fiiller kategorisine de girmektedir.

1.2.3.Sıfat Tamlaması ile Yapılan Birleşik Kelimeler

Bir sıfatın ve bir ismin bir araya gelmesiyle oluşan birleşik kelimelerdir. Sıfat isim şeklinde oluşan birleşik kelimelerden ilki, ikinci kelimeyi niteleyen ya da belirten konumdadır. Sıfat ve isim kelimelerinin yapıları incelendiğinde birleşenlerden ilki birleşik kelime, ikincisi ise kök halinde bulunabilir.

Sıfat tamlamalarında, aynı isim tamlamalarındaki gibi birinci kelimeye tamlayan; ikincisine de tamlanan denir. Tamlayan, tamlananın anlamını bütünler. Sıfat tamlamalarında, sıfat yardımcı unsur ve tamlanandır. İsim ise asıl unsurdur. İsim tamlamasında olduğu gibi sıfat tamlamasında da tamlanan ile tamlayanın nereden ayrılacağı iyice kavranmalı, anlam her zaman ön planda tutulmalıdır.

Sıfat tamlaması ile yapılan birleşik isimlere örnekler Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6: Sıfat Tamlaması ile Yapılan Birleşik İsimler

Tamlayan	Tamlanan	Sıfat Tamlaması	Sıfat Türü
Tasasız	gözler	<i>Tasasız gözler</i>	<i>Niteleme sıfatı</i>
İkişer	elma	<i>İkişer elma</i>	<i>Üleştirme sıfatı</i>
Mavi	Deniz	<i>Mavi deniz</i>	<i>Niteleme sıfatı</i>
Beriki	Masa	<i>Beriki masa</i>	<i>İşaret sıfatı</i>
Kimi	İnsanlar	<i>Kimi insanlar</i>	<i>Belgisiz sıfat</i>
Güzel	Çerçeveler	<i>Güzel çerçeveler</i>	<i>Niteleme sıfatı</i>
Kırık	kalp	<i>Kırık kalp</i>	<i>Niteleme sıfatı</i>

Sıfat tamlaması ile yapılan birleşik isimler Tablo 6’da verildiği gibidir. Tabloda sıfat tamlamaları tamlayan ve tamlanan olarak ayrılıp sıfat türü bakımından da değerlendirilmiştir. Tamlayanın, tamlananı nitelediği, belirttiği ve diğer tüm sıfat örnekleri kullanılarak yapılan tamlamalardır.

1.2.4. Birleşik Kelime Olarak Kullanılan Sıfat-Fiiller(Ortaçlar)

İsim ve sıfat-fiilin bir araya gelmesiyle oluşan kelime öbekleridir. Birleşik kelime olarak kullanılan sıfat-fiiller fiilin, *-an (-en)*, *-ası (-esi)*, *-mez (-maz)*, *-ar (-er,-r)*, *-dik (-dik, -tik, -tık)*, *-ecek (-acak)*, *-miş (-miş, -muş, -müş)* gibi ekleri almasıyla ve türetilmesiyle oluşmaktadır. Verilen ekler büyük ünlü uyumuna göre kelimeye eklenmekte ve değişiklik göstermektedir. Bu tarz birleşik kelimelerde fiil sıfat-fiil eki alır. Ön kelime genelde ek almaz ve bu kelimeler bitişik yazılan birleşik kelimelerdir. Örnek 5’te sıfat-fiille yapılan birleşik kelime örnekleri yer almaktadır.

Örnek 5:

Vatansever, cankurtaran, çöpçatan

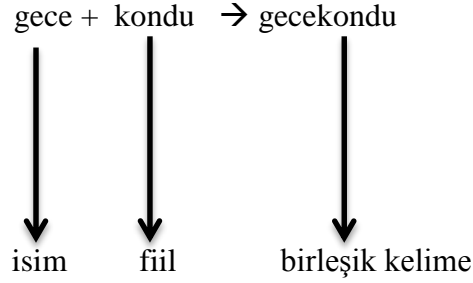
(Sıfat – fiil olarak gösterilen bazı birleşik kelimeler)

Yukarıdaki örneklerde sıfat-fiil bir diğer ismiyle ortaç olarak bilinen birleşik kelimeler görülmektedir. Verilen örneklerde yeni bir anlam kazanan birleşik kelimeler yer almaktadır. Örneklerde görüldüğü gibi ilk ismin hiçbir ek almadığı fakat sıfat-fiilin ek alarak bir bütün oluşturduğu bu birleşik kelimeler sıfat-fiille (ortaç) oluşturulan kelime gruplarıdır. Bu kelime gruplarında Türkçe dilbilgisinin cümle diziminde sıfat-fiiller “sıfat” konumundadır.

1.2.5. İsim + Fiil ile Yapılan Birleşik Kelimeler

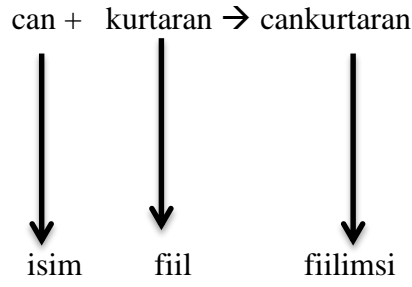
Bir isim ve fiilin bir araya gelmesiyle oluşan birleşik kelimelerdir. İsim + fiil ile yapılan birleşik kelimelerde isim ek almazken, fiilde ses düşmesi ya da ses türemesi gibi dil bilgisel olaylar yaşanmaktadır. Bu tarz birleşik kelimeler içerisinde fiil barındırdığı halde bir eylem değil isimi görevinde kullanılmaktadır.

Türkçe dilinde sıklık ile kullanılan isim + fiil birleşik kelimelerine *vatansever*, *abdestbozan*, *hacıyatmaz*, *böceksavar*, *dedikodu*, *kardelen*, *mirasyedi*, *yediveren*, *külbastı*, *ağaçkakan vb.* kelimeleri örnektir. İsim + fiil ile yapılan birleşik kelime ilişkisine detaylandırılmış örnekler Şekil 1 ve Şekil 2’de görüldüğü gibidir.

Şekil 1: İsim + Fiil Birleşik Kelime İlişkisi

Şekil 1’de gece ismi ile konmak fiilinin çekimli hali bir araya gelmesiyle yeni bir anlamı ifade eden gecekonu birleşik kelimesi oluşmuştur.

Şekil 2: İsim + Fiil Birleşik Kelime İlişkisi

Şekil 2’de ise can ismi kurtarmak fiiline eklenmesiyle anlam ve yapı bakımından yeni bir birleşik kelime türemiştir.

Şekil 1 ve 2’de bir ismin ve fiilin birleşiminden oluşan birleşik kelimeler görülmektedir. İsim + Fiil yardımıyla yapılan birleşik kelimeler isim soylu birleşik kelimeleri nitelendirdiği gibi anlam yönünden de yeni bir kavram oluşturmaktadır.

1.2.6. Fiil + Fiil ile Yapılan Birleşik Kelimeler

İki fiilin bir araya gelmesiyle oluşan birleşik kelimelerdir. Fiil + fiil ile yapılan birleşik kelimeler yapı, yazım ve anlam bakımından farklılık göstermektedir. Bu tarz birleşik kelimeler yapı ve yazım bakımından iki fiilin de çekimlenmesi sonucu oluşmaktadır. Fiil + fiil birleşik kelime türleri anlam yönünden yeni bir kavramı karşılamaktadır. Göğüş, bu şekilde oluşan birleşik kelimeler için “iki kısa cümle gibidir” yorumunu yapmaktadır (Göğüş, 1962: 256).

Türkçe dilinde sıklıkla kullanılan fiil+fiil ile yapılan birleşik kelimelerden birkaçının oluşumu örnek 6'da görüldüğü gibidir.

Örnek 6:

Fiil + fiil → Birleşik isim

Bıçer + döver → *Bıçerdöver*

Çek + yat → *Çekyat*

Kap + kaç → *Kapkaç*

Ört + bas → *Örtbas*

Yukarıda verilen örneklerde iki fiilin birleşiminden oluşan birleşik kelimeler görülmektedir. Örneğin *bıçmek* ve *dövmek* fiilleri bir araya gelerek *bıçerdöver* birleşik ismini meydana getirmiş, aynı şekilde *çekmek* ve *yatmak* fiillerinden *çekyat*, *kapmak* ve *kaçmak* fiillerinden *kapkaç*, *örtmek* ve *basmak* fiillerinden *örtbas* birleşik kelimeleri oluşmuştur.

1.3.Yazımsal Olarak Birleşik Kelimeler

İki ve daha fazla kelimenin birleştirme yoluyla oluşumundan meydana gelen kelimelere birleşik kelime denmektedir. Birleşik kelimenin oluşumunda yazıya dökülmesiyle yazımsal sorunlar meydana gelebilmektedir. Bu sorunların biri birleşik kelimelerin bitişik diğeri ise ayrı yazılıp yazılmamasıyla alakalıdır. Çünkü birleşik kelime, sadece kelime olmakla kalmaz isim (belirtili / belirtisiz) tamlamalarını, sıfat tamlamaları ve ikilemeler, birleşik fiiller gibi geniş bir konuyu kapsar.

T.C. yasaları gereği Türkçe kelimelerin yazımı ile ilgili tüm sorumluluk 1982 yılından beri Türk Dil Kurumuna aittir.³

Özkan, ” *Yapılış, Yazılış ve Kullanışları Bakımından Birleşik Kelimeler* “ yazısında birleşik kelimelerin yazılışı konusunda tam bir açıklık getirilmediğini vurgulamaktadır. Birleşik kelimelerin yazımı hakkındaki görüşü ise şu şekildedir:

Bir kısım araştırmacılar birleşik kelimeleri, anlamca kaynaşma dereceleri açısından, “birleşik kelime değeri kazanmış olanlar” ve “birleşik kelime değeri kazanmamış olanlar” diye ikiye ayırırlarken, bir kısım araştırmacılar da yalnızca şekil bakımından kaynaşmış olanları asıl birleşik kelime olarak kabul ettiklerini dile getirmektedir (Özkan, 1996: 98).

Koç, “*Türkçede Birleşik Kelimelerin Yazımı ile İlgili Tartışmalar ve Çözüm Önerileri*” adlı makalesinde Vehice Hatipoğlu’nun görüşünü şu şekilde aktarmaktadır:

“Hatipoğlu ise dil devriminin önemini belirten bir yazısından imla kılavuzlarının görevinin doğru konuşmadan çok, doğru yazmayı sağlamak olduğunu belirterek saptanan imla kurallarının değiştirilmemesini kararlı olmasını söyler. Böylelikle kuralların yerleşebileceğini aksi takdirde kalıpların ve kuralların yerleşemeyeceğini ifade eder “(Koç, 2007: 697).

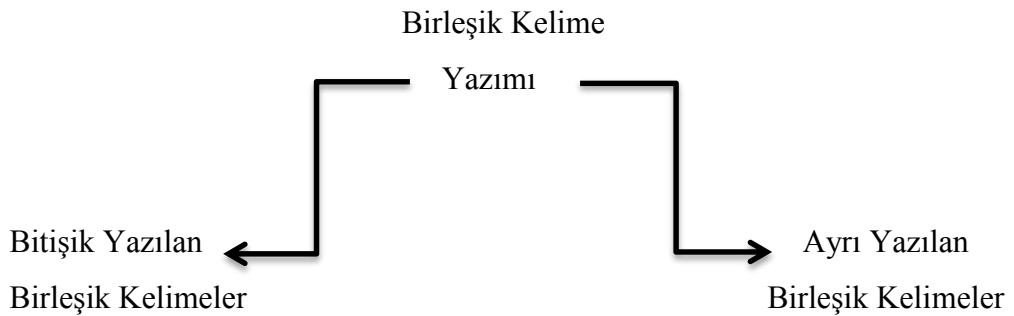
Özezen birleşik kelimelerin yazımı hakkında, “*Türkiye Türkçesinde bitişik ve ayrı yazılma konusu yalnızca bir yazım sorunu olmadığını aynı zamanda biçimbilgisel bir tipoloji sorunu*” olduğunu belirtmektedir (Özezen, 2014: 752).

³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982), 134.maddesi 2876 sayılı yasası 37.maddesi (b) fıkrası.

Yazımsal olarak birleşik kelimeler konusunda birçok farklı görüşün olduğu bilinmektedir. Birleşik kelimelerin yazımı diğer dillerde olduğu gibi Türkçede de sorun teşkil etmektedir. Özellikle birleşik kelimelerin bitişik ya da ayrı yazımı hakkında fikir ayrılıklarının olduğu görülmektedir.

Birçok farklı görüşün yer aldığı birleşik kelimelerin yazımı konusunda fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Buna rağmen birleşik kelimeler Türkçe dilinde yaygın olarak kullanılan söz öbekleridir. Yazım bakımından birleşik kelimeler ayrı ve bitişik yazılanlar olarak ayrılmaktadır.

1928 harf inkılabından⁴ sonra birleşik kelimelerin bitişik ve / veya ayrı yazımı konusunda pek çok dil araştırmaları yapılmıştır. *TDK*'nin yaptığı araştırmalar başta olmak üzere yapılan araştırmalarda ve yazılan yazılarda birleşik kelimelerin yazımını iki ana başlığa ayırdığı görülmektedir. Bu çalışmada da birleşik kelimelerin yazımı ikiye ayrılmıştır. Şekil 3'te birleşik kelimelerin yazımı ve ayrımı görülmektedir.

Şekil 3: Birleşik Kelime Yazımı

⁴ Harf Devrimi, 1 Kasım 1928 tarihli ve 1353 Sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Kanunu.

Türkçe dilinde *Karadeniz, akciğer, kuşburnu, kaynana, imambayıldı* gibi kelimeler bitişik; *deve kuşu, çörek otu, fındık faresi, şeker pancarı* gibi kelimeler ise ayrı yazılır. Bu konuda kapsamlı incelemeleri, iki alt başlık olan Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler ve Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler bölümlerinde açıklanmıştır.

1.3.1.Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

İki ve daha fazla kelimenin bir araya getirilerek birleşik kelime oluşturulmasında birtakım dil olayları yaşanabilir. Birleşen kelimeler, birleşim esnasında Türkçe'nin kurallarına göre kaynaştırma harfi, ses düşmesi ve ses türemesi gibi dil bilgisel olaylarla birbirine uyumlu hale gelir. Birleşen kelimelerde yazılış konusunda belirli bir kural bulunmadığı için bu durum karışıklığa neden olabilir.

Türk Dil Kurumu verilerine göre, “*belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik kelime olurlar. Birleşik kelimeler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır*”.

TDK, Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler başlığı altında birleşik kelimelerin bitişik yazılmasını incelemiş ve bunu 22 farklı sınıflandırmaya ayırmıştır:

1.Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

birbiri (< biri biri), *sütlaç* (<sütlü aş), *nasıl* (< ne asıl) vb.

2. Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli kelimeler “ etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak “ yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğradıklarında bitişik yazılır:

emretmek, darbetmek, dercetmek vb.

3. Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleştirme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır.

- a. Bitki adları: *aslanağzı*, *civanperçemi*, *ayşekadın* (fasulye), *beşbıyık* (muşmula) vb.
- b. Hayvan adları: *danaburnu* (böcek), *kababurun* (balık), *bozbakkal* (kuş), *karadul* (örümcek) vb.
- c. Hastalık adları: *itdirseği* (arpacık), *delibaş*, *karabacak* vb.
- ç. Alet ve eşya adları: *balıkgözü* (halka), *leylekgagası* (alet), *kedigözü* (lamba) vb.
- d. Biçim, tarz, tür, motif vb. adlar: *balıksırtı* (desen), *balgümece* (dikiş), *beşikörtüsü* (çatı biçimi) vb.
- e. Yiyecek adları: *hanımgöbeği* (tatlı), *kadımbudu* (köfte), *alinazik* (kebap), *kedidili* (bisküvi) vb.
- f. Oyun adları: *beştaş*, *dokuztaş*, *üçtaş* vb.
- g. Gök cisimlerinin adları: *Büyükayı* (yıldız kümesi), *Kervankıran* (yıldız), *Samanyolu* (yıldız kümesi) vb.
- ğ. Renk adları: *narçiçeği*, *vişneçürüğü*, *yavruağzı*, *fildişi* vb.
- h. Oğlu, kızısı sözleri: *çapanoğlu*, *eloğlu*, *hinoğluhin*, *elkızı* vb.

4. *-a*, *-e*, *-ı*, *-i*, *-u*, *-ü* zarf-fiil ekleriyle bilmek, vermek, kalmak, durmak ve yazmak fiilleriyle yapılan tasviri fiiller bitişik yazılır:

düşebilmek, *sevebilmek*, *alıvermek*, *uyuyakalmak*, *öleyazmak* vb.

5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: *albeni, ateşkes, çalçene, unutmabeni, örtbas, veryansın, yapboz* vb.

6. *-an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez* ve *-miş/-miş* sıfat-fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır:

cankurtaran, çöpçatan, dalgakıran, barışsever, değerbilmez, etyemez, hacıyatmaz, varyemez, kuşkonmaz, vb.

7. İkinci kelimesi *-dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü)* kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

çıtkırıldım, gecekondü, papazkaçtı, serdengeçti, şıpsevdi vb.

8. Her iki kelimesi de *-dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü)* belirli geçmiş zaman veya *-r /-ar /-er* geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

dedikodu, kaptıkaçtı, oldubitti, biçerdöver, okuryazar, yanardöner, konargöçer vb.

9. Somut olarak yer bildirmeyen *alt, üst* ve *üzeri* sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

binçaltı, şuuraltı, gerçeküstü, olağanüstü, suçüstü, yüzüstü, akşamüzeri vb.

10. İki veya daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır:

Gülnehal, Gökalp, Atatürk, İnönü, Karaosmanoğlu, Tanpınar vb.

11. İki veya daha çok kelimedenden oluşmuş il, ilçe, semt vb. yer adları bitişik yazılır: *Çanakkale, Gümüşhane, Beşiktaş, Kabataş* vb.

Şehir, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su, çay vb. kelimelerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır:

12. Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında, unvan kelimesi sonda ise gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır:

Bayrampaşa, Davutpaşa, Mustafabey (cadde) vb.

13. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır:

güneybatı, kuzeybatı, güneydoğu, kuzeydoğu

14. Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:

a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları: *başbakan, başçavuş, başhekim, başöğretmen, başrol, başyazar vb.*

b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki *başı* sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları: *aşçıbaşı, binbaşı, onbaşı, yüzbaşı vb.*

c. *Ağa, baba, bey, efendi, hanım, nine vb.* sözlerle kurulan birleşik kelimeler: *ağabey, efendibaba, hanımefendi, paşababa vb.*

ç. *Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, birtakım, herhangi, hiçbir, hiç biri* belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

15. *Ev* kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *aşevi, bakımevi, basımevi, orduevi, polisevi vb.*

16. *Hane, name, zade* kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *çayhane, derslane, beyanname, kanunname, amcazade, teyzezade vb.*

17. *-zede* ile oluşturulmuş birleşik kelimeler bitişik yazılır: *depremzede, afetzede, kazazede vb.*

18. Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır: *ehlibeyt, gayrimenkul, Mısakımilli, hamdüsenâ, suikast vb.*

19. Arapça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır: *darülaceze, darülfünun, fevkalade, hüvelbaki, velhasıl vb.*

20. Müzikte kullanılan makam adları bitişik yazılır: *acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkürdi vb.*

21. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır: *İçişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim Kurulu, Açıköğretim Fakültesi* vb.

22. Renk adlarıyla kurulan bitki, hayvan veya hastalık adları bitişik yazılır: *akağaç, karadut, sarıçiçek, bozayı, aksu, mavihastalık* vb. (TDK, *Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler*).⁵

... Bu bölümde birleşik kelimelerin oluşumu sırasında birtakım ses olaylarının yaşandığı görülmektedir. Bu ses olaylarını ses düşmesi ve ses türemesi oluşturmaktadır. Bitişik yazılan birleşik kelimelerin 3, 11 ve 12 numaralı açıklamalarda anlam yönünden de değişiklik gösterdiği görülmektedir. Anlam yönünden birleşik kelimelerdeki değişimler bazen bir bitki ismi (ayşekadın), bazen bir yiyecek ismi (vezirparmağı), bazen de bir hayvan ismi (danaburnu) olarak kullanılmaktadır. İl, ilçe (Beşiktaş, Çanakkale) gibi birleşik kelimelerin ya da semt adı (Bayrampaşa, Söğütlüçeşme) gibi kelimelerin de birleşik kelime olduğu ve anlamlarını yitirdiği görülmektedir.

TDK, *Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler* başlığı altında bitişik yazılan birleşik kelimeleri 22 farklı sınıflandırma yapmış ve açıklanmıştır. Örnekler ile desteklenen bu açıklamalar Türkçe dilinin birleşik kelimelerin yazımı ve anlaşılması hususunda önemli bir fayda ve dil yönünden katkı sağlamaktadır.

Birleşik kelimelerin diğer bir yazım türü olan ayrı yazılan birleşik kelimeler bir sonraki başlıkta ele alınmaktadır.

⁵ TDK, *Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler*, [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&id=184:Bitisik-Yazilan-Birlesik-Kelimeler&catid=50:yazm-kurallar,\(09.10.2018\)\)](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&id=184:Bitisik-Yazilan-Birlesik-Kelimeler&catid=50:yazm-kurallar,(09.10.2018))).

1.3.2. Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

Türkçede kullanımda olan ve yabancı kelimelerin anlam olarak karşılanmasında önemli yer tutan birleşik kelimelerin yazımında belirli bir kural yoktur. Bu durum birleşik kelimelerin yazımında bazı sorunlara sebebiyet vermektedir. Yapısal ve anlamsal şekillerde yazılış farklıları olan birleşik kelimelerin ayrı ayrı yazıldığı durumlar da mevcuttur.

Birleşik kelimelerin yazımı konusunda TDK şu noktayı dikkate almaktadır: *Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.*

a. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

deve kuşu, muhabbet kuşu, ağustos böceği, ateş böceği, cırcır böceği, hamam böceği, ipek böceği, uğur böceği, meyve sineği, Ankara keçisi, dağ keçisi, fındık faresi, tarla faresi, dağ tavuğu; ada tavşanı, yaban tavşanı; kaya örümceği, şeytan örümceği; bal arısı, yaprak arısı; Pekin ördeği, deniz ördeği; Ankara kedisi, bozkır kedisi; Afrika domuzu, yer domuzu vb.

b. Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

ayrık otu, beşparmak otu, çörek otu, eğrelti otu, güzelavrat otu, kelebek otu, ökse otu, çuha çiçeği, güzelhatun çiçeği, ipek çiçeği, küpe çiçeği, lavanta çiçeği, mum çiçeği, yayla çiçeği, yıldız çiçeği, dantel ağacı, kâğıt ağacı, mantar ağacı, öd ağacı, pelesenk ağacı vb.

c. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:

arap sabunu, el sabunu; kahve değirmeni, yel değirmeni; kahve dolabı, su dolabı; müzik odası, oturma odası; duvar saati, kol saati; duvar takvimi, masa takvimi; kriz masası, yemek masası; itfaiye aracı, kurtarma aracı; masa örtüsü, yatak örtüsü; el kitabı, okuma kitabı; Frenk gömleği, İngiliz anahtarı, İngiliz sicimi; alt geçit, tüp geçit, üst geçit; çekme demir, çekme kat, dolma kalem, dönme dolap, kesme kaya, toplu iğne, vurmali çalgılar, vurmali sazlar, yapma çiçek vb.

ç. Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik kelimeler:

Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu, keçi yolu; köprü yolu vb.

d. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: *açık oturma, açık öğretim, ana dili, Ay tutulması, baş ağrısı (hastalık), baş belası, çıkış yolu, çözüm yolu, dil birliği, iş birliği, iş bölümü, madde başı, ses uyumu, yer çekimi vb.*

e. Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:

anlam bilimi, dil bilimi, edebiyat bilimi, gök bilimi, halk bilimi, ruh bilimi, toplum bilimi, toprak bilimi, yer bilimi; dil bilgisi, halk bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi vb.

f. Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: *patlak göz, aşık kemiği, elmacık kemiği; serçe parmak, azı dişi, süt dişi; kuyruk sokumu, safra kesesi; çatma kaş, takma diş, takma kirpik, ekşi surat, karga burun, kepçe kulak vb. (TDK, Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler)*

Ayrı yazılan birleşik kelimeler başlığı altında birleşik kelimelerin ayrı olarak yazımı incelenmiştir. Bitişik yazılan birleşik kelimeler de olduğu gibi ayrı yazılan birleşik kelimelerde de yazım açısından da sorun teşkil edebileceği görülmüştür.

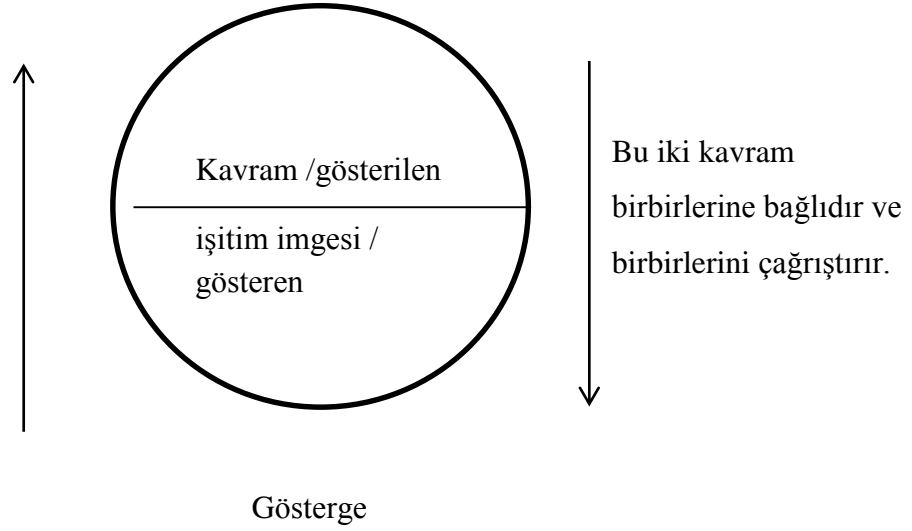
Bu bölümde yer alan TDK' nin birleşik kelimelerin yazım konusundaki açıklamaları yine yazım konusundaki sorunlara açıklık getirmiştir. Ayrı yazılan birleşik kelimelerde anlam yönünden de değişiklik gösterdiği görülmüştür. (bkz. *ateş böceği, yıldız çiçeği, süt dişi vb.*) Ayrı yazılan birleşik kelimelerde anlam bakımından değişikliğe uğramayan birleşik kelimelerde yer almaktadır. (bkz. *Dağ keçisi, el sabunu, çevre yolu, takma kirpik vb.*)

BÖLÜM II

2.KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLİM ÇALIŞMALARI

Dilbilimi; dillerin yapısını, söz dizimlerini, dil bilgilerini, ses olaylarını ve biçimlerini konu alarak ve araştıran bir bilim dalıdır. Karşılaştırmalı dilbilim dillerin karakteristik yapılarının oluşumunda ve dillerin araştırılıp kültürlerarası geçişlerinde bilgi edinilmesi ve kaynak sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kültürlerarası iletişimde ve dillerin farklılarını ortaya koymada karşılaştırmalı dilbilimine ihtiyaç duyulmaktadır. Dil tarihine bakıldığında eski zamanlara dayanan çalışmalar olduğu görülmektedir. Karşılaştırmalı dilbilimi alanında yapılan ilk çalışmalardan biri 1816 yılında Sankritçe'yi Germence, Yunanca, Latince, vb. dilleri karşılaştıran Franz Bopp'un, *Conjugationssystem der Sanskritsprache* (Sanskritçe'nin Eylem Çekim Dizgesi) adlı eseridir (Saussure, 1998: 28).

Saussure, dili bir sistem olarak görmektedir. Saussure' e göre dil, bir kavram ile işitimi imgesinin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Kavram dilin düşünsel boyutunu işitimi imgesi ise dilin sözselle boyutunu ifade etmektedir. Saussure kavramı gösterilen, işitimi imgesini ise gösteren olarak tanımlamıştır. Bu iki kavramın anlaksal olarak bir araya gelmesi olayını ise gösterge şeklinde ifade etmiştir. Bu kavramların şema ile gösterimi aşağıdaki Şekil 4'te belirtildiği gibidir.

Şekil 4: Gösterilen Gösteren İlişkisi (Saussure,1998: 110)

Dillerin evrimi, sorunları, benzerlikleri ve gelişimleri konusunda birçok araştırma yapılmıştır ve günümüzde bu konu araştırma konularında yer almaya devam etmektedir.

Keskin, “İki Dilli Sözlük Bilgisi (Lexikographie) ve Dillerarası Eşdeğerlik Sorunsalı” adlı çalışmasında karşılaştırmalı dilbilimin önemine şöyle vurgu yapmaktadır;

“Dili tanımak için başka dillere bakma gereği insan ilişkilerinin, kültürlerarası ve uluslararası ilişkiler boyutuna taşınması ile belirginleşti. Karşılaştırmalı dilbilim de dilbiliminin alt alanı olarak özellikle yabancı dil öğreniminde olası sorunları çözmek için ilgililere veriler sundu ve sunmaya devam etmektedir. Ayrıca bu konuda J.W. Goethe , “Wer fremde Sprachen nicht kennt, weiß nicht von seiner eigenen” – Başka dilleri tanımayan, kendi dili hakkında hiçbir şey bilmez, derken karşılaştırmalı dilbilimin önemine vurgu yaptığı görülmektedir” (Keskin,1998: 230).

Karşılaştırmalı dilbilim çalışmaları sadece evrensel diller olan İngilizce ve Almancayı değil tüm dünya dillerini kapsayan araştırmaları ve incelemeleri kapsamaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaları aşağıda görüldüğü gibidir.

Uysal, “*Hint - Avrupa Dil Ailesine Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Bir Bakış*” adlı çalışmasında, dilbilimci Fortson’un örneğini vermektedir. Fortson, kardeş dilleri karşılaştırılırken dil yapılarında olan benzerlikleri tespit edip Tablo 7’de olduğu gibi göstermektedir.

Tablo 7: Kardeş Dillerin Karşılaştırılması

	English	Spanish	Italian	French	Portuguese
1	two	dos	due	deux	dois
	ten	diez	dieci	dix	dez
	tooth	diente	dente	dent	dente
	of	de	di	de	de
	they sleep	duerman	dormono	dorment	dormen
2	am	soy	sono	suis	sou
	you (sing.) are	eres	sei	es	és
	is	es	é	est	é
	we are	somos	siamo	sommes	somos
	you (pl.) are	sois	siete	êtes	sois
	they are	son	sono	sont	são

(Uysal, 2010: 25)

Fortson, bu tabloda İngilizceyi aynı dil ailesine mensup dört farklı dille karşılaştırmıştır. Kardeş diller olarak bilinen İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Fransızca ve Portekizce yukarıdaki tabloda dil yapılarındaki benzerlikleri açısından ele alınmıştır. Tablo 7 aynı zamanda karşılaştırmalı dilbilim çalışmasına bir örnektir. Bu tabloda Türkçesi *iki, on, dış, -ın/-in ilgi eki, onlar uyur, olmak, sen, biz, siz, onlar* olan kelimelerin kardeş dillerde yazım ve anlam bakımından incelenmesine yer verilmiştir. Uysal'ın bu konudaki görüşü şu şekildedir

“Farklı diller arasında muhtemel bazı aile bağlantıları kurma işlemi, congate dediğimiz, soydaş kelimelere bakarak hareket etmeyi gerektirir. Bir dilde bir kelimenin soydaşı, başka bir dilde benzer bir biçimi olan, benzer bir anlamda önceden kullanılmış veya halen kullanılmakta olan bir kelimedir” (Uysal, 2010: 25).

Bir kelimenin, soydaş dil ailelerinde benzer olarak kullanılmasına bakıldığında Almanca ve İngilizce dilleri örnek olarak verilebilmektedir. Çünkü bu diller Hint-Avrupa dil ailesine mensup olan soydaş dillerdendir. Örneğin Almanca dilinde yer alan Kaffee, Milch ve Banane kelimeleri, İngilizce dilinde de Coffee, Milk ve Banana benzer kullanımları yer almaktadır.

Kullanımları yaygın olan İngilizce, İtalyanca, Yunanca, Almanca gibi diller, içerisinde yüzlerce dil ve lehçe içeren Hint-Avrupa dil ailesine aitken Türkçe Ural-Altay dil ailesine aittir. Dillerin oluşumu ve gelişimi konusunu siyasal olaylar, savaşlar, toplumları ilgilendiren büyük gelişmeler etkilemektedir. Uzun yıllar İngiliz sömürgesi olarak yaşayan Hindistan diller arası geçiş ve dilin kullanım alanları konusunda örnektir.

Akraba diller arasındaki kelimeler yapısal açıdan karşılaştırılmaları, ses denklilikleri ve anlamlarında da benzerlik görülmektedir. Bu konuda Franz Bopp'un Eski Hintçe (Sanskritçe), Yunanca, Latince, Gotça dillerindeki çalışması örnek verilebilir.

Örnek 7:

Sanskritçe: *bhar-a-mas* “taşı-yor-uz”

Yunanca: *pher-o-mes*

Latince: *fer-i-mus*

Gotça: *ber-a-m* (Yılmaz,2011)

Yapılan araştırmalarda Hint-Avrupa dil ailesine ait İngilizce, Yunanca, Almanca, Sanskritçe gibi akraba diller arası kelime geçişleri ve cümle dizimleri, diğer örnek olan aynı dil ailesine mensup (Ural-Altay dil ailesi) Kazakça-Türkçe gibi akraba dillerde ses, şekil ve anlam olarak benzerlik olduğu görülmüştür. Bu çalışmalar akraba dillerin birbiriyle etkileşim içinde olup benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Karşılaştırmalı dilbilimin amacını özetleyecek olursak dillerin oluşumunu, özelliklerini ve yapılarını tanımak ve tanıtmak için kullanılan önemli bir bilim dalı olarak ifade edebiliriz.

Bir sonraki bölümde Türkçe karşılaştırmalı dilbilim çalışmaları incelenecektir.

2.1.Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilim Çalışmaları

Karşılaştırmalı dilbilim çalışmaları son yıllarda Türkçe dilinde çalışılan bir alan olmaktadır. Bu bölümde Türkçe dilinde yapılmış karşılaştırmalı dilbilim çalışmalarına yer verilecektir. İlk çalışma örneği aşağıda görüldüğü gibidir.

Arslan, “*Türkçe ve Boşnakça İsimlerde Çokluğun Kullanımı ve Bunların Türkçe Öğretimine Etkileri*” adlı çalışmasında Türkçe dilinde yer almayan cinslik kategorisini Boşnakça dili ile karşılaştırmıştır. Ayrıca iyelik eklerinin isimlerde çokluk kullanımı açısından da ele alır. Bu bağlamdaki örnekler aşağıda görüldüğü gibidir.

Örnek 8:

Babam: moj otac	Ağzın: tvoja usta
Evlerim: moje kuće	Şehrimiz: naš grad
Arabaları: njegov automobili	İlacı: njegov lijek
Burnum: moj nos	Kitabım: moja knjiga
Doktorum: moj doktor	Avlularınız: vaša dvorišta
Benim odam: moja soba	Kendi param: moj vlastiti novac
Anne ve babam: moja majka i moj otac	

(Arslan, 2015: 169-187)

Arslan, yukarıda verilen örnek cümlelerde Türkçe ve Boşnakça dillerinde iyelik bakımından bir karşılaştırma yapmıştır. Boşnakça dilinde iyelik ekleri aynı zamanda hem tamlayan hem de tamlanan ile birlikte kullanılırken, Türkçe dilinde iyelik eki sadece tamlananı kapsamaktadır. Ayrıca bu durum Boşnakça dilinde cinslik kategorisine göre değişiklik göstermektedir. Fakat Türkçe dilinde cinslik diye bir kullanım bulunmamaktadır.

Özdemir & Arslan ise, “*Karşılaştırmalı Dilbilimi Bağlamında Çağdaş Türkiye Ve Kazak Türkçelerindeki Evren, Dünya, Gökyüzü Ve Hava olayları İle İlgili Söz Varlıklarının Karşılaştırılması*”, çalışmasında Türkçe, Kazak Türkçesini ve Rusçayı yapı bakımından incelemiş ve aşağıdaki örneği çalışmasında belirtmiştir.

Tablo 8: Türkçe, Kazak Türkçesi ve Rusçanın Yapı Bakımından İncelenmesi

Kazakça	Türkçe	Ses-Şekil- Anlam Değişikliği	Rusça	Kaynak	S.
alem	alem	Ses Değişikliği	мир (mir)	Gazete 2 – 1	1
aspan	gökyüzü	Şekil Değişikliği	небо (nebo)	Gazete 1 – 2	1
aşık	açık	Ses Değişikliği	открыто(otkrito)	Dergi 1 – 2	7
aua	hava	Ses Değişikliği	воздух (vozduh)	Dergi 1 – 2	17
aua-rayı	hava durumu	Şekil Değişikliği	пагода(pagoda)	Gazete 2-1	8
ayaz	ayaz		мороз (moroz)	Roman	82
boran	boran		Метель (Metel')	Roman	225
bult	bulut	Ses Değişikliği	облако (obloko)	Dergi 1 – 2	23
dünie jüzi	yeryüzü	Ses Değişikliği	всемирный (vsemirnyy)	Dergi 1 – 1	34
düniye	dünya	Ses Değişikliği	мир (mir)	Gazete 2 – 1	1
jalin	alev	Ses Değişikliği		Gazete 2 – 1	1
jel	yel, rüzgar	Ses Değişikliği	Ветер (Ветер)	Roman	183
jer	yer, dünya	Ses Değişikliği	земля (zemlya)	Gazete 1 – 3	2
jılı	ılık	Ses Değişikliği		Dergi 2-2	3
juldız	yıldız	Ses Değişikliği	звезда(zvezda)	Dergi 1-1	1
kök	gökyüzü	Şekil Değişikliği		Gazete 2 – 1	
mınau	bu, işte	Şekil Değişikliği			

muz	bu	Ses Değişikliği	лед(led)	Gazete 1 – 3	4
suık	buz soğuk	Ses Değişikliği	холод(holod)	Gazete 2-1	5
şuvak	ışın	Şekil Değişikliği		Dergi 2-1 Dergi 2-2	2

(Arslan, 2017: 141)

Tablo 8’de Türkçe dilini Kazak Türkçesi ile Rusçanın yapı bakımından karşılaştırılması gösterilmiştir. Bu karşılaştırmalı çalışmada *Evren, Dünya, Gökyüzü ve Hava olayları* kavramları ses ve şekil değişikliği bakımından incelenmiştir.

2.2.Almanca Karşılaştırmalı Dilbilim Çalışmaları

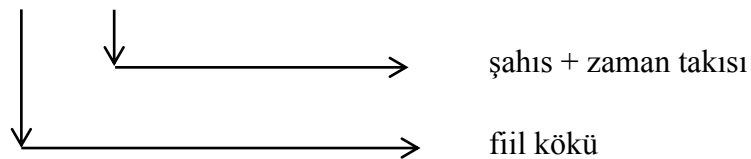
Karşılaştırmalı dilbilim çalışmaları diğer dillerde olduğu gibi Almanca dilinde de yaygın olan çalışma türlerinden biridir. Bu bölümde Almanca dili açısından yapılmış bazı çalışma örneklerine yer verilecektir.

Farklı dillerdeki ses-şekil-yapı bakımından karşılaştırmalarının yanı sıra dillerin cümle bakımından da karşılaştırıldığı görülmektedir. Bu alandaki çalışmalardan diğeri de aşağıdaki gibidir;

Etken Präsens / Present Continious / Şimdiki Zaman

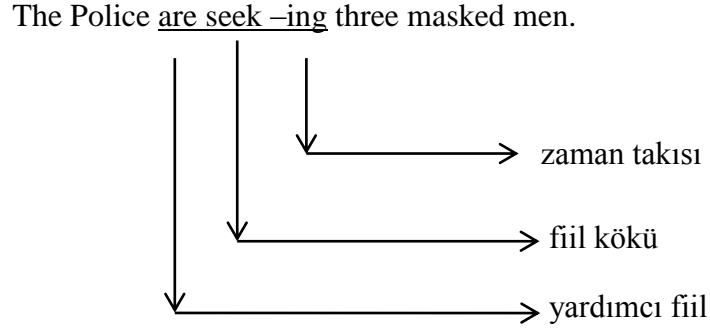
Almanca: (Ö) + (F) + (N)

Die Polizei such –t drei maskierte Männer.

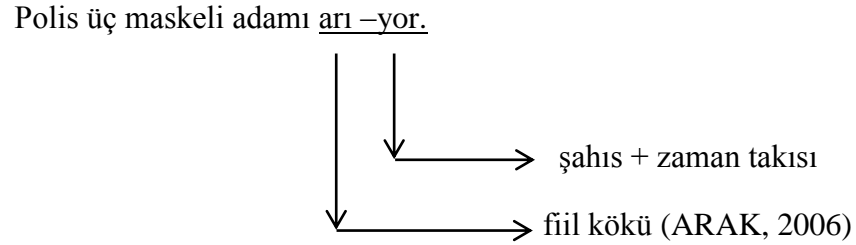
Şekil 5: Almanca Cümle Analizi

İngilizce: (Ö) + (F) + (N)

Şekil 6: Almanca Cümle Analizi

Türkçe: (Ö) + (N) + (F)

Şekil 7: Türkçe Cümle Analizi

Arak, "İkinci Yabancı Dil Olarak Almancanın Öğrenilmesinde İngilizcenin ve Karşılaştırmalı Dilbilgisinin Rolü", adlı çalışmasında yukarıdaki örneği vermektedir. Bu örnekte Almanca, İngilizce ve Türkçenin şimdiki zaman kipi esas alınarak cümle yapıları karşılaştırılmıştır.

Aktaş, "Türkçede Almanca Kaynaklı Kelimeler" adlı karşılaştırmalı çalışmasında Türkçe dilinde yer alan Almanca kökenli kelimeleri tespit etmiş ve tablo haline getirmiştir. Bu çalışma Tablo 9 'da görüldüğü gibidir.

Tablo 9: Türkçede Almanca Kaynaklı Kelimeler

TDK	Dil Derneği	Kubbealtı Vakfı	Almanca Kelime
dizel	dizel	dizel	Diesel
element	element	element	Element
faşing	faşing	faşing	Fasching
feldmareşal	feldmareşal	feldmareşal	Feldmarschall
feldspat	feldspat	feldspat	Feldspath
fenik	fenik	fenik	Pfennig
fertik	fertik	fertik	fertig
filinta	filinta	filinta	Flinte
gestapo	gestapo	gestapo	Gestapo
gnays	gnays	gnays	Gneiss
hahnyum	hahnyum	hahnyum	Hahnium
klapa	klapa	klapa	Klappe
kuruş	kuruş	kuruş-guruş	Groschen
laborant	laborant	laborant	Laborant
lös	lös	lös	Löss
mark	mark	mark	Mark
mavzer	mavzer	mavzer	Mauszer
Nazi	Nazi	Nazi	Nazi
om	om	om	Ohm
otoban	otoban	otoban	Autobahn
panzer	panzer	panzer	Panzer
preparat	preparat	preparat	Präparat
reiber	rayba	rayba	Reiber
revir	revir	revir	Revier
şablon	şablon	şablon	Schablone
şalter	şalter	şalter	Schalter
şnitzel	şinitzel	şinitzel	Schnitzel
tekniker	tekniker	tekniker	Techniker

tifdruk	tifdruk	tifdruk	Tiefdruck
volfram	volfram	volfram	Wolfram
zeplin	zeplin	zeplin	Zeppelin

(Aktaş, 2007: 522-528)

Aktaş, Türk Dil Kurumunun “*Türkçe Sözlük*’ünde”, Dil Derneği’nin “*Türkçe Sözlük*’ünde” ve Kubbealtı Vakfı’nın “*Misalli Büyük Türkçe Sözlük*’lerinde” Almanca kökenli kelimeleri taramıştır. Yukarıdaki Tablo 9’da ise incelenen üç sözlükte ortak tespit edilen kelimeleri tablolaştırmıştır. Bu tablonun sonucunda ise toplamda 31 tane Almanca kökenli kelimenin hedef üç sözlükte yer aldığı görülmektedir.

Diğer Almanca karşılaştırılmalı dilbilim çalışması ise Benzer’in “*Karşılaştırılmalı Dilbilimde Türkçe ve Almanca Güncel Dilinde Sıfatın Tasviri*” adlı çalışmasının karşılaştırılmalı bölümünde geçmiş zaman son ekini (Suffix) kıyaslamaktadır.

- Örnek 9: duy-*duk* → gehört
 bil-*dik* → gewußt, bekannt, berühmt
 tanı-*dik* → gekannt, bekannt
 geç-*tik* → überquert
 koş-*duk* → gelaufen

Yukarıda duymak, bilmek, tanımak, geçmek ve koşmak fiillerinin Türkçe ve Almanca dillerinde geçmiş zaman (Perfekt) zaman kipine göre yazılmıştır. Örnekte verilen fiillerin cümle içerisindeki kullanımını aşağıda görüldüğü gibidir.

Türkçe

Bu bildik adam bir profesördür.

Bu tanıdık kişi bir tiyatro oyuncusudur

Dün üzerinden geçtiğim köprü eskidir.

Almanca

Dieser bekannte Mann ist ein Professor.

Diese bekannte Person ist ein
Schauspieler.

Die von mir gestern überquerte
Brücke ist alt.

(Benzer, 2000: 78)

Yukarıda geçmiş zaman kipiyle verilen fiillerle cümleler kurulmuştur. –dık, -dik, -duk, -dük, -tık, -tik, -tük, -tuk son ekleriyle (Suffix) yapı ve anlam bakımından geçmiş zaman yapılan bu kelimeler hem Türkçe hem de Almanca dillerinde sıfat konumuna getirilmiştir. Yukarıda verilen cümlelerde bu kelimelerin fiil değil de sıfat yerine kullanıldığı görülmektedir. Bundan sonraki bölümde Türkçe dilindeki birleşik kelimeler ele alınacaktır.

BÖLÜM III

3.TÜRKÇEDEKİ BİRLEŞİK KELİMELER

3.1.Türkçede Birleşik Kelimelerin Oluşumu

Modern dil bilimin kurucularından olan Ferdinand de Saussure, her dilin bir yapısı olduğunu ve bu yapıyı ortaya koymadan öze inilemeyeceğini vurgular. Onun verilerinden büyük ölçüde faydalanan Chomsky ise, yıllar sonra, bütün dillerin tek bir yapısı vardır tezini ortaya atmıştır (Karabulut, 2011: 1352).

Dil tarihine bakıldığında insanlığın gelişiminden bu yana yeni sözcüklere hep gereksinim duyulmuştur. Kültürlerin gelişip insanların birbiriyle olan etkileşimi arttıkça dilde yenilenmeye, gelişmeye ve yeni kelime kalıplarına ihtiyaç doğmaktadır. Dillerdeki uygarlık gelişimi ve kültürel alışveriş ilerledikçe yeni ve yabancı kelime kavramları oluşturulmuştur. Önemli bir türetme yolu sayabileceğimiz sözcük birleştirme, dile yeni kavramlar kazandırmaya ve yabancı kavramların aktarılmasına yarayan bir anlatım biçimidir (Aksan, 2001).

Birleşik kelimeler, Türkçe dilinde yaygın olarak kullanılan kelime gruplarından biridir. Genellikle yeni bir anlamı karşılamak için birleşik kelimeler türetilmektedir. Türkçe dilinde birleşik kelimelerin oluşumu yapı ve yazım bakımından en az iki kelimenin bir araya gelmesine dayanmaktadır. Fakat birleşik kelimelerin oluşumu ve yazımıyla alakalı netlik kazanmamış birçok sorun bulunabilmektedir. Birleşik kelimelerin yazımı da bu sorunlardan birisidir.

Zülfikar, “*Yazım Kılavuzlarında Kelimeleri Bitişik veya Ayrı Yazma Sorunu*” adlı çalışmasında birleşik kelimelerin yıllar içerisindeki yazım şekillerinin değişimine değinmiştir. Örneğin, 1981 TDK Kılavuzunda birleşik yazıldığı görünen *yer çekimi* kelimesinin, 1985, 2000, 2012 yılları arasında yayımlanan TDK Kılavuzlarında ayrı yazıldığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde *ana dil* kelimesinin 1981 Kılavuzu’nda birleşik yazılırken sonrasında çıkan üç kılavuzda (1985,2000,2012) ayrı yazıldığı görülmektedir (Zülfikar, 2013: 32).

Sebzecioğlu ise, “*Birleşik Sözcüklerin Yazımında Bilimsel Ölçütler Sorunu ve Bir Çözüm Önerisi*”, adlı makalesinde birleşik kelimelerin yazımı ile ilgili konan ölçütleri *Yazım Kılavuzu*’na göre inceleyerek ve bunun üzerine eleştirel bir değerlendirme yapmaktadır. Örneğin, *kızıllanat* (kırmızı yüzgeçli bir balık türü) birleşiminin yalnızca ikincisi anlam değişimine uğradığı için bitişik, *avize ağacı* (bir süs ağacı) bileşiminde ise ikinci sözcük anlam değişimine uğramadığı için ayrı yazılmıştır (Sebzecioğlu, 2018: 140). Verilen bu örnekte Sebzecioğlu, *Yazım Kılavuzu*’nda birleşik kelimelerin yazımında oluşan anlam kaybı ölçütüne göre incelediği görülür.

Birleşik kelime oluşumunda birinci husus en az iki kelimenin anlam yönüyle bir araya gelmesidir. En az iki kelime, aralarında kurulan anlam ilgisiyle tek bir varlığı karşılayacak bir yapı olarak bir araya getirilir.

Birleşik kelime yeni bir kavramı veya yeni bir nesneyi karşılamak üzere iki ya da daha çok kelimenin belirli şekil bilgisi kurallarına uyularak yeni bir anlam birliği oluşturacak biçimde bir araya getirilmesidir (Korkmaz, 2003: 137).

Birleşik kelime oluşumunda birden fazla görüş vardır. Örneğin yazar ve bilim insanı Ganiyev’in görüşüne göre birleşik kelimeler iki yolla oluşmaktadır.

a. İki kelimenin birleşmesi

b. Öbeklerin sözlükselleşmesi (Ganiyev, 2019: 39).

Türkçede kelimelerin birleşimini incelediğimizde ise (türetme, kaynaşma, harf düşmesi vb.) gibi dil olayları görülebilir. Birleşik kelimeleri dil bilimsel açıdan İşcan şöyle yorumlamaktadır:

“Eş zamanlı ses olayları dilin işletildiği an ortaya çıkması sebebiyle sadece işletim (çekim) eklerinin ve bazı söz gruplarının etrafında teşekkül eder. Bu yüzden yapım eklerinin kelime türetirken oluşturduğu ses hadiseleri eş zamanlı değil art zamanlıdır. Türkiye Türkçesinde oluşan işletimsel ses hadiselerini en az üç kısımda (ses türemesi, ses düşmesi, ses değişmesi) incelemek mümkündür” (İşcan, 2010: 121-143).

Kelimelerde genellikle kök sabit kalarak, ikinci kelimeye göre ek ya da ses düşmesi yaşanabilir. (*emir+etmek: emretmek, düşmek+yazmak: düşeyazmak*)

Korkmaz’a göre birleşik kelimeler, *dilin anlam + işlev ilişkisine bağlı üretimler oldukları halde, birleşik kelimeler belirli şekil kalıpları içinde anlam bilimini ön plana çıkaran üretim türleridir*. Korkmaz, birleşik kelimelerin oluşumunu *şekil ve taşıdıkları nitelik bakımından* iki başlığa ayırmıştır.

a. Birleşik kelimeyi oluşturan sözlerden her birinin kendi anlamını koruyarak

oluşturduğu birleşiklerdir: (*Akciğer, bahçe duvarı, dağ keçisi, paldır küldür,*

toplu iğne, yol parası vb.)

b. Birleşik kelimeyi oluşturan kelimelerden biri veya her ikisi (varsa üçü birden) ya ses yapısı ya da anlam bakımından birer değişime ve dönüşme aşamasından geçerek kaynaşmış ve yeni bir kavrama karşılık olmuşlarsa, bunlar bitişik yazılır (Korkmaz, 2009: 137-138).

Scalise ise birleşik kelimelerin oluşumu hakkında 6 farklı görüş ortaya atmıştır.

- a. Birleşikler, sözlüksel materyallerin dönüşümü veya silinmesiyle oluşturulur.
- b. Birleşikler, morfolojik kurallar ve özel morfolojik bileşenlerle oluşturulur.
- c. Birleşikler, söz dizimsel kurallarla oluşturulur.
- d. Birleşik kelimeler, biçim bilimsel bağımsız alt türlerle oluşur.
- e. Birleştirme, tamamen söz dizimsel bir çerçevede kesin olmayan bir kök içine dahil bir türdür.
- f. Birleşikler sözlüksel boşlukları doldurmak için ortaya çıkmıştır (Scalise & Vogel, 2010: 5) (Çürük, 2017).

Korkmaz, birleşik kelimelerin oluşumunu ikiye ayırmaktadır;

a. Anlamca kaynaşma

aslan kuyruğu (eskiden hekimlikte terletici olarak kullanılan bir bitki) örneğinde benzetme yoluna dayalı kelime türetimi yapılmıştır.

ince hastalık (verem) örneğinde ise kelimelerden birinin gerçek anlamını yitirdiği diğerrinin ise koruduğu görülmektedir.

çerkez tavuğu (tavuk, hindi gibi kümes hayvanlarının etinden yapılan ve salçasına dövülmüş ceviz, biber katılarak hazırlanmış bir yemek) örneğinde her iki kelimenin de anlamını koruduğu görülmektedir.

b. Şekli bakımından kaynaşma

Birleşik kelimelerden bir kısmı, anlamdan başka şekil bakımından da kalıplaşmaya uğrayabilir. Bu kalıplaşma genellikle kaynaşma, ünlü düşmesi veya ünlü çatışması gibi ses olaylarının ve kullanım sıklığının etkisiyle değişik şekil unsurlarının kaynaşıp tek bir kelime haline gelmesi biçiminde olur. *sütlaç* < sütlü + aş , *oysa* < o + ise, *peki* < pek + iyi gibi (Özkan, 1996: 98).

Birleşik kelimelerin oluşumunda birden fazla farklı görüşün olduğu belirtilmiştir. Yazarlar görüşlerinde birleşik kelimelerin oluşumunu anlam, yapı, şekil ve ses olayları gibi konularla ele aldığı görülmektedir. Birleşik kelimelerin oluşumunun yanı sıra birleşik kelimelerin yazımı ve yazımsal özellikleri de oldukça önem teşkil etmektedir.

Ganiyev, birleşik kelimelerinin oluşumunu iki farklı yönteme (*iki kelimenin birleşmesi, öbeklerin sözlükselleşmesi*) dayandırırken, Korkmaz ise birleşik kelimelerin oluşumunu dilin anlam ve işlev ilişkisine bağlamaktadır. Bu görüşlerin yanı sıra kelimelerin oluşumunda en az iki parçalı olan birleşik kelimeler hem anlamsal bütünlük açısından hem de dilde kalıplaşan basit birleşimlerle oluşabilir.

Bu konu diğer ana başlığımız olan Türkçedeki Birleşik Kelimelerin Yazım Özellikleri bölümünde ele alınmıştır.

3.2.Türkçedeki Birleşik Kelimelerin Yazım Özellikleri

Birleşik kelimelerin biçim özelliklerinin yanı sıra anlamsal açıdan da bazen anlamını kaybettiği ya da kelimelerden birinin anlamını koruduğu görülmektedir. Bu sorun tüm dillerde ortak olan birleşik kelimelerin yazımı problemini meydana getirmektedir. Birleşik kelimeler anlam ve yapı yönünden değişen ve yeni anlamlı bir kelime oluşturan yapının adıdır. *Hamamotu, alabalık, karabaş, karaciğer, Pınarbaşı, balkabağı, karabacak, japon balığı, ateşböceği, Kocaeli, bal arısı, hamamböceği, Şanlıurfa, kahvaltı, pazartesi vb.* Verilen örneklerde birbirinden bağımsız anlamları olan basit kelimelerin bir araya geldiği ve yeni bir anlam oluşturup yazım açısından ise bitişik veya ayrı yazıldığı görülmektedir.

Koç'un araştırmasına göre, *İmla Kılavuzu*'nda birleşik kelimelerin tarifini "Birleşik kelime, iki veya daha fazla kelimenin aralarına ek girmeyecek kadar kalıplaşması sonucu oluşur." şeklinde yapıldıktan sonra anlam kaymasına uğramış ve terim anlam taşıyan kelimelerin bitişik yazılacağı fakat anlam kaymasına uğramamış ya da terimsel bir niteliği oluşmamış kelimelerin ayrı yazılacağı ifade edilmektedir (Koç,2007: 693-706).

Birleşik kelimelerin yazımında;
dilbilimsel olarak türetme, kaynaştırma, harf düşmesi gibi ses olayları görülmektedir.

Bundan sonraki bölümlerde türetme ile oluşan birleşik kelimeler, kaynaşma ile oluşan birleşik kelimeler ve harf düşmesi ile oluşan birleşik kelimeler ele alınacaktır.

3.2.1. Türetme ile Oluşan Birleşik Kelimeler

Türkçede bazı basit kelimeler *etmek*, *eylemek*, *olmak*, *durmak* gibi yardımcı fiillerle bir araya geldiğinde ilk kelimenin aslına uygun bir harf yardımıyla türeyerek, türemiş birleşik kelimeleri oluşturur. Türkçede sık kullanılan fakat Arapçadan Türkçeye geçmiş kelimelerde sessiz harfin türemesiyle birleşik kelimelerin meydana geldiği görülmektedir. Ayrıca yardımcı fiil ile türetilen birleşik kelimelerde ses değişikliği yaşandığında bitişik yazılırken, ses değişikliği yaşanmadığı durumlarda ise ayrı yazılmaktadır. Aşağıda incelenen Örnek 10'da görüldüğü gibi;

Örnek 10:

af + etmek : af (f) etmek

zan + etmek : zan (n) etmek

Örnek 10'da basit isimlerin birer yardımcı fiil aldığı ve bu oluşumdan birleşik kelimelerin meydana gelmektedir. Verilen her iki örnekte ünsüz türemesi gibi ses değişikliği yaşanmış ve bunun sonucunda bitişik yazılan birleşik kelimeye dönüşmüştür.

Tablo 10'da ise Türkçe dilinde yaygın olarak kullanılan türetilmiş birleşik kelimeler yer almaktadır.

Tablo 10: Türetme ile Oluşan Birleşik Kelimeler

1.Kelime	Türeme Eki	2.Kelime	Türeyen Birleşik Kelime
----------	------------	----------	-------------------------

af	a	can	afacan
ağla-	a	bilmek	ağlayabilmek
ara-	a	bilmek	arayabilmek
bak-	a	bilmek	bakabilmek
bak-	a	kalmak	bakakalmak
bayıl-	a	yazmak	bayılayazmak
çık-	a	gelmek	çıkagelmek
dur-	a	bilmek	durabilmek
konuş-	a	bilmek	konuşabilmek
koş-	a	bilmek	koşabilmek
oku-	a	bilmek	okuyabilmek
ol-	a	gelmek	olagelmek
sap	a	sağlam	sapasağlam
sus-	a	bilmek	susabilmek
şaş-	a	kalmak	şaşakalmak
uyu-	a	bilmek	uyuyabilmek
yağ-	a	bilmek	yağabilmek
yaklaş-	a	bilmek	yaklaşabilmek
yap-	a	bilmek	yapabilmek
yap	a	yalnız	yapayalnız
yat-	a	bilmek	yatabilmek
yaz-	a	bilmek	yazabilmek
yaz-	a	durmak	yazadurmak
yolla-	a	bilmek	yollayabilmek

düş-	e	yazmak	düşeyazmak
düşün-	e	bilmek	düşünebilmek
gel-	e	durmak	geledurmak
git-	e	durmak	gidedurmak
gönder-	e	bilmek	gönderebilmek
gül-	e	bilmek	gülebilmek
iç-	e	bilmek	içebilmek
öl-	e	bilmek	ölebilmek
öl-	e	yazmak	öleyazmak
öp-	e	bilmek	öpebilmek
sev-	e	bilmek	sevebilmek
sil-	e	bilmek	silebilmek
sür-	e	bilmek	sürebilmek
tel	e	kart	telekart
tel	e	kız	telekız
tel	e	konferans	telekonferans
tel	e	pati	telepati
yemek	e	bilmek	yiyebilmek
baş	ı	boş	başıboş
misak	ı	milli	misakımilli
sırt	ı	kara	sırtıkara
velhasıl	ı	kelam	velhasılkelam
gayr	i	ihtiyari	gayriihtiyari
gayr	i	kabil	gayrikabil
gayr	i	menkul	gayrimenkul
gayr	i	meşru	gayrimeşru
gayr	i	muntazam	gayrimuntazam
gayr	i	müslim	gayrimüslim

gayr	i	resmi	gayriresmi
gayr	i	safi	gayrisafi
gayr	i	şahsi	gayrişahsi
gayr	i	tabii	gayritabii
su	i	kast	suikast
su	i	zan	suizan
hal	l	etmek	halletmek
his	s	etmek	hissetmek
Allah	u	alem	Allahualalem
ol-	u	vermek	oluvermek
sor-	u	vermek	soruvermek
hamd	ü	sena	hamdüsena

Tablo 10’da türeyen birleşik kelimeler, birinci kelime, ikinci kelime ve türetme eki bakımından ayrılmış ve listelenmiştir. Türetme eklerinin ise Türkçedeki sesli harfler oluşturmuştur. Basit kelimeler yardımcı fiillerle bir araya gelmiş ilk kelimenin aslına uygun bir harf yardımıyla türemiş ve bunun sonucunda türemiş birleşik kelimelerin oluştuğu görülmektedir.

3.2.2.Kaynaşma ile Oluşan Birleşik Kelimeler

İki kelimenin birleşiminden meydana gelen birleşik kelimelerin, bu oluşum sırasında dil bilimsel açıdan bazı değişimlere uğradığı görülmektedir. Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde var olup yazı diline yansıyan gerek türetme yoluyla gerekse de kaynaşma yoluyla birleşik kelimelerin oluştuğu saptanmaktadır (Dursunoğlu,2016). Bir üst başlığımızda türetme sonucu oluşan birleşik kelimeler ele alınmıştır. Diğer oluşum yolu olan kaynaşma konusu ise bu bölümde incelenmiştir. Türkçe dil biliminde kaynaşmanın harf düşmesi ile meydana geldiği görülmektedir. Harf düşmesi yolu ile oluşan birleşik kelimeler ise iki farklı koldan oluşmaktadır. Bunlardan biri ünlü düşmesi diğeri ise ünsüz düşmesidir.

Çürük, kaynaşma diğer bir adıyla bitişme ile ilgili şöyle söylemektedir:

“Birleşik sözcüğün yazımını etkilemektedir çünkü biçimsel olarak kaynaşan birleşik sözcükler bitişik yazılır. Biçimsel kaynaşma sürecinde ses değişimleri, ses olayları, ünlü-ünsüz uyumları etkin bir rol oynamaktadır. Bu durumda da birleşik sözcükleri öbeklerden ayırmak daha kolay olmaktadır. Yani başlangıçta ayrı olan yapıların zor çözümlenir bir şekilde birleşmesidir. *ne asıl > nasıl , ne için > niçin, kahve altı > kahvaltı* gibi” (Çürük, 2017: 48).

Türkçe kelimelerde iki ünlü yan yana gelemediği için, ünlü karşılaşması durumunda ünlülerden birisi ya düşer ya da araya kaynaştırma ünsüzü girer (İşcan, 2010: 121-143). Çanta + ı > çantası (-s), kapı + a > kapıya (-y) gibi. Basit kelimelerin iyelik eki almaları durumunda iki ünlü harf yan yana geldiği için kaynaştırma harfi kullanılır. su + a > suya (-y) gibi.

Birleşik kelimelerin yazımında, birleşik kelimelerin oluşumu esnasında gerçekleşen ses olayları önemli bir yer tutmaktadır. Kaynaşma, ünlü-ünsüz düşmesi gibi ses olaylarının gerçekleştiği durumlara göre birleşik kelimelerin yazımı değişiklik gösterip ayrıyken bitişik yazıldığı görülmüştür. *ne haber > naber, pazar ertesi > pazartesi* gibi.

Birleşik kelimelerin birleşiminde ses olaylarının incelendiği bu bölümde kaynaştırma harflerinin eklendiği ve ses düşmelerinin yaşandığı durumlar da birleşik kelimelerin ve basit kelimelerin yazımına değinilmiştir. Kaynaşmanın dışında diğer bölüm olan harf düşmesi ile oluşan birleşik kelimeler ise bir sonraki alt başlıkta incelenmiştir.

3.2.3.Harf Düşmesi ile Oluşan Birleşik Kelimeler

Kaynaşma ile oluşan birleşik kelimeleri oluşturan bir diğer yapı da harf düşmesidir. Türkçede harf düşmesi harf sesinin ünlü ve ünsüz oluşuna göre ikiye ayrılmaktadır. Düşen harf sesi ünlü de ünsüz de olsa her durumda birleşik yazılmaktadır. *TDK* harf düşmesini ses düşmesi olarak nitelendirmektedir (*TDK, Ünlü Düşmesi*).⁶

Banguoğlu, ses düşmeleri ile ilgili şöyle söylemektedir, “*Kelimede bir seslinin düşmesi bir hecenin ortadan kalkması demektir. Bunun sonucu olarak da o seslinin birleştirdiği sesdeşler komşu hecelere mal olur*” (Banguoğlu, 1986: 33).

Pazartesi birleşik kelimesine bakıldığında pazar + ertesi kelime köklerinin bir araya gelmesinden oluştukları bilinmektedir. Yapı bakımından pazartesi kelimesi incelendiğinde oluşum sırasında yapılan eklemeye art arda yazılacak olan benzer hecelerden birinin düşmesi ile açıklanmaktadır. Banguoğlu, bu durumu “*hece binişmesi*” yani hece düşmesinin özel bir hali olarak yorumlamaktadır.

Harf düşmesi ile oluşan birleşik kelimeler anlam yönünden bir değişiklik teşkil etmezler. Türkçe dilinde ses olayına uğrayan bu birleşik kelimeler yapı bakımından değişmektedir. Harf düşmesi ile oluşan birleşik kelimeleri yapı bakımından incelendiğinde ünlü düşmesi ve ünsüz düşmesi olarak ikiye ayrılmaktadır. İlk başlığımız olan ünlü düşmesi bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

⁶ TDK, Ünlü Düşmesi, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=179:Unlu-Dusmesi-&catid=50:yazm-kurallar&Itemid=132 (9.9.2018).

3.2.3.1. Ünlü Düşmesi

Ses düşmesi ile meydana gelen birleşik kelimelerin oluşum kollarından biri de ünlü düşmesidir. Ünlü düşmesi, Türk alfabesinde yer alan ünlü olarak nitelendirilen *a, e, ı, i, u, ü, o, ö* harflerinden birinin birleşim sonucu düşmesine ya da yazılmamasına *ünlü düşmesi* olarak adlandırılır.

Türk Dil Kurumu 'nda yer alan verilere göre;

a. *İki heceli bazı kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlüler düşer.*

ağ (ı) z → ağzı (aslanağzı)

bağ (ı) r → bağı (bağrı yanık)

boy (u) n → boynu (boynu bükük)

bur (u) n → burnu (burnu büyük)

kar (ı) n → karnı (karnıyarık)

oğ (u) l → oğlu (eloğlu)

b. *Ünlüyle başlayan ek aldıklarında vurgusuz orta hecesindeki dar ünlüsü düşen kelimelerle oluşturulan ikilemelerde ikinci kelimenin dar ünlüsü düşmez: ağız ağıza, burun buruna, koyun koyuna (yatmak), omuz omuza, devirden devire, nesilden nesile, oğuldan oğula, şehirden şehire vb.*

c. *İçeri, dışarı, ileri, şura, bura, ora, yukarı, aşağı gibi sözler ek aldıklarında sonlarında bulunan ünlüler düşmez: çerde değil içeride, dışardan değil dışarıdan,*

ilerde değil ileride, şurda değil şurada, burda değil burada, orda değil orada, yukarda değil yukarıda, aşağıda değil aşağıda vb (Türk Dil Kurumu, 1932).

TDK'nin ünlü düşmesi başlığı altında yaptığı açıklama ile birleşik kelimelerin oluşumunda yaşanan ses olaylarından dolayı birtakım anlaşmazlıklara ve sorunlara açıklık getirdiği görülmektedir. Birleşik kelimelerin oluşumu esnasında kelimelerin birbirine eklenmesiyle Türkçe dilinde ünlü ses olarak bilinen (bknz. *a, e, ı, i, u, ü, o, ö*) harflerin düşmesi birleşik kelimelerin yazımında sık görülen ses olayından biridir. Türkçe dilinde yaygın olarak kullanılan ünlü düşmesi ile oluşan birleşik kelimeler Tablo 11'de gösterildiği gibidir

Tablo 11: Ünlü Düşmesi ile Oluşan Birleşik Kelimeler

1.Kelime	Ünlü Düşmesi	2.Kelime	Birleşik Kelime
bu	a	arada	burada
şu	a	arada	şurada
Cuma	e	ertesi	cumartesi
ne	e	asıl	nasıl
ne	e	için	niçin
ne	e	haber	naber
ne	e	olsun	nolsun
kahve	e	altı	kahvaltı
kahır	ı	etmek	kahretmek
kayın	ı	anne	kaynana
kayın	ı	ata	kaynata
sabır	ı	etmek	sabretmek

bahis	i	etmek	bahsetmek
biri	i	biri	birbiri
defin	i	etmek	defnetmek
devir	i	etmek	devretmek
emir	i	etmek	emretmek
hapis	i	etmek	hapsetmek
hapis	i	olmak	hapse olmak
keşif	i	etmek	keşfetmek
nakil	i	etmek	nakletmek
seyir	i	etmek	seyretmek
zehir	i	etmek	zehretmek
zikir	i	etmek	zikretmek
hüküm	ü	etmek	hükmetmek
küfür	ü	etmek	küfretmek
şükür	ü	etmek	şükretmek
zulüm	ü	etmek	zulmetmek

Tablo 11’de ünlü düşmesiyle oluşan birleşik kelime örnekleri verilmiştir. Tabloda yer alan birleşik kelimeler Türkçe dilinde yaygın olarak kullanılan kelimeler arasından seçilmiştir. Tabloda iki kelimenin bir araya geldiğinde yaşanan ses düşmesi gösterilmiştir. Bu birleşik kelimeler ünlü harfle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü harfleri düşen kelimelerdir.

3.2.3.2. Ünsüz Düşmesi

Bir diğer ses olayı olan ünsüz düşmesi birleşik kelime yapımında kullanılan yöntemlerdeki yapılardan biridir. Ünsüz düşmesi, ünlü düşmesi gibi alfabede yer alan ünsüz harflerden *b, c, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, y, z* herhangi birinin düşmesiyle oluşmaktadır. Örneğin küçültme eklerinden biri olan *-cük* eki küçük sıfatıyla birleşimi sonucunda ses düşmesine uğrar;

Örnek 11:

küçük + cük = küçücük

Bu durum birleşik kelimelerde kurallarını korumaya devam etmektedir. Herhangi iki kelimedenden ya da bir kök bir kelimenin birleşimi sırasında ünlü düşmesi gibi ünsüz düşmesi de yaşanmaktadır. Birleşen iki kelimenin ses kaynaşması sırasında telaffuz ve yapı bakımından daha anlaşılır ve kurallı olabilmesi için ünsüz ses düşmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla ilgili kelimeler Örnek 12’de görüldüğü gibidir.

Örnek 12:

ast + teğmen = asteğmen⁷

ad + daş = adaş

ders + hane = dersane

ecza + hane = eczane

⁷ Örnekteki birleşimde askeri bir rütbeyi belirtmek için kullanılan kelimelerden, yan yana gelen iki (t) harfinin oluşturacağı telaffuz ve anlam hatası, harflerden birinin düşmesi ile dil kurallarına uygun hale gelmiştir.

hasta + hane = hastane

pasta + hane = pastane

posta + hane = postane

Yukarıda verilen örneklerde ünsüz düşmesi olayının gerçekleştiği durumlarda birleşik kelimelerin yazım özellikleri gösterilmiştir.

Hastane, pastane gibi kelimelere bakıldığında Türkçe dilinde ünsüz ses olan “h” sesinin düştüğü görülmektedir. Bu konuyu Banguoğlu şöyle yorumlar, “Birleşim ve öbeleşme hallerinde ikinci kelime başındaki h düşer veya eriyip bir büzülme uzunluğu bırakır”. (Banguoğlu, 1986: 32)

Ayrıca Türkçe dilinde sert ünsüz olarak bilinen *p, ç, t, k, s, ş, h, f* harflerinden *s* ve *t* ünsüz sesleri yan yana geldiğinde *t* sesi düşer (bkz. Örnek 12). Birleşik kelimelerde, kelimenin sonu *k* ünsüz sesi ile bitip *-cık, -cük* gibi son eklerin birleşmesi halinde ünsüz ses olan *k* sesi düşer (bkz. Örnek 11).

3.3. Türkçedeki Birleşik Kelimelerin Anlamsal Özellikleri

Birleşik kelimeler, farklı anlamları olan en az iki kelimenin bir araya gelmesiyle yeni bir anlam bütünlüğü oluşturur. Banguoğlu’na göre; “Birleşimde iki kelime önceden, ayrı anlamlar taşırlar. Bunların tek kelime gibi ayrılmaz bir tek kavramı karşılayacak şekilde kaynaşması birleşik kelimeyi meydana getirir” (Banguoğlu, 1986: 165).

Anlam olarak bakıldığında, bazen birleşen kelimelerden biri (*sivrisinek*), bazen her ikisi anlam kaybına uğrayabilir, (*hanımeli, gecekondu,*) bazı kelimeler ise

anlamalarını korur (*başmüdür*). Türkçede, dilimize giren yabancı kelimelerin anlam olarak karşılanması için birleşik kelimelere ihtiyaç duyulmaktadır. Yakın zamanda bir örneği inceleyecek olursak yabancı bir kelime olan ve sıkça kullanılan “*selfie*” kelimesi dilimize “*özçekim*” olarak girmiştir.

Bu çalışmada, Türkçedeki birleşik kelimelerin anlamsal özellikleri dört kategoride incelenmiştir. Bu kategoriler “Anlam Değişmesi, İki Birleşenin de Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler, Birleşenlerden Birinin Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler ve Birleşenlerden Her İkisinin de Anlamını Kaybettiği Birleşik Kelimeler” şeklinde başlıklara ayrılmıştır.

3.3.1. Anlam Değişmesi

Birleşik kelimelerde iki basit kelime birleşerek yeni bir kelime oluşturur. Birleşen kelimeler bazen anlam boşalması yaşayarak bağımsızlığını yitirir. Tamamen anlamını kaybederek bir türü, kavramı veya yer ismini belirtirler. Anlam değişmesi yaşayan bilinen birleşik kelime örnekleri aşağıdaki Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Anlam Değişmesi

Birleşik Kelime	Tür – Kavram – Yer İsmi
<i>Aslanagzı</i>	Bitki
<i>Horoz ibiği</i>	Bitki
<i>Gelinparmağı</i>	Bitki
<i>Gümüshane</i>	Yer ismi
<i>Balıkesir</i>	Yer ismi
<i>Bülbülyuvası</i>	Tath
<i>Büyükayı</i>	Bir yıldız kümesi
<i>Samanyolu</i>	Galaksi
<i>Cam göbeği</i>	Renk
<i>Fildişi</i>	Renk/Yer ismi
<i>Kargaburnu</i>	Alet
<i>Sırtkara</i>	Balık

Tablo 12’de Türkçe dilinde sık kullanılan birleşik kelime örnekleri verilmiştir. Verilen birleşik kelimelerin tümü anlam bakımından değişikliğe uğramış kelimelerdir. Yukarıdaki tabloda verilen örnekleri incelediğimizde birbirinden bağımsız iki kelimenin yan yana gelerek bağımsızlıklarını yitirdiği ve yeni bir anlam ortaya çıkardığı görülmüştür.

Birleşik kelimeler, bazı zamanlarda birleşen kelimelerin anlamının toplamıdır. Çamaşır makinesi örneğini incelediğimizde, iki kelime birleşerek çamaşırın yıkandığı makineyi belirtir. Ancak zihnimizde kapladığı anlamla kıyaslırsak

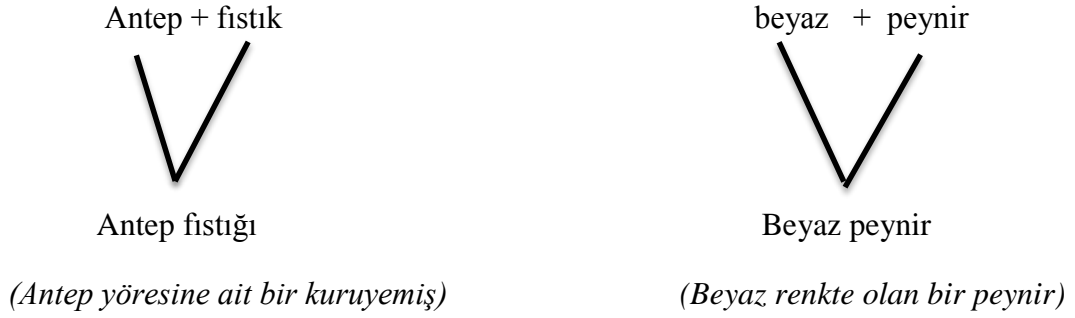
‘‘*Makineden çamaşırını aldın mı?*’’ sorusunda makine yine aynı çamaşırın yıkandığı yerin anlamını vermektedir.

Birleşik kelimeler, Türkçede kullanımı yaygın olan, anlamını kaybetmiş kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan ve birleşik yazılan kelimelerdir. Kelimeler genellikle tür ya da grup isimlerini belirtirler (*çiçek isimleri, hastalık isimleri, renk isimleri*).

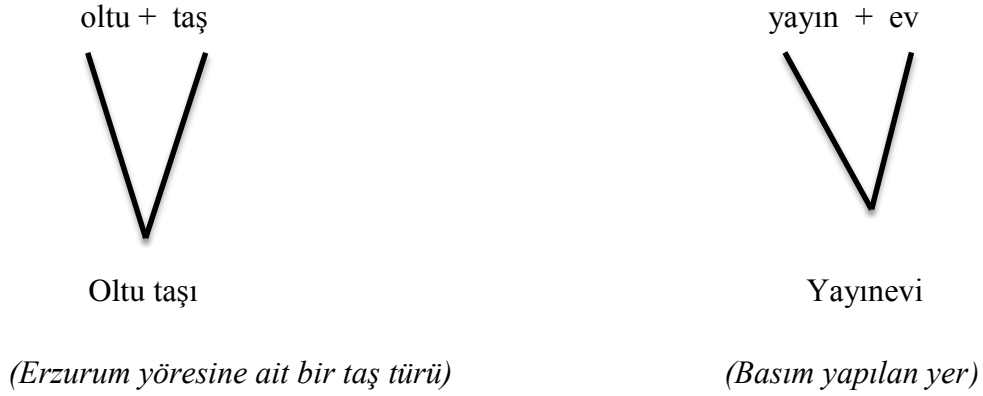
3.3.2.İki Birleşenin de Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler

Birleşik kelimelere oluşturan kelimelerin birbirinden bağımsız şekilde anlamını koruduğu durumlardır. İki ayrı kelimenin bir araya gelmesiyle iki farklı kavramın birleşimi olmaktadır.

Anlam bakımından iki farklı kelimenin birleşerek anlamlarını koruduğu birleşik kelime örnekleri Şekil 8 ve Şekil 9’da görüldüğü gibidir.

Şekil 8: Anlamını Koruyan Birleşik Kelimeler

Şekil 9: Anlamını Koruyan Birleşik Kelimeler

Şekil 8 ve 9’da verilen birleşik kelime örneklerinin tümü iki farklı anlama sahipken birleşimin sonucunda her iki kelimenin de anlamını koruduğu görülmüştür. Örneğin Şekil 8’de ki *beyaz peynir* birleşik kelimesi beyaz renkte olan bir peyniri nitelemiştir.

3.3.3. Birleşenlerden Birinin Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler

. Bileşenleri oluşturan kelimelerden birinin anlamını koruyup, diğerinin anlamını kaybederek oluşturduğu birleşik kelimelerdir. Genellikle bir tür ya da kavramı karşılamak üzere bu kelimelere ihtiyaç duyulur.

İki kelimededen yalnızca birinin anlamını koruyup ve taşıdığı birleşik kelime örnekleri Şekil 10 ve Şekil 11’de görüldüğü gibidir.

Şekil 10: Birinin Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler

Şekil 11: Birinin Anlamını Koruduğu Birleşik Kelimeler

Şekil 10 ve 11’de bir araya gelen birleşik kelimelerden sadece birinin anlamını koruduğu birleşik kelime örnekleri verilmiştir. Şekil 10’da *ateşböceği* birleşik kelimesinde ilk kelimenin anlamını kaybettiğini sadece ikinci kelime olan *böcek* kelimesinin anlamını koruduğu görülmüştür. *Ateşböceği* birleşik kelimesi gerçekten ateşten bir böceği değil sadece bir böcek türünü niteler. Şekil 11’de ise *Karadeniz* birleşik kelimesi birinci kelimenin anlamını kaybetmesi fakat ikinci kelimenin anlamını kaybetmesine örnektir. Birleşik kelimenin bütününe bakıldığında *kara* bir *deniz* olarak algılanmaz, *Karadeniz* bölgesindeki denize verilen ad olarak bilinmektedir.

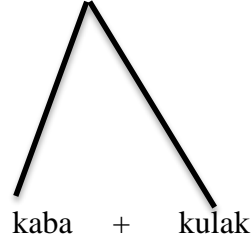
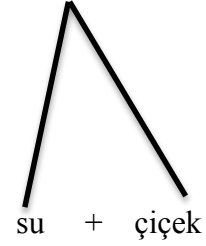
3.3.4. Birleşenlerden Her İkisinin de Anlamını Kaybettiği Birleşik Kelimeler

En az iki kelime ile oluşan birleşik kelimelerin bazılarında anlam bakımından kayıplar görülmektedir. Yukarıdaki başlıklarda bir kelimenin anlamını koruduğu ya da her iki kelimenin anlamını koruduğu incelenirken bu bölümde ise birleşenlerden her ikisinin de anlamını kaybettiğine değinilmektedir. Birleşen iki kelime, tek başlarına kendi anlamlarında kullanılırken birleşik kelime kategorisine geçtiklerinde bu kelimelerin kendi anlamlarının dışında başka bir anlam taşıdığı görülmektedir

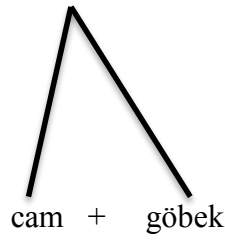
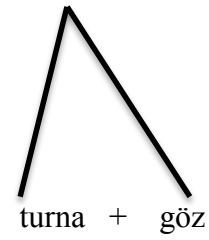
Herhangi iki ya da daha fazla kelimenin birleşmesiyle farklı bir anlama dayalı birleşik kelimeler oluşmaktadır. Anlamını kaybedip başka bir anlamı niteleyen birleşik kelime örnekleri aşağıdaki şekillerde görüldüğü gibidir.

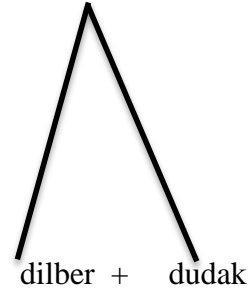
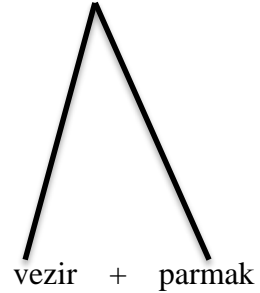
Şekil 12: Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler

Kabakulak (*Hastalık*)Suçiçeği (*Hastalık*)

Şekil 13: Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler

Camgöbeği (*Renk*)Turnagözü (*Renk*)

Şekil 14: Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler

Dilberdudağı (*Tatlı*)Vezirparmağı (*Tatlı*)

Şekil 15: Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler

Yukarıda verilen şekillerde anlamını kaybeden birleşik kelimelere örnek olarak verilmiştir. Şekil 15’de verilen *dilberdudağı* ve *vezirparmağı* birleşik kelimelerine bakıldığında *dilber* + *dudak* kelimelerinden oluşan *dilberdudağı* birleşik kelimesinde her iki kelimenin de anlamını kaybedip farklı bir anlam olan tatlı ismine hitap ettiği

görülür. Aynı şekilde *vezir* + *parmak* kelimelerinin bir birine eklenmesiyle vezirparmağı birleşik kelimesinin oluştuğu anlam yönünden ise kendi anlamının dışında tatlı anlamı taşımaktadır.

BÖLÜM IV

4.ALMANCADAKİ BİRLEŞİK KELİMELER

Hint-Avrupa dil ailesine mensup olan Almanca dilinde birleşik kelimelerin kullanımı yaygındır. Her dilde olduğu gibi dile yeni giren yabancı kelimelerin karşılanması, farklılıkların anlaşılır hale gelmesi ve sözcük kullanımının bir kurala bağlanması için birleşik kelimelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Wellman' a göre, Almandaki kelimelerin yaklaşık %65'i sadece birleşik kelimelerdir (Wellman,1991: 3).

Metzler sözlük diline göre birleşik kelimeler, iki veya daha fazla serbest şekilde ortaya çıkan morfemlerin veya kelimelerin bir birleşik halinde birleşmesidir (Glück, 2000: 361)

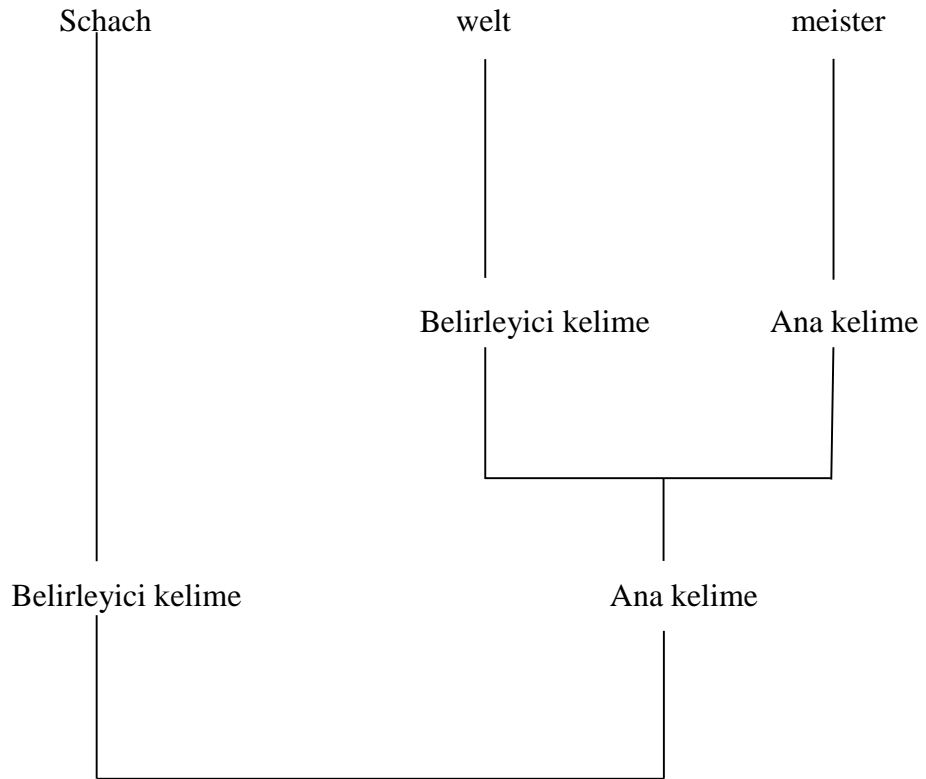
Bu çalışma Almanca dilindeki birleşik kelimeler de, Türkçe dilinde olduğu gibi yapısal, anlamsal ve yazımsal başlıklar olarak incelenmektedir.

4.1.Almandaki Birleşik Kelimelerin Oluşumu

Almandaki birleşik kelimelerin oluşumu, aynı Türkçedeki gibi birden fazla dil bilgisel yöntemle gerçekleştirilir. Kelime gruplarının büyük çoğunluğunu birleşik

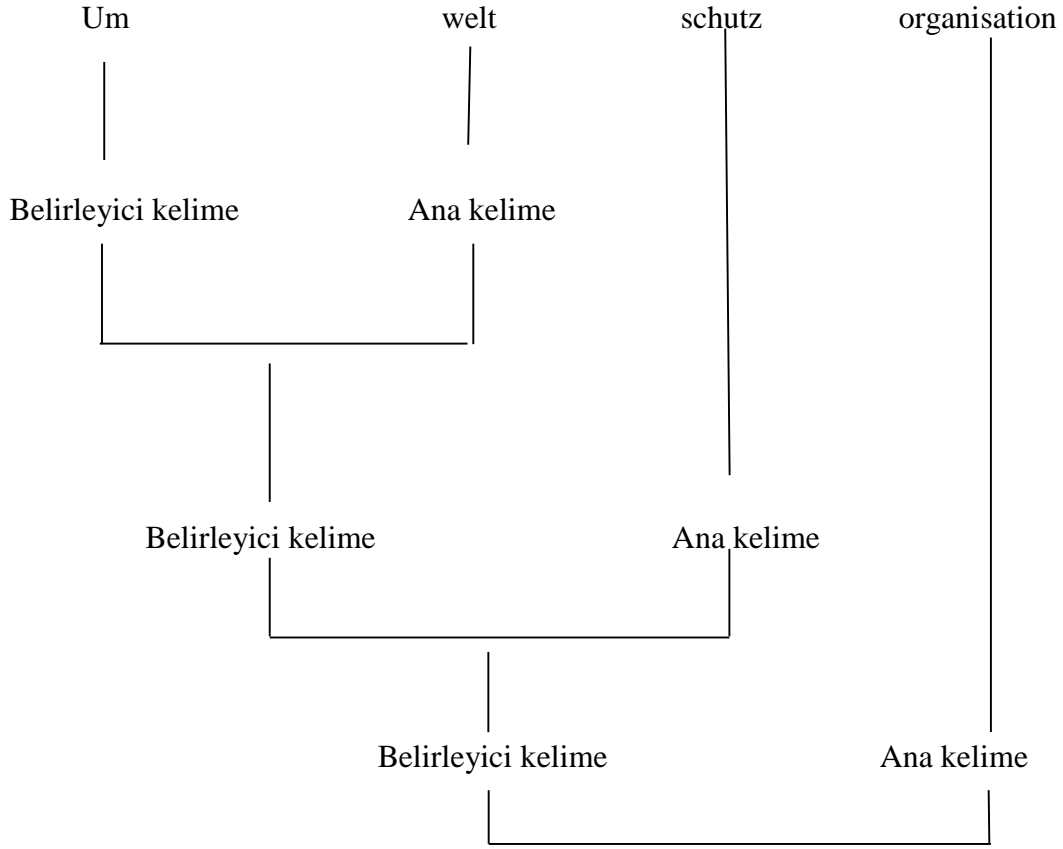
kelimelerin oluşturduğu Almancada, büyük öneme sahip olan birleşik kelimeler anlam, yapı, yazım ve ses bilgisi olarak alt başlıklarda incelenebilir.

Duden Gramer kitabına göre Almancadaki birleşik kelime oluşumu iki ana temele dayandırır. Bunlar *'belirleyici'* ve *'ana kelime'* olarak betimlenir. Bu durum aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

Şekil 16: Duden'in Belirleyici ve Ana Kelime Göstergesi

Ana ya da belirleyici kelime ya da her ikisi kendi aralarında aynı ilkeye göre ayrılırlar.

Şekil 17: Çok Parçalı Birleşik Kelime Göstergesi

Tabloda görüldüğü gibi çoğunlukla belirleyici kelime çok parçalıdır (Hoberg,1988: 145).

Birleşik kelime oluşumu bazı kelime gruplarıyla gerçekleşir. Örneğin fiil + isim (Bauhandwerk: yapı işçiliği), sıfat + sıfat (hochnäsigt: kibirli), isim + sıfat (sinnvoll: mantıklı), fiil + sıfat (fahrbereit: harekete hazır) vb.

Almanca dilindeki birleşik kelimelerin oluşum türü bakımından *belirleyici*, *bağlayıcı*, *iyelik belirten* ve *birbirine yaklaştırılmış* ve türetme bakımından ise iki

farklı şekilde *doğrudan ve dolaylı türetme* yolu ile oluşturulan birleşik kelimelerdir. Söz edilen oluşum türleri ise sırasıyla aşağıdaki bölümde incelenmiştir.

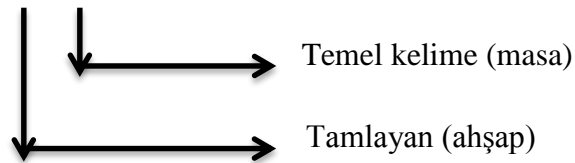
4.1.1. Birleşik Kelimelerin Oluşum Türleri

Birleşik kelimelerin oluşumu tür bakımından dörde ayrılmaktadır. Bu türler sadece morfolojik yapıyı değil aynı zamanda anlamsal açıdan da oluşumunu kapsamaktadır. Dört alt başlığa ayrılan birleşik kelimelerin oluşum türleri sırasıyla şu şekildedir: Belirleyici birleşik kelime, bağlayıcı birleşik kelime, iyelik belirten birleşik kelime ve birbirine yaklaştırılmış birleşik kelimelerdir.

4.1.1.1. Belirleyici Birleşik Kelime

Belirleyici birleşik kelime⁸ ilk kelimenin belirten, ikinci kelimenin ise belirlenen olduğu kelimelerdir. Belirleyici birleşik kelimeleri formülleştirmiş olursak, ilk kelime A, ikinci kelime B ise, AB ‘nin birleşimi bize B’yi vermektedir. Örneğin *Mülleimer* birleşik kelimesinde A = Müll ve B = Eimer ise, AB = Mülleimer (çöp tenekesi), yani çöp için teneke anlamıyla (B=Eimer) tenekeyi nitelendirmektedir.

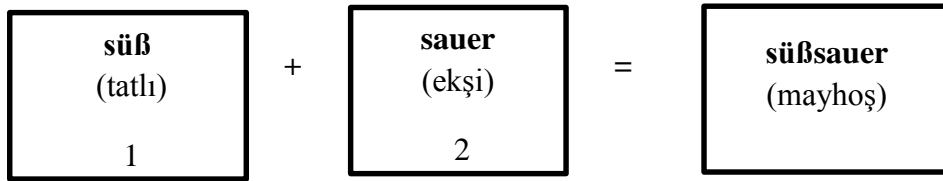
Örnek 13: der Holztisch → Ahşap masa

⁸ Alm. Bestimmungszusammensetzungen / Determinativkomposita

4.1.1.2. Bağlayıcı Birleşik Kelime

Bağlayıcı birleşik kelimedey⁹ belirleyici birleşik kelimenin aksine her iki kelime de kurucu görevindedir. Bağlayıcı birleşik kelimeyi oluşturan her iki kelime de eşittir ve anlamlarını korumaktadır. Şekil 18’de, mayhoş kelimesini incelediğimizde;

Şekil 18: Bağlayıcı Birleşik Kelime İlişkisi

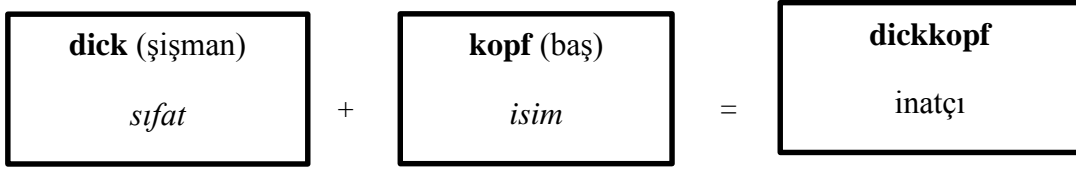
Şekil 18’de verilen *süßsauer* (mayhoş) birleşik kelimesinde, *süß* (tatlı), *sauer* (ekşi) kelimelerinin anlam ve yapı bakımından eşit olduğu görülmektedir. Bağlayıcı birleşik kelime olarak tanımlanan *süßsauer* (mayhoş) birleşik kelimesi anlam bakımından da anlamını korumaktadır.

4.1.1.3. İyelik Belirten Birleşik Kelime

İyelik belirten birleşik kelime¹⁰ iki basit kelimedden birinin isim diğerinin ise sıfat olduğu kelimedir. Anlam bakımından ise iyelik belirten birleşik kelimeler dolaylı anlatımı ifade etmektedir. İyelik belirten bir birleşik kelimenin aynı zamanda belirtili birleşik kelime sayılabileceğini söyleyebiliriz. Birleşenlerden her ikisi de temel kelime olup birbirleriyle ilişki içerisindedir. İyelik belirten birleşik kelimeler, isminden de anlaşıldığı üzere genellikle bir insanı, hayvanı ya da bir bitkiyi bir sıfat yardımıyla sahiplik bildiren kelimeleri kapsamaktadır. Örneğin;

⁹ Alm. Kopulativkomposita / Reihenwörter

¹⁰ Alm. Possesivkomposita

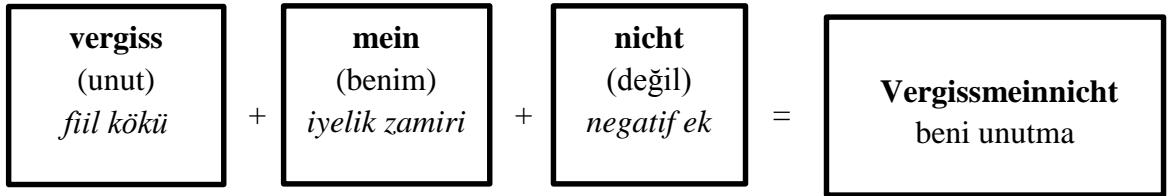

Şekil 19: İyelik Belirten Birleşik Kelime İlişkisi

Şekil 19'da bir sıfat ve bir ismin oluşturduğu iyelik belirten birleşik isim görülmektedir.

4.1.1.4. Birbirine Yaklaştırılmış Birleşik Kelime

Birbirine yaklaştırılmış birleşik kelime¹¹ ya da kelimeler dilbilimde özel olarak adlandırılan birleştirme türlerinden biridir. Birbirine yaklaştırılmış birleşik kelime esnek olmayan kelime ve edat gruplarından oluşmaktadır. Örneğin,

Şekil 20: Birbirine Yaklaştırılmış Birleşik Kelime İlişkisi

Şekil 20'de üç farklı kelimenin bir araya gelmesiyle birbirine yaklaştırılmış birleşik kelimesi oluşturulmuştur. Bu birleşik kelimeler yapı bakımından yalın halde olup anlam yönünden ise anlamını koruduğu görülmektedir.

¹¹ Alm. Zusammenrückungen

4.1.2. Türetme Yolu ile Oluşan Birleşik Kelimeler

Almancada birleşik kelime oluşumunda, türetme¹² yolu ile birleşik kelime oluşumu çok sık görülen bir yöntemdir. Birleşimi, çoklu kelime adı ve türetme arasında bir geçişi temsil eden bir kelime oluşumu türüdür. Türetme bazı eklerin yardımıyla oluşmaktadır. Bazen bir isme, sığata, fiile ya da zarfa gelen ön ek (Präfix), son ek (Suffix) ya da çevresel ek yani her ikisini de kapsayan eklerle türetme meydana gelmektedir. Kelimeye bitiştirilen ekler sırasıyla tablolarda görüldüğü gibidir.

Tablo 13: Ön Ek ve Son Ek ile Oluşturulan Birleşik İsimler

İsim	doğal	doğal değil
Ön Ek (Präfix)	erz-, ge-, haupt-, miss-, un-, ur-	a-/an-, anti-, de-/des-, dis-, ex-, -hyper-, in-, inter-, ko-/kon-/kol-, kom-, non-, prä-, pro-, re-, super-, trans-, ultra-
Son Ek (Suffix)	-bold, -chen, -de, -e, -(er/el)ei, -el, -er, -heit/-keit/-igkeit, -icht, -ian/-jan, -i, -in, -lein, -ler, -ling, -ner, -nis, -rich, -s, -sal, -schaft, -sel, -t, -tel, -tum, -ung, -werk, -wesen	-ament/-ement, -ant/-ent, -anz/-enz, -age, -ar/är, -arium, -at, -aille, -ade, -asmus/-ismus, -ee, -esse, -elle, -ette, -(er)ie, -eur, -ier, -iere, -ik, -iker, -ine, -(at/tx)ion, -ist, -(i)tät, -(at/it)or, -ose, -ur

Tablo 13'te birleşik kelime türetilirken kullanılan ön ek ve son ek ekleri gösterilmiştir. Tabloda yer alan ön ek (Präfix) ve son ek (Suffix) isme eklenen eklerdir.

Tablo 14: Ön Ek ile Oluşturulan Birleşik Sıfatlar

Sıfat	doğal	doğal değil
-------	-------	-------------

¹² Alm. Derivation

Ön Ek (Präfix)	erz-, miss-, un-, ur-	a-/an-, anti-, de-/des-, dis-, ex-, -hyper-, in-/il-/im-/ir-, inter-, ko-/kon-/kor-, non-, para-, post-, prä-, pro-, super-, trans-, ultra-
-------------------	-----------------------	---

Tablo 14’te sıfat olarak türetilen birleşik kelimelerde kullanılan ön ekler (Präfix) gösterilmiştir.

Tablo 15: Ön Ek ve Son Ek ile Oluşturulan Birleşik Fiiller

Fiil	doğal	doğal değil
Ön Ek (Präfix)	-ab, -an, -auf, -aus, -be-, bei-, dar-, ein-, ent-, er-, ge-, los-, miss-, nach-, ob-, über-, um-, unter-, ver-, vor-, wider-, zer-, zu-	de-/des-/dis-, in-, inter-, ko-/kom-/kon-/kor-/kol-, prä-, re-, trans-
Son Ek (Suffix)	-ig, -(is/ifiz)ier, -(e)l, -(e)r	

Tablo 15’te ise fiil bakımından oluşturulan birleşik kelimelerde ön ek (Präfix) ve son ekin (Suffix) aldığı ve bu eklerin neler olabileceği gösterilmektedir.

Tablo 16: Ön Ek ile Oluşturulan Birleşik Zarflar

Zarf	doğal
Ön Ek (Präfix)	-dings, -ens, -halben/-halber, -hin, -lei, -lings, -mals, -maßen, -s, -wärts, -weg, -weise

(Meibauer, 2007)

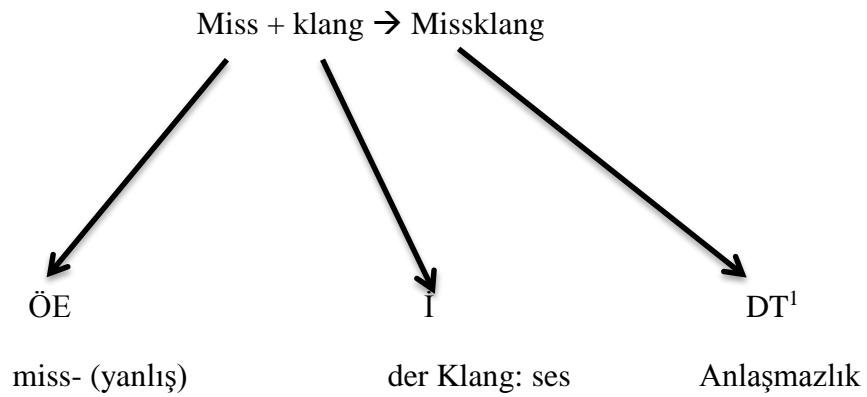
Tablo 16’da zarf kökenli birleşik kelime oluşumunda ön ek (Präfix) aldığı ve bu ön eklerin neler olduğu gösterilmiştir.

Birleşik kelime oluşumunda türetme, doğrudan ve dolaylı türetme olarak iki ayrı başlık altında yapılmaktadır. Bu alt başlıklardan ilki olan doğrudan türetme yöntemi, 4.1.2.1. adlı başlıkta ele alınmaktadır.

4.1.2.1.Doğrudan Türetme

Birleşik kelime oluşumunda doğrudan türetme¹³ uygulanan yöntemlerden biridir. Doğrudan türetme ön ek (Präfix) ve son ek (Suffix) yardımıyla yapılmaktadır. Doğrudan türetilen kelimelerde, cümle içerisinde birinci kelime yapı bakımından serbestçe ortaya çıkarken, ikincisinin ise sınırlandığı kelimelerdir.

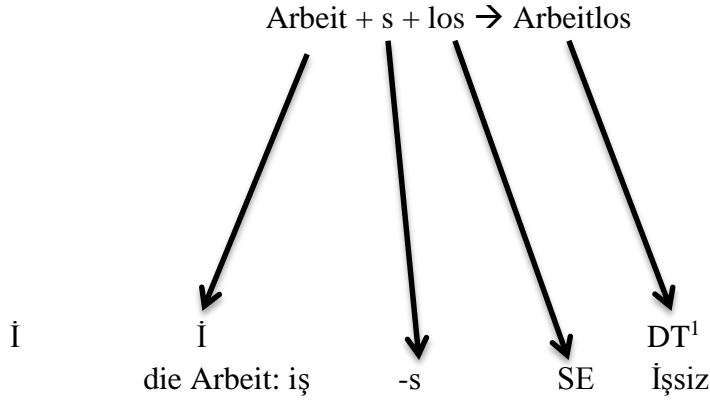
Almancada bu yöntemle çoğunlukla fiillerin oluşturulduğu görülmektedir. Römer, doğrudan türetme yöntemini üç başlığa ayırmaktadır. Bunlar ise, ön ek (Präfix), son ek (Suffix) ve çevresel türetme (hem ön hem son eki içeren türetme)'dir (Römer ve Matzke,2003: 70). Bu bağlamdaki örnekler aşağıda Şekil 21,22 ve 23'de verildiği gibidir.

Şekil 21 : Ön Ek ile Yapılan Doğrudan Türetme

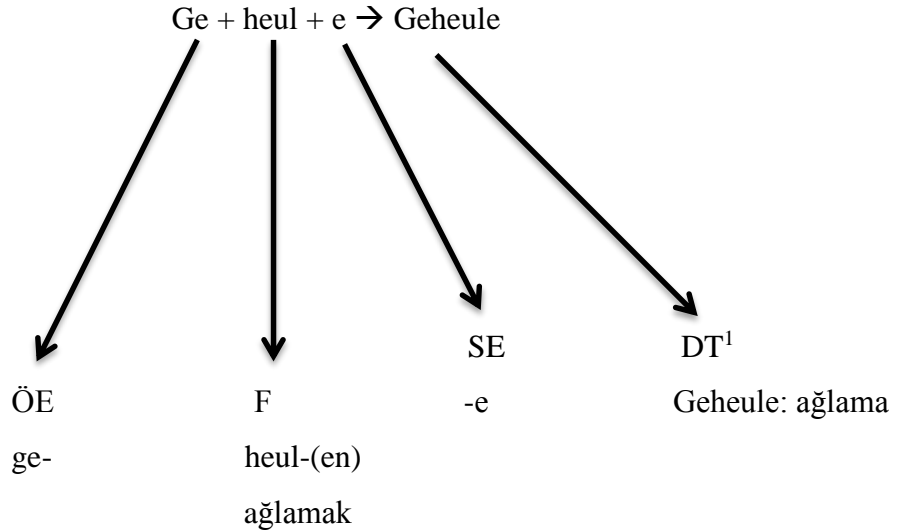
¹³ Alm. Explizite Derivation

Şekil 21’de *Klang* (ses) ismi ön ek (Präfix) olarak *miss* ekini almış ve bu birleşimden *Missklang* (anlaşmazlık) birleşik kelimesi doğrudan türetme ile oluşmuştur.

Şekil 22: Son Ek ile Yapılan Doğrudan Türetme

Şekil 22’de Arbeit (iş) isminin son ek –los (-sız/-sız) ekini aldığını ve bu birleşimi –s birleştirme eki ile tamamladığını görülür. Oluşan Arbeitslos kelimesi son ek (Suffix) ile doğrudan türetilmiş bir birleşik kelimedir.

Şekil 23: Ön Ek ve Son Ek ile Yapılan Doğrudan Türetme

Doğrudan türetme Şekil 23' de ön ek (Präfix), ve son ek (Suffix) yardımıyla yapılmaktadır. Präfix yani ön ek kullanıldığında, oluşan yeni birleşim anlam bakımından değişmektedir. Örneğin *Miss-* ön ekinin ile *Miss + verständnis* → *Missverständnis* doğrudan türetilmiş birleşik kelimesi oluşmaktadır. Yanlış, değil anlamı taşıyan *miss-* ön eki, anlayış kelimesiyle birleşiminden *yanlış anlama* birleşik kelimesi oluşur. Ya da *un-* ön eki der *Sinn* ismi ile birleştiğinde farklı bir anlam taşımaktadır. *Un- değil* anlamına gelen ön ekin, akıl, amaç, anlam ve istek gibi birden fazla anlama sahip der *Sinn* ismiyle birleşimi sonucunda *saçma* anlamına gelen birleşik kelime oluşmaktadır.

4.1.2.2.Dolaylı Türetme

Almanca dilinde dolaylı türetme¹⁴, serbest bir morfemden ya da serbest bir morfem yapıdan oluşturulan kelimelerdir. Dolaylı türetmenin kuralı, kelime içerisindeki ya da kelimedeki ünsüz değişimini içerir.

Fleischer dolaylı türetmeyi şu şekilde betimlemektedir;

“dolaylı türetme, iki yakın birleşen tarafından değil, bir bütün olarak bir başka serbest biçim veya serbest biçim biçimiyle olan anlamsal ve biçimsel ilişkileriyle motive edilen, türetme ekine sahip olmayan serbest biçim veya serbest biçimindeki yapıdır.”¹⁵ (Fleischer ve Barz,1976: 72).

¹⁴ Alm. İmplizite Derivation

Tanınabilir ekler olmaksızın bir dolaylı türetme oluşturulabilir. Fakat günümüzde bu tarz türetme ile oluşturulan kelimeler verimli bir kelime olmamaktadır. Dolaylı türetme ile oluşturulan birleşik kelimeler aşağıdaki örnekte olduğu gibidir.

Örnek 14:

DT² : liegen → legen (uzanmak-uzatmak)

DT² : sitzen → setzen (oturmak-oturtmak)

Örnek 14’te verilen iki farklı örneğe bakıldığında liegen ve sitzen fiil köklerinden yeni birer fiil oluşmuştur. Bu dolaylı türetme oluşumunda ses düşmesi ve ses değişimi meydana gelmiştir.

4.2.Almancadaki Birleşik Kelimelerin Yazımsal Oluşumu

Almancada birleşik kelimelerin oluşumu yazım bakımından bu bölümde incelenecektir. Birleşik kelimelerin yazımsal oluşumu kelimelerin yapısal oluşumu ile ilişki içerisindedir. Öyle ki *isim+isim*, *sıfat+ isim*, *fiil+isim*, *ön ek+isim*, *isim+sıfat*, *sıfat+sıfat*, *fiil+sıfat*, *isim+fiil*, *sıfat+fiil*, *fiil+fiil* gibi şekil/yapı bakımında ele alındığı gibi aynı zamanda yazımsal açıdan da incelenmektedir. Bunların yanı sıra birleştirme ekleriyle bir araya getirilen birleşik kelimeler ve isimlerin kısaltılması sonucu meydana gelen birleşik kelimelerde bu bölümde ele alınacaktır.

4.2.1.İsim ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler

İki ya da daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler yapı ve yazım bakımından bir takım sınıflandırılmalara ayrılmaktadır. Örneğin, *isim+isim, sıfat+ isim, fiil+isim, ön ek+isim* gibidir.

Fleischer & Barz 'a göre isim kombinasyonun ana türleri tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 17: Fleischer & Barz İsim Kombinasyonu

İsim Kombinasyonu	Örnek
$\dot{I} \rightarrow \dot{I} + \dot{I}$	Holz+haus, Elch+test, Kampf+hund
$\dot{I} \rightarrow S + \dot{I}$	Rot+licht, Groß+rechner, Blöd+mann
$\dot{I} \rightarrow F + \dot{I}$	Web+stuhl, Misch+ehe, Kann+bestimmung
$\dot{I} \rightarrow E + \dot{I}$	Vor+geschmack, Neben+frau, Zwischen+deck

(Fleischer ve Barz,1995: 87-146).

Fleischer & Barz'ın isim kombinasyonuna bakıldığında bir ismin *isim, sıfat, fiil* ve *edat* olarak birleşik kelime oluşturduğu Tablo 17'de gösterilmiştir. Bu birleşik kelimeler hiçbir birleştirme eki almaksızın iki basit kelimedenden meydana gelmiştir.

4.2.1.1.İsim + İsim ile Oluşan Birleşik Kelimeler ($\dot{I} + \dot{I}$)

İki basit ismin birleşmesi sonucunda yeni oluşan kelimeye isim yoluyla oluşan birleşik kelime denir. Bu bölümde iki ismin bir araya getirilmesiyle oluşturulan birleşik isimler incelenecektir. Bir birleşen ya da birleşik kelime, birden fazla isimle oluşturulabilir. Bu tarz birleşenlerin dil tarihinde morfolojik açıdan en sık kullanılan yöntemlerden biri olduğu bilinmektedir.

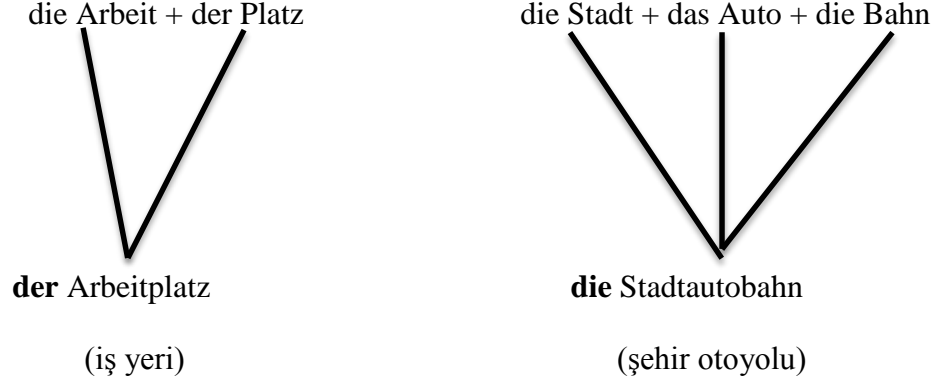
Tablo 18: İsim + İsim ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler

1.İsim	2.İsim	3.İsim	Birleşik Kelime	Anlamı
das Auto	das Telefon	-	das Autotelefon	araç telefonu
der Tisch	die Decke	-	die Tischdecke	masa örtüsü
der Computer	das Spiel	-	das Computerspiel	bilgisayar oyunu
das Haus	die Tür	der Schlüssel	der Haustürschlüssel	ev kapısının anahtarı
die Post	die Karte	-	die Postkarte	kartpostal
die Wand	die Uhr	-	die Wanduhr	duvar saati
die Stadt	das Auto	die Bahn	die Stadtautobahn	şehir otoyolu

Yukarıdaki Tablo 18’de iki ya da üç isimden oluşan birleşik kelimeler ve bu kelimelerin anlamları verilmiştir. Tablo 18’ye bakıldığında basit isimlerin doğrudan, yani ek almaksızın bir araya geldiği gösterilmiştir. Oluşturulan tabloda birleşik kelimeler yazım bakımından bitişik yazıldığı ve anlam bakımından da anlamlarını koruduğu görülmüştür.

Yan yana gelen birleşik kelimeler gramer cinsiyeti bakımından ele alındığında aynı cinsiyete sahip olmalarının bir önem teşkil etmediği görülmektedir. Almanca dilinde iki isimden oluşan birleşik kelime her zaman ikinci ismin cinsiyetini ve özelliğini alır. İsim sayısı ikiyi geçse de bu kural değişmez. Her daim birleşik

kelimede son ismin cinsiyeti o birleşik kelimenin cinsiyetini belirlemektedir. Şekil 24'te;

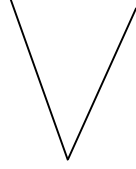

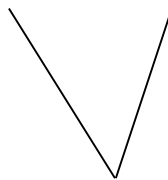
Şekil 24: Artilel ve İsim İlişkisi

Şekil 24'te verilen örneklerden ilki, iki isimden oluşurken ikincisi üç ismin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Her iki örnekte de son ismin cinsiyetinin baz alındığı görülmektedir. Ayrıca yeni oluşan birleşimde tüm isimlerin baş harflerinin yerine sadece ilk ismin baş harfinin büyük yazıldığı belirtilmektedir.

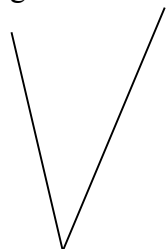
4.2.1.2.Sıfat + İsim İle Oluşturulan Birleşik Kelimeler (S + İ)

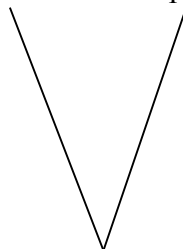
Bir sıfat ve bir ismin bir araya getirilmesiyle oluşan birleşik kelimelerdir. Çoğu birleşik kelimeler sıfat ve isim yoluyla ortaya çıkmaktadır. Almancada sıfatlar küçük harfle yazılırken birleşim sonunda kullanılan sıfat büyük harfle yazılır ve o ismi niteler. Örneğin, *kühl* + *der Schrank* kelimelerinin birleşiminden *der Kühlschrank* birleşik ismi meydana gelir. Sıfat olan *kühl* kelimesi birleşimde büyük yazılırken isim olan *der Schrank* kelimesi birleşimin sonunda küçük ve sıfata bitişik yazılır. Sıfat + isim ile oluşan birleşik kelime örnekleri aşağıdaki şekillerde görüldüğü gibidir.

rot + der Wein

 der Rotwein
 (kırmızı şarap)

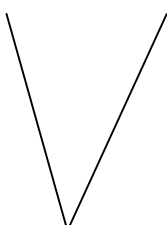
hoch + das Haus

 das Hochhaus
 (yüksek ev/gökdelen)

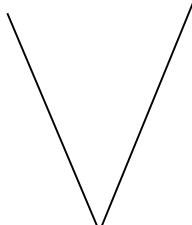
Şekil 25: Sıfat + İsim İlişkisi

groß + die Stadt

 die Großstadt
 (büyük şehir)

bunt + das Papier

 das Buntpapier
 (renkli kağıt)

Şekil 26: Sıfat + İsim İlişkisi

süß + die Kartoffel

 die Süßkartoffel
 (tatlı patates)

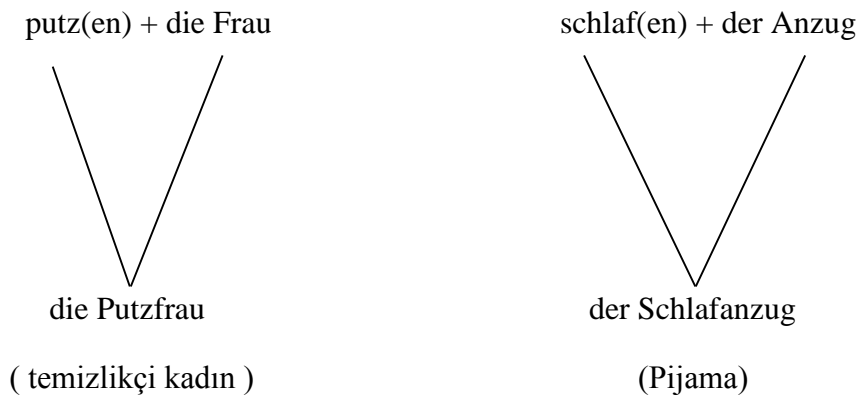
klein + das Geld

 das Kleingeld
 (bozuk para)

Şekil 27: Sıfat + İsim İlişkisi

Yukarıdaki Şekil 25, 26, ve 27'de *isim + sıfat* türlü birleşik kelime örneklerine yer verilmiştir. Bu örnekler Almanca dilinde sık kullanılan birleşik kelimeler arasındadır.

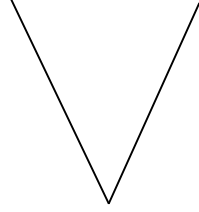
4.2.1.3.Fiil + İsim ile Oluşan Birleşik Kelimeler (F+İ)

Türkçede olduğu gibi Almancada da bir fiil ve bir ismin birleşiminden birleşik isimler meydana gelmektedir. Almancada fiiller Evet / Hayır Sorusuna yönelik cümle kurma biçimi dışında her zaman küçük yazılmaktadır. *Hast du Zeit?* (zamanın var mı?) soru cümlesinde görüldüğü gibi. Söz konusu birleşik isimlere geldiğinde ise fiil isim birleşiminde önce yazılan fiil olduğu için fiil, kendi görevini terk ederek isimleşir ve yanına gelen ismi niteler. Örneğin, *waschen + die Maschine* kelimelerinden *die Waschmaschine* birleşik ismi oluşmaktadır. Bu birleşime baktığımızda fiil olan *waschen* kelimesinin Türkçe mastar eki olan (-mak,-mek), Almanca dilinde ise -en ekinin birleşimde düştüğünü ve fiil kökü olarak yazıldığını ayrıca bu fiil kökünün baş harfinin büyük yazıldığı görülmektedir. Fiil + isim kombinasyonları aşağıdaki şekillerde görüldüğü gibidir.

Şekil 28: Fiil + İsim İlişkisi

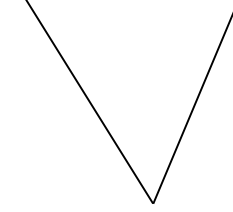
hör(en) + das Spiel

das Hörspiel

(radyo oyunu)

schreib(en) + der Tisch

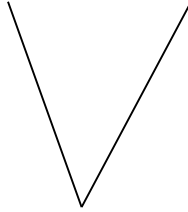

der Schreibtisch

(yazı masası)

Şekil 29: Fiil + İsim İlişkisi

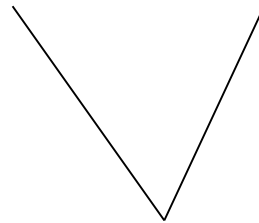
tanz(en) + der Kurs

der Tanzkurs

(dans kursu)

seh(en) + die Behinderung

die Sehbehinderung

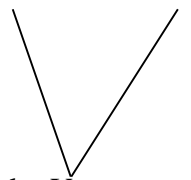
(görme bozukluğu)

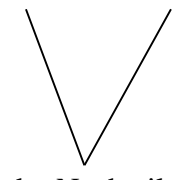
Şekil 30: Fiil + İsim İlişkisi

Yukarıdaki şekillerin tümüne bakıldığında fiil + isim kombinasyonu ile oluşturulmuş birleşik kelime örnekleri görülmektedir. Şekillerde birleşik kelimelerin fiilleri kök halinde yazılmakta, fiillerdeki Türkçe -mak, -mek anlamına gelen -en eki düşmektedir. Oluşturulan birleşik kelimeler birleştirme ek almadan ve bitişik yazılmaktadır.

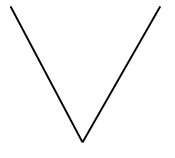
4.2.1.4. Edat + İsim ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (E+İ)

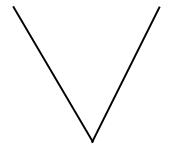
Edat ve isim köklü kelimelerin bir araya gelerek oluşturduğu, edatların önce yazıldığı birleşik kelime türleridir ve kelimeler bitişik yazılır. Aşağıdaki şekillerde edat isim birleşik kelime kombinasyonlarına örnekler verilmiştir.

vor + der Name

 der Vorname
 (isim / ön ad)

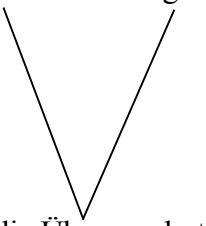
nach + der Teil

 der Nachteil
 (dezavantaj)

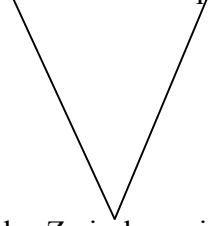
Şekil 31: Edat + İsim İlişkisi

neben + die Kosten

 die Nebenkosten
 (ek giderler)

hinter + der Grund

 der Hintergrund
 (arka plan)

Şekil 32: Edat + İsim İlişkisi

über + die Angebot

 die Überangebot
 (arz fazlalığı)

zwischen + das Spiel

 das Zwischenspiel
 (oyun arası)

Şekil 33: Edat + İsim İlişkisi

Yukarıdaki şekillerde edat + isim kombinasyonu ile birleşik kelimeler oluşturulmuştur. Ön ek (Präfix) konumuna geçen edatların herhangi bir isime eklendiği ve bu birleşim sonucu oluşan birleşik kelimelerin bitişik yazıldığı görülmektedir.

4.2.2.Sıfat ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler

Birleşik kelimeler isimle oluşturulduğu gibi sıfat kombinasyonlarıyla da oluşturulur. Örneğin *isim +sıfat* , *sıfat + sıfat*, *fiil + sıfat* gibi kelime gruplarıdır. Yazım bakımından bitişik yazılan birleşik kelimelerden olan sıfat kombinasyonları belirtme, betimleme, niteleme gibi anlamlar taşımaktadır.

Fleischer & Barz ‘ a göre sıfat kombinasyonu Tablo 19’da görüldüğü gibidir.

Tablo 19: Fleischer & Barz Sıfat Kombinasyonu

Sıfat Kombinasyonu	Örnek
$S \rightarrow \dot{I} + S$	haut+freundlich, sach+kundig, fleisch+farbig
$S \rightarrow S + S$	alt+klug, rosa+rot, rein+seiden
$S \rightarrow F + S$	rutsch+fest, trink+freudig

(Fleischer ve Barz,1995: 241-251).

Yukarıdaki Tablo 19’da Fleischer & Barz’ın sıfat kombinasyonu gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında bir sıfatın *isim*, *sıfat* ve *fiil* ile birleşebildiği görülmektedir. Bu birleşimde *isim*, *sıfat* ve *fiil* ön ek (Präfix) konumunda yer alırken birleşik kelimeyi oluşturan diğer sıfat kelimenin sağ tarafında yazıldığı Tablo 19’da gösterilmiştir.

4.2.2.1.İsim + Sıfat ile Oluşan Birleşik Kelimeler (İ+S)

Bir isim ve bir sıfatın bir araya gelerek oluşturduğu, birleşenlerin bir kısmının anlamını koruyup bir kısmının anlamını kaybettiği birleşik kelimelerdir. *İsim + sıfat* yazımı ile oluşurlar. Yazım bakımından ise bitişik yazılmaktadırlar. İsim + sıfat kombinasyonları aşağıdaki şekillerde incelenmiştir.

die Butter + weich

butterweich
(uysal)

das Gras + grün

grasgrün
(yemyeşil)

Şekil 34: İsim + Sıfat İlişkisi

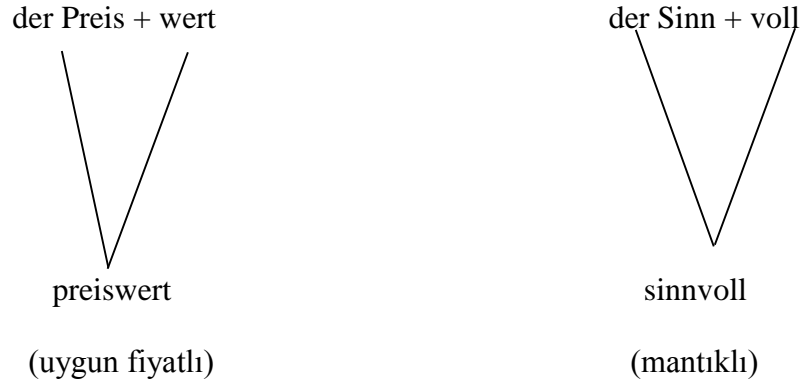
das Bild + hübsch

bildhübsch
(ay parçası)

der Daumen + dick

daumendick
(başparmak kalınlığında)

Şekil 35: İsim + Sıfat İlişkisi

Şekil 36: İsim + Sıfat İlişkisi

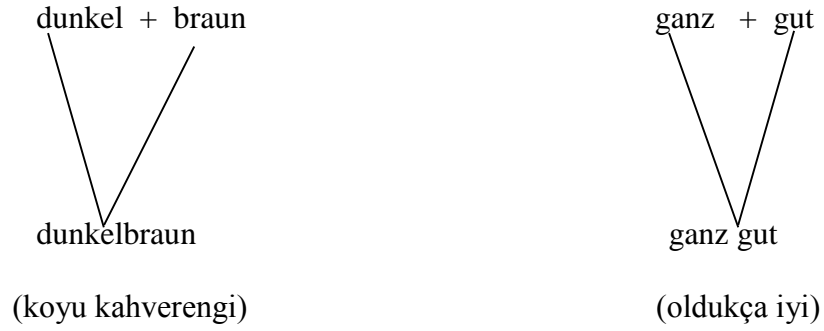
Yukarıdaki şekillerde isim + sıfat kombinasyonları oluşturulmuştur. Şekillere bakıldığında herhangi basit isimin bir sıfat ile birleşimi ve bu birleşim sonucunda kimisinin anlamını koruduğu (bknz. *daumendick* → *başparmak kalınlığında*), kimisinin de anlamını yitirdiği (bknz. *bildhübsch* → *ay parçası*) görülmektedir.

4.2.2.2.Sıfat + Sıfat ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (S+S)

İki basit sıfatın bir araya gelerek oluşturduğu birleşik kelime türleridir. Yazım şekli bakımından niteleyenin önce yazıldığı kelime gruplarıdır. Sıfat + Sıfat birleşik kelimeleri küçük ve bitişik yazılmaktadır. Sıfat + sıfat ile oluşturulan birleşik kelime kombinasyonları aşağıdaki şekillerde görüldüğü gibidir.

Şekil 37: Sıfat + Sıfat İlişkisi

Şekil 38: Sıfat + Sıfat İlişkisi

Şekil 39: Sıfat + Sıfat İlişkisi

Yukarıdaki şekillerde *sıfat + sıfat* ile oluşmuş birleşik kelimeler verilmiştir. Almanca dilinde herhangi iki ayrı sıfatın birleştirme eki almaksızın bir araya gelerek birleşik kelime oluşturulabildiği gösterilmiştir. Şekillerdeki birleşik kelimelere bakıldığında *sıfat + sıfat* birleşik isimlerinin yazım bakımından bitişik yazıldığı görülmektedir.

4.2.2.3.Fiil + Sıfat ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (F+S)

Fiil ve sıfat köklü kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşturulan, hareketlilik, varoluş, niteleme ve belirtme anlamlarını barındıran birleşik kelimelerdir. F + S

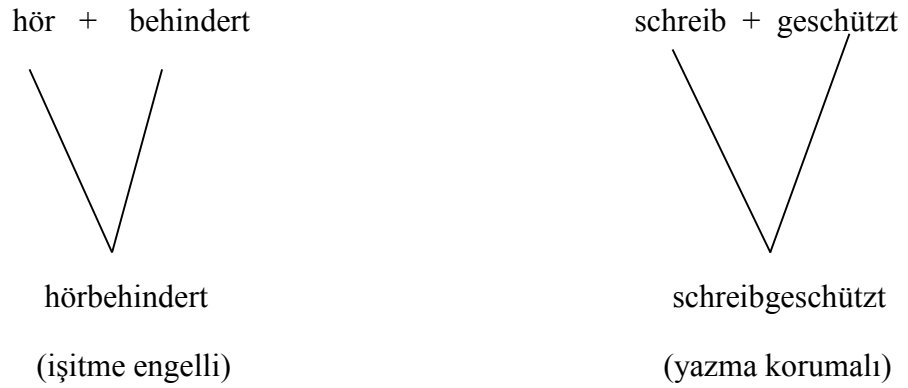
olacak şekilde bitişik ve küçük yazılır. Fiil + Sıfat birleşik kelime kombinasyonları aşağıdaki şekillerde incelenmiştir.

Şekil 40: Fiil + Sıfat İlişkisi

Şekil 41: Fiil + Sıfat İlişkisi

Şekil 42: Fiil + Sıfat İlişkisi

Yukarıdaki şekillerde fiil + sıfat kombinasyonları ile birleşik kelimeler oluşturulmuştur. Bu kombinasyonlarda yer alan fiiller kök halinde yazılmış, ikinci kelime olan sıfata eklenmiştir. Bu oluşumda birleştirme eki kullanılmamıştır. Şekillerdeki tüm birleşik kelimeler yazım açısından bitişik yazılmıştır.

4.2.3.Fiil ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler

Birleşik kelime grupları içinde sıklıkla kullanılan, fiil soylu kelimelerin isim ve sıfatlar yardımıyla oluşturduğu birleşik kelimelerdir. *İsim + Fiil*, *Sıfat + Fiil*, *Fiil + Fiil* şeklinde yazılışları bulunmaktadır.

Fleischer & Barz ' a göre fiil kombinasyonu Tablo 20'de görüldüğü gibidir.

Tablo 20: Fleischer & Barz Fiil Kombinasyonu

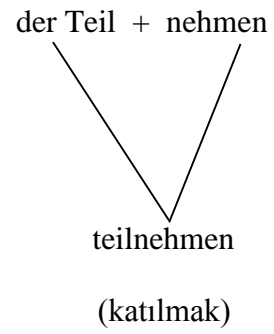
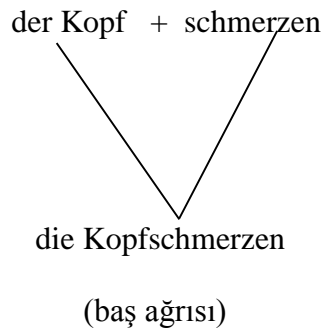
Fiil Kombinasyonu	Örnek
$F \rightarrow \dot{I} + F$	kopf+stehen, rad+fahren, stand+halten, bau+sparen
$F \rightarrow S + F$	lieb+äugeln, froh+locken
$F \rightarrow F + F$	sitzen+bleiben, liegen+lassen, kennen+lernen, schwing+schleifen

(Fleischer ve Barz,1995: 295-304).

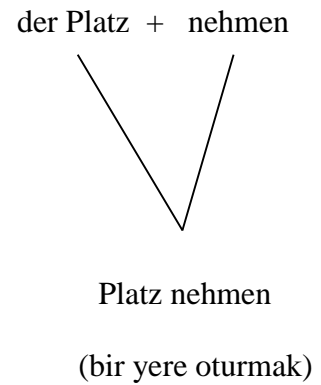
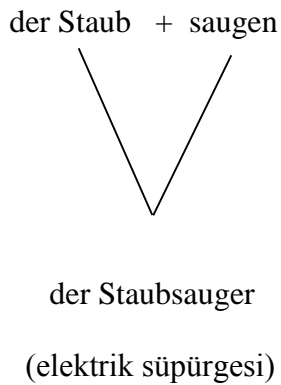
Tablo 20'ye bakıldığında Fleischer & Barz'a göre fiil ile oluşturulan birleşik kelime biçimleri görülmektedir. Almanca dilinde fiil ile *ismin*, *sıfatın* ve *fiilin* oluşumundan birleşik kelimelerin meydana gelebildiği Tablo 20'de gösterilmiştir.

4.2.3.1.İsim + Fiil ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (İ+F)

İsim ve fiillerin bir araya gelmesiyle oluşan, bileşenlerin anlamlarını koruyan birleşik kelimelerdir. İsim + fiil kombinasyonlarından oluştuğu için isim köklü sözcük büyük yazılırken fiil köklü sözcük ise küçük ve isme bitişik yazılır. İsim + fiil kombinasyonu ile oluşturulan birleşik kelimeler aşağıdaki şekillerde görüldüğü gibidir.

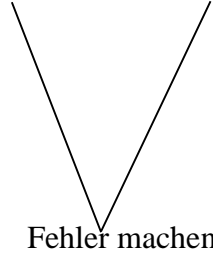

Şekil 43: İsim + Fiil İlişkisi

Şekil 44: İsim + Fiil İlişkisi

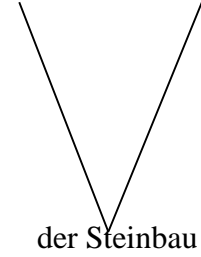
der Fehler + machen

Fehler machen

(hata yapmak)

der Stein + bauen

der Steinbau

(taş bina yapımı)

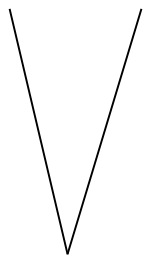
Şekil 45: İsim + Fiil İlişkisi

Yukarıdaki şekillerde isim + fiilin bir araya gelmesinden birleşik kelimeler oluşturulmuştur. Bu şekillerdeki birleşik kelimeler incelendiğinde yapı bakımından basit bir isim ve fiilin birleştiği ve anlam bakımından anlamlarını koruduğu belirtilmiştir.

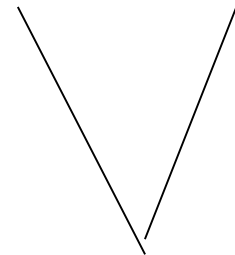
4.2.3.2.Sıfat + Fiil ile Oluşturulan Birleşik Kelimeler (S+F)

Sıfat ve fiilin bir araya gelmesiyle oluşturulan birleşik kelimelerdir. Almanca dilinde sıfat ve fiiller kendi başlarına küçük yazıldığından birleşik kelime olduklarında da küçük ve bitişik yazılmaktadırlar. Bazı birleşenler anlamlarını korurken bazı birleşenler ise anlamlarını kaybetmektedir. Sıfat + Fiil kombinasyon şeklinde oluşturulan birleşik kelimeler aşağıdaki gibidir.

frei + geben

recht + schreiben

freigeben
(serbest bırakmak)

rechtschreiben
(doğrusunu yazmak)

Şekil 46: Sıfat + Fiil İlişkisi

hoch + achten

hochachten

(saygı göstermek)

klein + kriegen

kleinkriegen

(küçük düşürmek)

Şekil 47: Sıfat + Fiil İlişkisi

breit + treten

breittreten

(detaylarıyla anlatmak)

dick + tun

dicktun

(böbürlenmek)

Şekil 48: Sıfat + Fiil İlişkisi

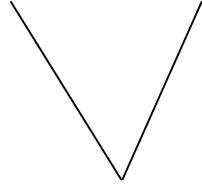
Yukarıdaki şekillerde sıfat ve fiil ile oluşturulan birleşik kelimeler verilmiştir. Verilen birleşik kelimelerde herhangi bir sıfatın herhangi bir fiile gelmesinden yeni bir birleşik kelime oluştuğu belirtilmiştir. Şekillerdeki birleşik kelimelere anlam açısından bakıldığında bir kısmının anlamını koruduğu (bknz. *freigeben* → *serbest bırakmak*), bir kısmının ise anlamını kaybettiği (bknz. *dicktun* → *böbürlenmek*) gösterilmiştir.

4.2.3.3.Fiil + Fiil ile Oluşan Birleşik Kelimeler (F+F)

İki basit fiil soylu kelimelerin birleşimi ile oluşan birleşik kelime yapılarıdır. Harf bakımından küçük yazılırken, yazım açısından ise bazen ayrı bazense bitişik yazılır.

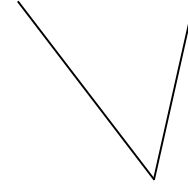
Fiil + Fiil ile oluşan birleşik kelime incelemeleri aşağıdaki şekillerde görüldüğü gibidir.

spazieren + gehen

spazieren gehen
(gezmeye gitmek)

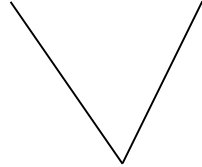
ruhen + lassen

ruhen lassen
(ertelemek)

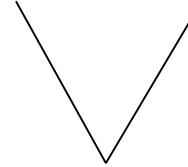
Şekil 49: Fiil + Fiil İlişkisi

stehen + bleiben

stehen bleiben
(ayakta durmak)

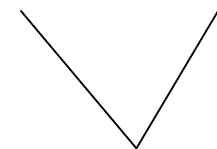
schlaf(en) + wandeln

schlafwandeln
(uyur gezer olmak)

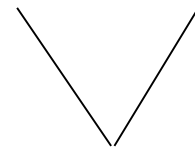
Şekil 50: Fiil + Fiil İlişkisi

liegen + bleiben

liegen bleiben
(yatıp kalmak)

dreh + bohren

drehbohren
(döndürerek delmek)

Şekil 51: Fiil + Fiil İlişkisi

Yukarıdaki şekillerde iki ayrı fiilin bir araya gelmesiyle oluşmuş birleşik kelimelere yer verilmiştir. Yazım açısından *fiil + fiil* ile oluşturulan birleşik kelimelerin bazen ayrı (bknz. Şekil 49) bazen de bitişik (bknz. Şekil 51) yazıldığı görülürken, anlam bakımından bu birleşik kelimeler genellikle anlamlarını korumaktadır.

4.2.4. Birleştirme Ekleri

Almancada birleşik kelimeler oluşurken yapı ve ses bilgisi bakımından birtakım değişikliklere uğrarlar. Dilbilim kuralları çerçevesinde birleşimde kullanılan yöntem birleştirme ya da kaynaştırma ekleri olarak adlandırılır. Birçok birleşik kelime, gövdeler arasında birleştirme ekleri¹⁶, bağlantı parçaları olarak kullanılmaktadır. Bazı birleşik kelime oluşumunda birleştirme eki ya da kaynaştırma eklerine ihtiyaç duyulmazken, bazı birleşimlerde ise birleştirme eki olmaksızın birleşik kelime yapılamamaktadır. Birleştirme ekleri ise (-e), (-s), (-es), (-n), (-en), (-er), (-ens) 'dir. Sırasıyla bu birleştirme eklerini incelediğimizde ise aşağıdaki örnekler ortaya çıkmaktadır.

a. -s Birleştirme Eki

-s birleştirme eki birleşimlerde iki ismin arasına gelerek kaynaştırma harfi görevi görmektedir. Birleşik kelime içindeki kullanımları aşağıdaki gibidir;

Geburt-|s|-Tag

doğum günü

Liebling-|s|-Sport

en sevilen spor

Arbeit-|s|-Woche

çalışma haftası

¹⁶ Alm. Fugenelemente

Lösung-|s|-Wort

Monat-|s|-Miete

Öffnung-|s|-Zeiten

*çözüm kelimesi**aylık kira**çalışma saatleri*

Yukarıdaki birleşik kelimelere bakıldığında yapı bakımından –s birleştirme eki ile oluşturulmuş birleşik kelimeler görülmektedir. Bu birleştirme eki iki ismin arasına getirilmiş ve oluşan yeni birleşik kelimeler anlamlarını korumuştur. Birleştirme ekinin görevinden dolayı bu birleşik kelimeler yazım açısından bitişik yazıldığı gösterilmiştir.

-s birleştirme eki için belirli alanlarda kendi sistematiği vardır, özellikle de belirli isim son eklerinden (Suffix) sonra gelir (Grafen ve Liedke,2012: 100).

-s birleştirme ekinin birleşik kelimelerde düzenli oluşumu;

$$\left. \begin{array}{l} -heit, -keit \\ -ung, -schaft \\ -ion, -ität \end{array} \right\} + \left[s \right] + \text{Temel sözcük birimi}$$

Örneğin: das *Verteilungsproblem*
(dağıtım sorunu)

Grafen & Liedke'nin –s birleştirme eki yorumuna bakıldığında bu ekin –*heit*, –*keit*, –*ung*, –*schaft*, –*ion*, –*ität* gibi son ek (Suffix) taşıyan belirli isimlere ait olması ve bu isimlerin başka bir isim ile yan yana gelip yeni bir kelime oluşturma durumunda –s birleştirme eki ile bu kelimelerin birbirine bağlanıp birleşik kelimeleri meydana getirdiği görülmektedir. Almanca dilindeki birleşik kelimelerin çoğunu –s birleştirme eki oluşturmaktadır.

b. –(e)s Birleştirme Eki ile Oluşanlar

Tag- es -Zeit <i>günün saati</i>	Freund- es -Kreis <i>arkadaş çevresi</i>	Kind- es -Alter <i>çocukluk çağı</i>
Jahr- es -Abschluß <i>yıl sonu bilançosu</i>	Bund- es -Hauptstadt <i>federal başkent</i>	Land- es -Bank <i>eyalet bankası</i>

Yukarıda –(e)s birleştirme eki ile birleşik kelimeler oluşturulmuştur. Almanca diline bakıldığında birleşik kelimelerin %10-20'sini –(e)s birleştirme eki oluşturmaktadır. Lohde' ye göre eril (Maskulin) ve tekil olan isimlerin (bkz. *Tageszeit* gibi) ve nötr (Neutral) isimlerin (bkz. *Kindesalter* gibi), ismin –in halindeki (Genitiv) çekimlerinden oluşmaktadır (Lohde, 2006: 23).

–(e)s birleştirme eki ile oluşturulan *Tageszeit* ve *Kindesalter* birleşik kelimelerin anlam yönünden bakıldığında (*günün saati*, *çocukluk çağı* gibi) ismin hallerinden –in hali anlamı taşımaktadır.

c. –n Birleştirme Eki ile Oluşanlar

Familie- n -Stand <i>medeni hal</i>	Sonne- n -Schein <i>güneş ışığı</i>	Woche- n -Ende <i>hafta sonu</i>
Tasche- n -Rechner <i>hesap makinesi</i>	Orange- n -Saft <i>portakal suyu</i>	Küche- n -Stuhl <i>mutfak sandalyesi</i>

Yukarıda –n birleştirme eki ile oluşturulmuş birleşik kelimelere yer verilmiştir. Yapı bakımından bakıldığında bu birleşik kelimeler Almanca dilinde zayıf olarak nitelendirilen isimlerin çekimlerine göre kullanılmaktadır.

Lohde, birleşik kelimelerin –n birleştirme eki ile oluşması hakkında şöyle söylemektedir “eğer belirli bir kelime –e sesi ile bitiyorsa o zaman –n birleştirme eki kullanıldığını bunun dışındaki durumlarda ise –en birleştirme ekinin kullanıldığını söylemektedir (Lohde, 2006: 24). Ayrıca bu birleşimden meydana gelen bazı birleşik kelimelerin aslında çoğul halleriyle yazıldığı görülmektedir.

d. –en Birleştirme Eki ile Oluşanlar

Tourist- en -Informationen <i>turizm danışma</i>	Professor- en -Sohn <i>profesör oğlu</i>	Brill- en -gestell <i>gözlük çerçevesi</i>
Staat- en -Gemeinschaft <i>devlet birliği</i>	Krank- en -Haus <i>hastane</i>	Ohr- en -Binde <i>kulak sargısı</i>

-en birleştirme eki ile oluşturulan birleşik kelimeler yukarıda görüldüğü gibidir. Bu birleştirme eki genellikle isimlerin çoğul hallerinde yazıldığı durumlarda kullanılır. Fakat anlam bakımından bu birleşik kelimeler çoğul anlam taşımamaktadır. Birleştirme eki olan –en ekine bakıldığında *isim + isim* kombinasyonlarında sıklıkla kullanılmaktadır.

e. –er Birleştirme Eki ile Oluşanlar

Kind- er -Zimmer <i>çocuk odası</i>	Häus- er -Front <i>ev önü</i>	Kleid- er -Bad <i>kuru temizleme</i>
Büch- er -Freund <i>kitap dostu</i>	Bild- er -Galerie <i>resim galerisi</i>	Eigentüm- er -Haftpflicht <i>mal sahibinin tazminat yükümlülüğü</i>

-er birleştirme eki ile oluşturulan birleşik kelimeler yukarıda görüldüğü gibidir. -en birleştirme eki gibi –er birleştirme eki de yapı bakımından genellikle isimlerin

çoğul hallerinde yazıldığı durumlarda kullanılır. Yazım bakımından –er birleştirme ekinden sonra gelen ikinci ismin baş harfi küçük ve kendisinden önceki kelimeye bitişik yazılır.

f. –ens Birleştirme Eki ile Oluşanlar

Herz-|ens|-Angelegenheit

gönül meselesi

Yukarıda –ens birleştirme eki ile oluşturulmuş birleşik kelime verilmiştir. –ens birleştirme eki ile oluşturulan birleşik kelime sayısı sınırlı olup nadir kullanılan birleştirme biçimidir.

g. –e Birleştirme Eki ile Oluşanlar

Hund-|e|-Hütte

köpek kulübesi

Händ-|e|-Druck

el sıkışma

Tag-|e|-Geld

harçlık

Wart-|e|-Zimmer

bekleme odası

Maus-|e|-Falle

fare kapanı

Les-|e|-Brille

okuma gözlüğü

Yukarıda –e birleştirme eki ile oluşturulmuş birleşik kelimeler yer almaktadır. Almanca dilinde –e birleştirme eki nadir kullanılan ekler arasındadır. Bu ekin sık sık yalın halde kullanılan *fiil + isim* birleşmesinde kullanıldığı görülmektedir (bknz. *Wartezimmer*).

Birleştirme eklerinin sadece birleşik kelimelerde değil aynı zamanda turetmede de kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, *hoffnung + s + los*, *sage + n + haft*, *Zeuge + n + schaft*, *Volk + s + tum*. İsim+isim şeklinde oluşturulan birleşik kelimelerde, birleştirme ekleri önemli yer almaktadır. Bu durum aşağıdaki örneklere derlenmiştir.

Birleştirme ekleri, aşağıdaki gibi farklılık göstermektedir:

- e- Weg + **e** + zoll (gümrük geçidi)
- en- Dozent + **en** + cafe (ğretim yeleri kafesi)
- n- Bauer + **n** + hof (iftlik)
- es- Tag + **es** + gesprch (günün konusu)
- s- Kind + **s** + kopf (ocuğun kafası)
- er- Bild + **er** + rahmen (resim erevesi)
- ens- Herz + **ens** + wunsch (iten dilek)

(Meibauer, 2007)

Birleştirme eklerinin oluşumunda farklı nedenler gösterebilir. Fonoloji bu nedenlerden biridir. Örneğin, Rindhackfleisch kelimesi ardışık olarak vurgulanan hecelerin önlenmesi için *Rind+er+hackfleisch* (kıyma) şeklinde yazılmaktadır. Diğer bir neden ise morfolojik/yapısal olabilir. Genellikle karmaşık birleşik kelimelerde, rneğin Werkzeug (alet) → Handwerk+s+zeug (el aleti) kelimesinde –s eki ilk karmaşık kelimenin arasına gelir.

4.2.5.Kısaltmaların Yazımı

Günümüzde yeni isim veya kelime oluşumunda çoğu zaman kelimelerin kısaltmalarıyla karakterize edilmektedir. Kısaltma¹⁷ ile oluşturulmuş bir kelimeyi anlayabilmek için o kelimenin açılımını bilmek gerekmektedir. Günümüzde sık kullanılan çoğu kısaltmaların tam ya da gerçek anlamı bilinmemektedir. Örneğin, TÜV kelimesi Türkçede de kullanılan bu kısaltmanın açılımı, *Technischer Überwachungsverein* (Teknik Muayene Derneği) dir.

Kısaltmalar, tam biçimdeki birleşenlerin grafik ve / veya fonetik başlangıçlarından oluşurlar.

Telaffuz bakımından kısaltmaların okunuşu, birleşik kelimelerin baş harflerinden oluşur. Örneğin, *Bafög* kısaltması baş harflerini oluşturduğu kelimeleri kapsamaktadır (bkz. Bundesausbildungsförderungsgesetz).

Almanca dilinde yaygın olarak kullanılan bir kısım kısaltma kelimelerine, kelimelerin yazımına ve anlamlarına Tablo 21’de yer verilmektedir

Tablo 21: Kısaltmaların Yazımı ve Anlamları

Kısaltma	Açılımı	Anlamı
ABS	Antiblockiersystem	<i>Fren sistemi</i>
AG	Aktiengesellschaft	<i>Anonim şirket</i>
ARD	Arbeitsgemeinschaft der öffentlich rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland	<i>Almanya Federal Cumhuriyeti Kamu Yayıncıları Birliği (TV kanalı)</i>
Azubi	Auszubildender	<i>Çırak</i>

¹⁷ Alm. Kurzwortbildung

Bafög	Bundesausbildungsförderungsgesetz	<i>Öğrenim kredisi</i>
BMW	Bayerische Motoren Werke	<i>Bayer motor yapıtları</i>
BRD	Bundesrepublik Deutschland	<i>Almanya Federal Cumhuriyeti</i>
DAF	Deutsch als Fremdsprache	<i>Yabancı dil olarak Almanca</i>
DB	Deutsche Bahn	<i>Alman Demiryolları</i>
DFB	Deutsche Fußball Bund	<i>Alman Futbol Federasyonu</i>
DIN	Deutsches Institut für Normung	<i>Alman Standartlar Enstitüsü</i>
Hanuta	Hasel-Nuss Tafel	<i>Gofret markası</i>
HH	Hauptstadt Hamburg	<i>Başkent Hamburg</i>
Juso	Jungsozialist	<i>Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Gençlik kolları üyesi</i>
Krimi	Kriminalfilm	<i>Polisiye Film</i>
Limo	Limonade	<i>Limonata</i>
LKW	Lastkraftwagen	<i>Tır</i>
Mofa	Motorfahrrad	<i>Motosiklet</i>
NATO	North Atlantic Treaty Organization	<i>Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü</i>
PKW	Personenkraftwagen	<i>Otomobil</i>
Stasi	Staats Sicherheitsdienst	<i>Eski Doğu Almanya İstihbarat Teşkilatı</i>
TÜV	Technischer Überwachungsverein	<i>Trafik Araçlarını Teknik Denetleme Kurumu</i>
U-Bahn	Unter Bahn	<i>Metro</i>
UKW	Ultrakurzwellen	<i>Çok kısa dalga</i>
UNO	United Nations Organization	<i>Birleşmiş Milletler</i>
URL	Urlaub	<i>Tatil</i>
VW	Volkswagen	<i>Alman araba markası</i>
WDR	Westdeutscher Rundfunk	<i>Batı Alman Radyosu</i>
WG	Wohngemeinschaft	<i>Birlikte oturma</i>
ZDF	Zweites Deutsches Fernsehen	<i>İkinci Alman Televizyonu</i>
NK	Nebenkosten	<i>Ek giderler</i>

Tablo 21’de kısaltmaların yazımı, açılımı ve anlamı gösterilmiştir. Tabloda 31 tane kısaltmaya yer verilmiştir. Bu tablo ile kısaltmaların aslında Almanca dilinde birleşik kelime kategorisine girdiği belirtilmek istenilmiştir.

4.3.Almancadaki Birleşik Kelimelerin Anlamsal Oluşumu

Birleşik kelimeler yeni bir anlamı karşılamak ya da var olan bir kelimeyi betimlemek için en az iki veya daha çok kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan, aralarında anlam ve yapıca uyum olan kelime gruplarıdır. Kelimeler yalın halde olduğunda yalnızca tek bir anlamı ifade ederken, birleşik kelime olduktan sonra kelimelerin bir araya gelmesiyle anlamlarını koruduğu, birleşen kelimelerden bazılarının anlamlarını kaybettiği ya da tüm birleşen kelimelerin anlamlarını kaybettiği durumlar görülmektedir.

Almanca dilindeki birleşik kelimeler anlam olarak incelendiğinde tıpkı Türkçe dilindeki gibi birleşim esnasında anlam değişimi göstermektedir. Bu değişimin bir örneği Örnek 15’te görüldüğü gibidir.

Örnek 15:

Bundes + Tag → Bundestag (*Meclis*)
(Federal + Gün)

Örnek 15’te görüldüğü gibi anlam olarak farklı iki kelimenin bir araya gelmesiyle yeni bir anlam taşıyan bir birleşik kelime oluşmuştur.

Bu çalışmada anlamsal açıdan ele alınan birleşik kelimelerde **anlam kaybı/korunması** gibi durumlara yer verilmektedir. Tüm dillerde yer alan birleşik kelime anlamlarında yaşanan bu durum dili sonradan öğrenen biri için anlaması zor bir durumdur. Almanca dilinde yer alan bazı birleşik kelimeler bu duruma örnek verilebilir.

Örneğin "*Mord*", "*Hölle*", "*Bombe*", "*Heide*", "*Affe*", "*Riese*" gibi birleşmelerde, kimse artık somut olarak bir katliamı, bir cehennemi, bir bombayı, bir kâfiri, bir maymunu, bir devi düşündüğü için değil, ifade etmek istenilen şeye vurgu yapmak için böyle birleşmeler kullanılır, sözcükler bu vurgulu anlamları ile dilde yer edinmişlerdir (Hoberg,1988: 151).

Örnekte görüldüğü gibi Almanca dilindeki birleşik kelimelerde bazı durumlarda mecaz anlam ya da betimleme yapmak için, kelimeler anlam kaybına uğrayarak yeni bir anlam belirtilebilir.

Almanca dilinde ön ek (Präfix) yardımıyla oluşturulan türemiş birleşik kelimeler anlam bakımından türetildikten sonra anlamlarını değiştirir. Örneğin, *das Recht* (adalet) ismi ön ek (Präfix) olarak un- (değil) ekini aldığında "*unrecht*" türetilmiş birleşik kelime oluşur, "*yanlış, hata ve haksızlık*" gibi anlamları taşıyarak adalet kelimesinin anlamını değiştirmektedir. Diğer bir örnekte ise ön ek (Präfix) olan miss- (değil, yanlış) eki ile *die Gunst* (iyilik) isminin türemesinden "*Missgunst*" (kıskançlık) kelimesinin oluştuğunu görmekteyiz. Anlam yönünden incelendiğinde ise ön ekin gelişyle *Gunst* kelimesinin anlamını tamamen değiştirmektedir.

BÖLÜM V

5.ALMANCA VE TÜRKÇE DİLLERİNDEKİ BİRLEŞİK KELİMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Her dilde farklı veya benzer özellikleri olan birleşik kelimelerde anlam ve yazım yönünden farklılıklar görülmektedir. Birleşik kelimelerin yapısına, cümle içindeki yazımına ya da anlamına bakıldığında Türkçe ve Almanca dillerinde de belirsizlikler olduğu görülmüştür.

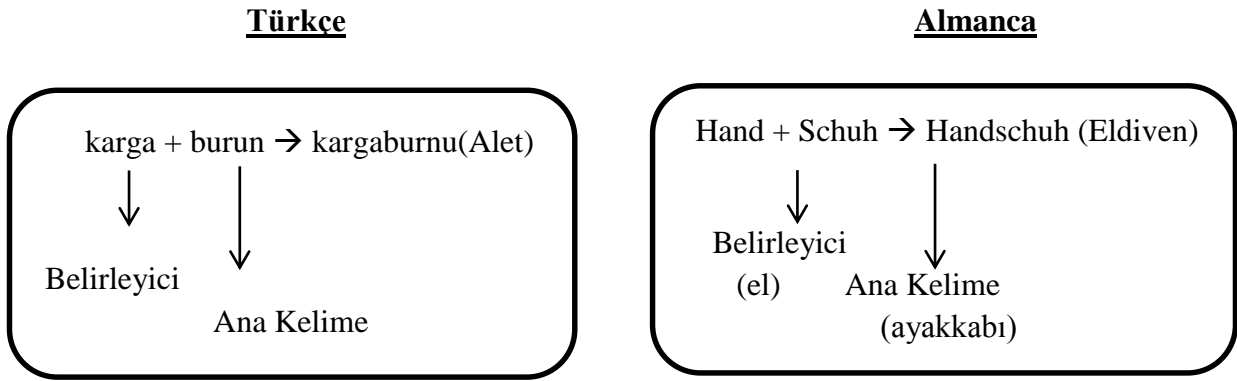
5.1.Birleşik Kelimelerin Anlamsal Karşılaştırılması

Birleşik kelimelerin anlamsal yapısına bakıldığında birleşim gerçekleşmeden önce iki veya daha fazla kelimedenden her biri farklı anlamlar taşımaktadır. Birleşik kelime oluştuktan sonra ise anlamsal açıdan bazı değişimler gerçekleşmektedir. Örneğin birleşen kelimelerde anlam bütünlüğü korunduğu gibi bazı birleşimlerde bir araya gelen kelimelerden biri ya da her ikisinin anlamını kaybederek yeni bir anlama sahip birleşik kelime oluşturabilirler. Birleşik kelimelerin kökleri ve oluşumu ile ilgili bilgi edinmek amacıyla birleşik kelimeler anlamsal olarak karşılaştırılır.

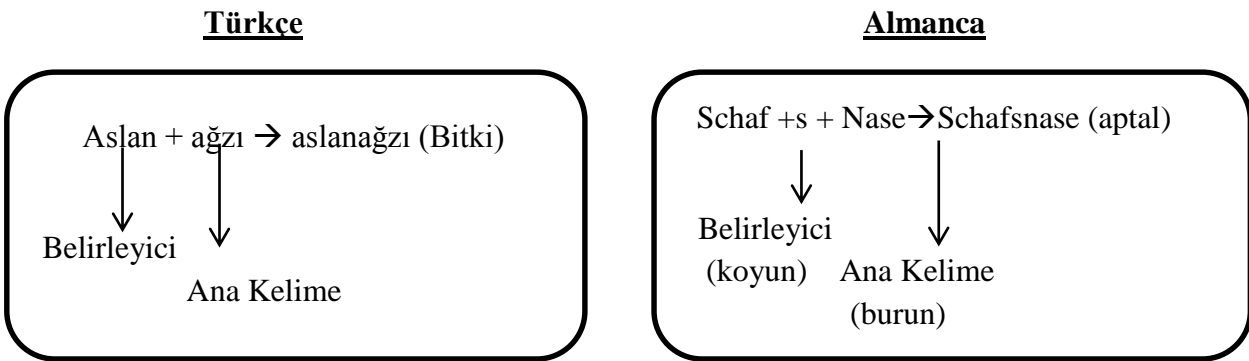
Bu bölümde anlamsal açıdan yapılacak karşılaştırmalar sırasıyla *Türkçe ve Almanca Dillerinde Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler* ve *Türkçe ve Almanca Dillerinde Aynı Anlamı Taşıyan Birleşik Kelimelerin Karşılaştırılması* 'dır.

5.1.1. Türkçe ve Almanca Dillerinde Anlamını Kaybeden Birleşik Kelimeler

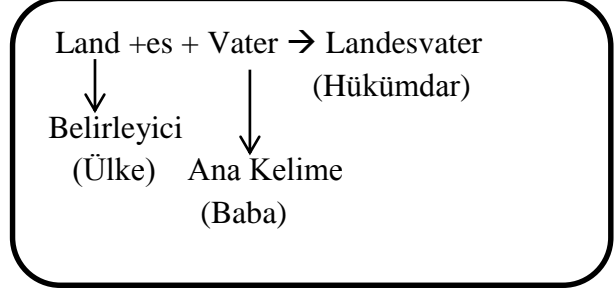
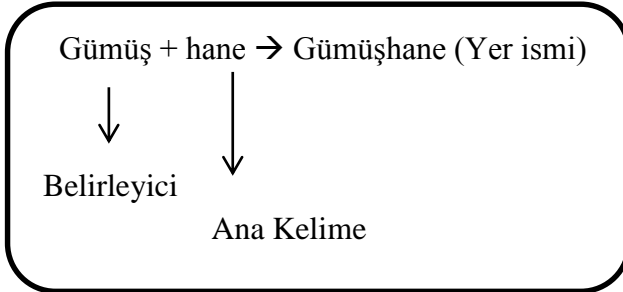
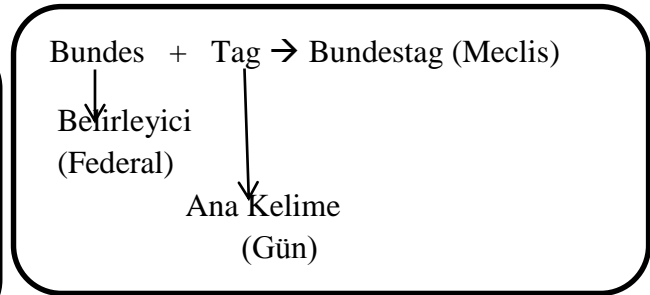
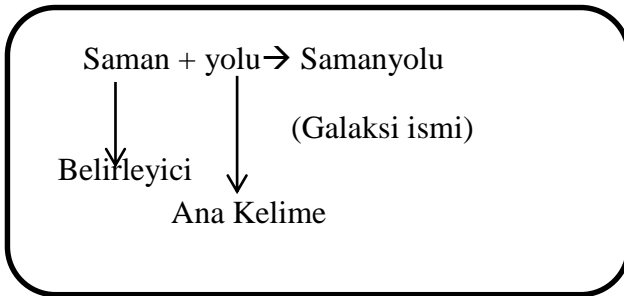
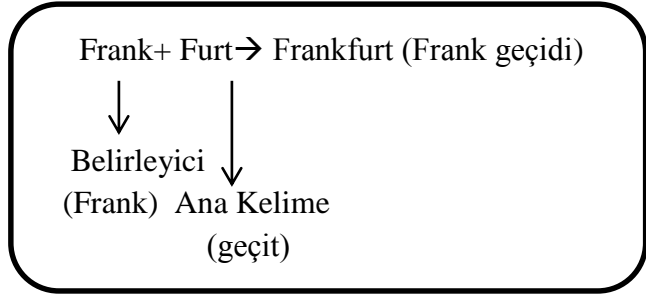
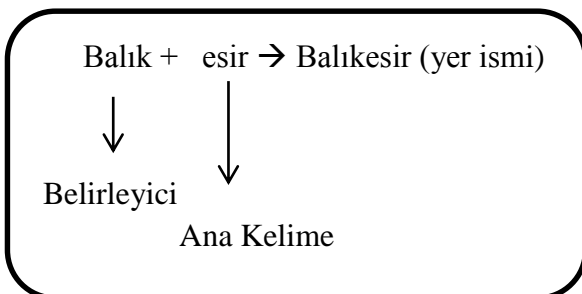
Türkçe ve Almanca dillerinde anlamsal olarak karşılaştırılan birleşik kelimelerde, kelimelerden biri ya da her ikisi birleştikten sonra anlamlarını kaybedebilirler. Türkçe ve Almanca dillerinde birleştikten sonra anlamını kaybeden ve yeni bir anlam oluşturan kelimelerin karşılaştırılması bu başlık altında incelenmiştir. Her iki dile ait ele alınan birleşik kelimeler aşağıda yer almaktadır.

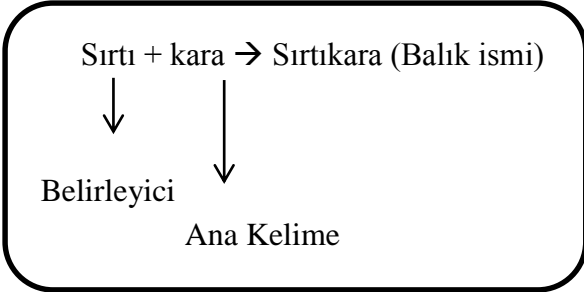
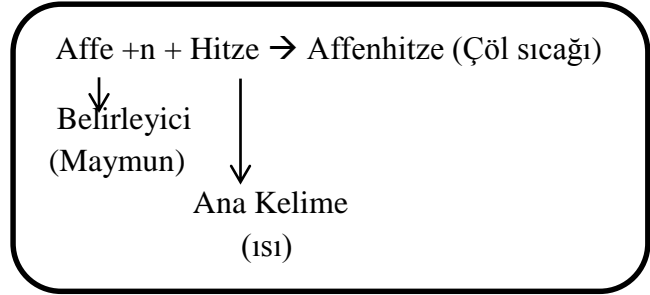
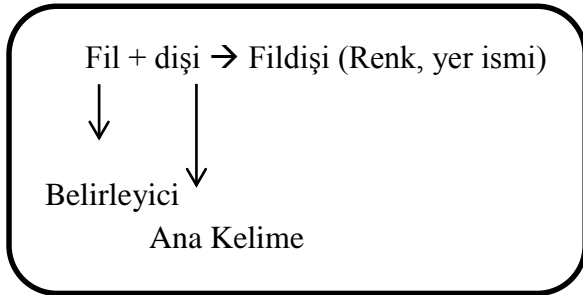
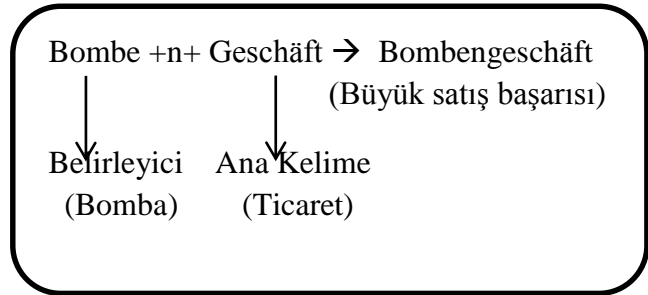
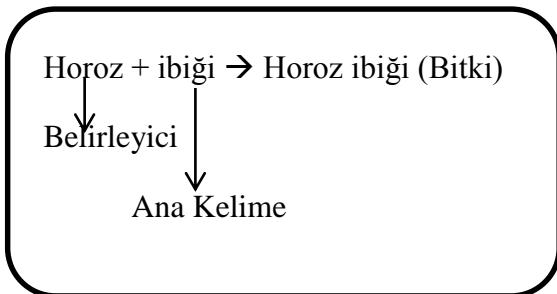
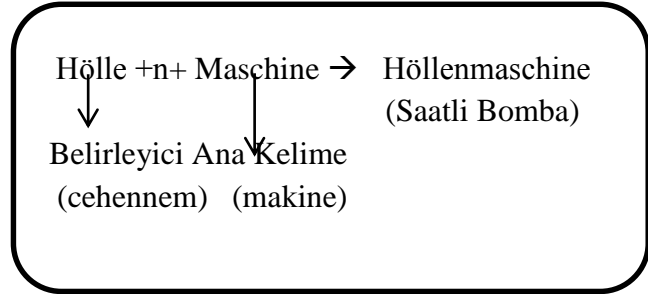

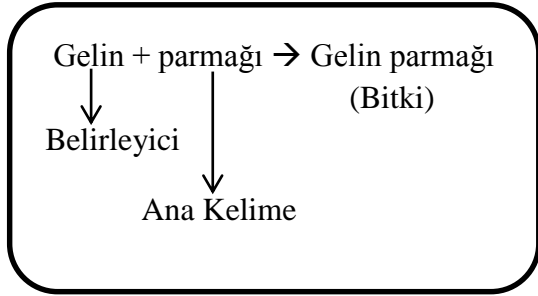
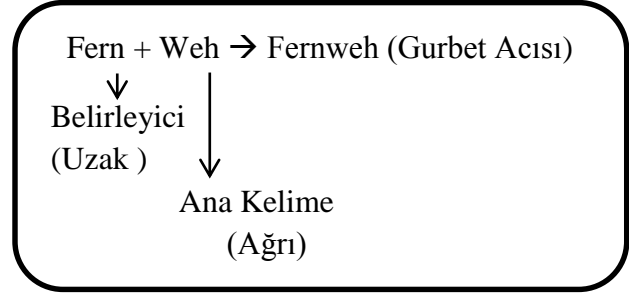
Şekil 52: Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi

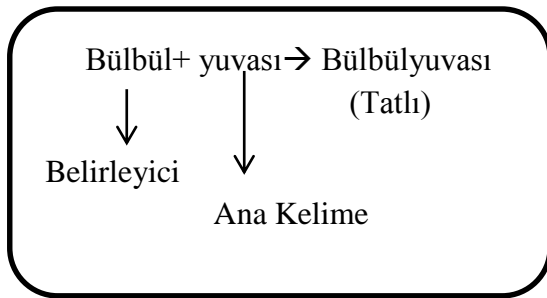
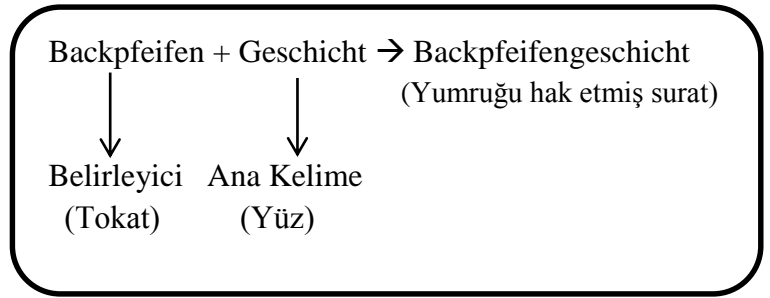
Şekil 53: Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi

TürkçeAlmanca**Şekil 54:** Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisiTürkçeAlmanca**Şekil 55:** Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisiTürkçeAlmanca**Şekil 56:** Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi

Türkçe**Almanca****Şekil 57:** Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi**Türkçe****Almanca****Şekil 58:** Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi**Türkçe****Almanca****Şekil 59:** Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi

Türkçe**Almanca**

Şekil 60: Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi

Türkçe**Almanca**

Şekil 61: Türkçe ve Almanca Anlamını Kaybeden Birleşik Kelime İlişkisi

Yukarıda verilen Türkçe ve Almanca birleşik kelime örneklerinde birleşen kelimeler anlam bakımından incelenmiştir. İncelenen kelimelerin birinin ya da her ikisinin birleştikten sonra anlamını kaybettiği ve yeni bir anlam kazandığı görülmüştür. Her iki dilde de anlam kayması olan kelimeler karşılaştırılmış, farklı diller olmasına rağmen birleşik kelimeler söz konusu olduğunda bazı durumlarda anlam kayması yaşandığı görülmüştür.

5.1.2. Türkçe ve Almanca Dillerinde Aynı Anlamı Taşıyan Birleşik Kelimelerin Karşılaştırılması

Her iki dilde aynı anlamı taşıyan birleşik kelimelerin karşılaştırılması yapılırken, aynı anlamı taşıyan kelimelerin yazım şekilleri ve yapısı karşılaştırılmıştır. Büyükanne - *großmutter* birleşik kelimesi aşağıda örneklendirilmiştir.

Örnek 16:

büyükanne - **G**roßmutter

Karadeniz - **S**chwarzmeer

haftasonu - **W**ochenende

Aynı anlama gelen iki birleşik kelime, Türkçede büyükanne birleşik kelimesi cümlenin başında değil tüm harfleriyle beraber küçük yazılırken, Almandada **G**roßmutter birleşik kelimesinin baş harfi ve (**B**) harfi cümlenin neresinde bulunursa bulunsun büyük yazılır. Bu durum Almanın dilbilgisi kurallarından kaynaklanmaktadır.

5.2. Birleşik Kelimelerin Yazımsal Karşılaştırılması

Türkçe ve Almanca dillerinin yapısal olarak farklılıklarının ve benzerliklerinin olmasıyla beraber Türkçe ve Almanın yazımsal karşılaştırılması kelime yapısı, harflerin büyük-küçük yazımı konusunda da farklılık bulunmaktadır. Aşağıdaki alt

başlıklarda yazımsal açıdan benzerlik ve farklılık yönünden birleşik kelimeler detaylıca incelenmiş ve örneklendirilmiştir.

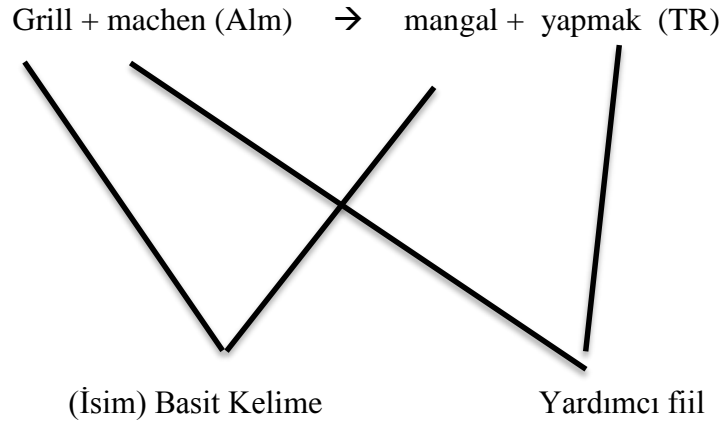
5.2.1.Türkçe ve Almanca Dillerinde Birleşik Kelimelerin Yapı Bakımından Karşılaştırılması

Farklı dil ailelerine ait olup alfabe olarak latin harfleri kullanılan Türkçe ve Almanca dilinin yazım özellikleri dikkate alındığında cümle dizilimi, cümle yapısı ve ses olayları farklılık göstermektedir. Bu bölümde iki dildeki birleşik kelimelerin yazım kurallarına göre karşılaştırılması yapılmıştır. Bu karşılaştırılma benzerlik ve farklılıklar olarak iki ayrı alt başlıkta ele alınmıştır.

5.2.2.Türkçe ve Almanca Dillerindeki Benzer Özellikler

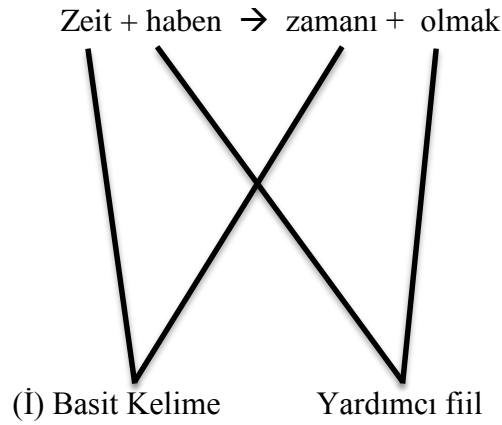
Türkçe ve Almanca dillerinin karşılaştırılmasında, yabancı dil olarak Almanca ve Türkçe kitapları incelenmiş, bu iki dilin birleşik kelime oluşumunda benzer özellikleri tespit edilmiştir. Farklı dil yapıları, ses olayları ve farklı cümle dizimine sahip olsalar da birleşik kelime oluşumunda diller aynı dil olaylarını gösterebilir. Tespit edilen benzerlikler aşağıdaki gibidir.

- a. Birleşik kelime oluşumunda ek / yardımcı fiil alma durumu olduğu görülmektedir. İsim kök olan basit kelime bir hareket, bir oluş bildiren anlam taşıyacağı zaman Türkçede olmak, yapmak, etmek gibi yardımcı fiil alırken aynı şekilde Almandada da sahip olmak (haben), yapmak / etmek (machen) yardımcı fiil eklerini alır.

Şekil 62: Yardımcı Fiil Alan Birleşik Kelime Karşılaştırması

Türkçe ve Almancada isim olan mangal (Grill¹⁸) kelimesi her iki dilde de yardımcı fiil olarak hareket bildiren yeni bir kelime oluşturmuştur.

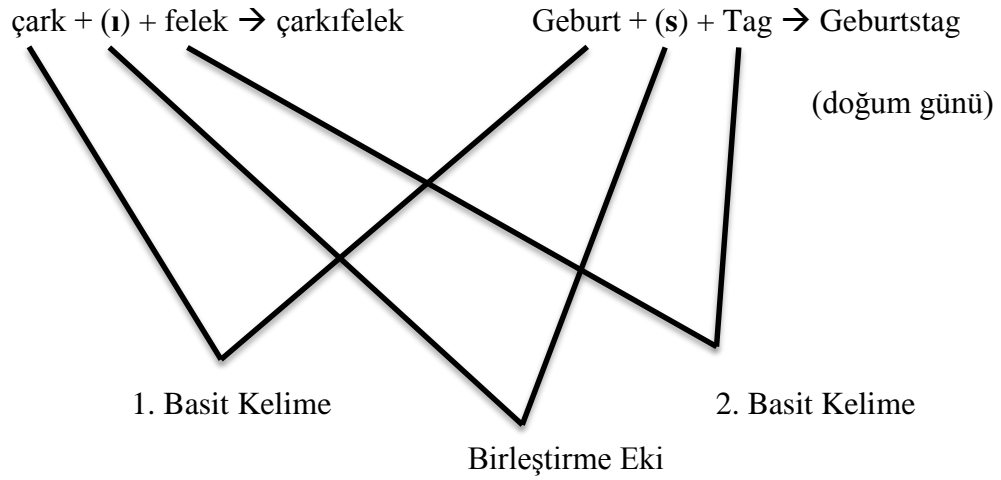

Şekil 63: Yardımcı Fiil Alan Birleşik Kelime Karşılaştırması

¹⁸ grillen; Almancada kullanılan bir fiildir. Anlamı, mangal yapmaktır. Grill machen – grillen aynı anlamları taşıyan kelimelerdir, sadece yapı olarak farklılık göstermektedir. Biri iki ayrı kelimedenden oluşan bir birleşik kelime iken diğeri ise tek bir kelimedenden oluşan bir fiildir. Bu da bize Almancanın zengin bir dil yapısı olduğunu göstermektedir.

İlk örnekteki gibi haben yardımcı fiili olmak anlamında kullanılarak birleşik kelime oluşturulmuştur. Görüldüğü gibi her iki dilde de bu konudaki birleşik kelime oluşumu benzerlik göstermektedir.

b. Her iki dilde de iki farklı kelime birleşirken, birleştirme ekleri Almancada “-s, -n, -en” gibi, Türkçede ise “ünlü-ünsüz-kaynaştırma harfleri” yardımıyla oluşur.

Şekil 64: Türkçe ve Almanca Birleşik Kelimelerin Birleştirilmesi

Yukarıda verilen Şekil 64’te çarkıfelek birleşik kelimesi isim kök olan *çark* kelimesiyle *felek* kelimesinin birleşimi esnasında (-ı) ünlüsü yardımıyla birleşik kelimeyi oluşturduğu gibi,

Almanca dilinde *Geburtstag* (doğum günü) birleşik kelimesi, *Geburt* (doğum) ismi ile *Tag* (gün) isminin birleşiminde (-s) birleştirme ekini alarak *Geburtstag* birleşik kelimesi meydana getirmektedir.

5.2.3. Türkçe ve Almanca Dillerindeki Farklı Özellikler

Türkçe ve Almanca dillerinin birleşik kelime yönünden karşılaştırılmasında yukarıda belirtilen benzerliklerin olduğu gibi farklılıklarında olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen farklılıklar aşağıda belirtilmiştir.

a. Birleşik kelimelerde aynı anlama sahip bazı kelime gruplarında Türkçede küçük yazılan birleşik kelimeler, Almancada cümle başı olmamasına rağmen kelimenin ilk harfi büyük yazılmaktadır. Çünkü Almancada her ismin bir cinsiyeti bulunmaktadır. Bu cinsiyet ayrımını ise Artikel (tanımlılık) yardımı ile belirlenmektedir. Artikeli olan her isim Almancada, cümledeki konumuna bakılmaksızın büyük harfle başlarken Türkçede böyle bir kural bulunmamaktadır. .

Örnek 17:

(Alm) Woche + (n) + Ende → Wochenende → (TR) hafta sonu

Türkçe ve Almancada aynı anlama gelen ancak farklı yazılışlara sahip olan ‘Hafta sonu’ birleşik kelimesi, Türkçede ayrı yazılan bir birleşik kelime iken Almancada iki isimden ve bir birleştirme ekinden oluşan bir birleşik kelimedir. Almancada ‘Artikel’i olan her isim büyük harfle yazılmaktadır. Örnekteki birleşik kelimeyi incelediğimizde, birleşenlerden ilk kelimenin baş harfi büyük yazılırken ikinci kelime ise küçük yazılıp birleştirme harfi ile kelime tamamlanmaktadır.

b. Türkçede yazılış olarak tekil kullanımlı bazı birleşik kelimeler Almancada aynı anlam karşılığında çoğul yazılır. Bu durum aşağıda verilen örnekle incelenmiştir.

Örnek 18:

(Alm) Kind+ (er) + Zimmer → Kinderzimmer → (TR) çocuk odası

Almanca çocuk anlamına gelen Kind kelimesi, Türkçedeki çocuk odası birleşik kelimesini karşılarken çoğul formda Kind ¹⁹+ (er) + Zimmer (çocuklar odası) şeklinde belirtilmektedir. Bu durum Almanca ve Türkçede birleşik kelimelerin yazımı konusundaki farklılardan biri olmaktadır.

c. Almandada bazı birleşik kelimeler ismin –i halinden (Akkusativ) dolayı, der Artikeline sahip isimlerde hal değişikliğinden dolayı ilk kelimenin sonuna (-n) gibi hal ekleri alırken Türkçe dilinde böyle bir durum görülmemektedir.

Örnek 19:

Gute (n) Morgen → günaydın

der → den

Kelime kökü “gut” olan *Guten Morgen* birleşik kelimesi aldığı hal ekinden dolayı (-n) yapı ve yazılış bakımından ismin –i hali olarak görünse de anlam bakımından ismin yalın halini taşımaktadır.

5.3. Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının Birleşik Kelime Açısından İncelenmesi

Bu çalışma iki Türkçe ve iki Almanca olmak üzere dört kitabın dil yönünden incelemesinden oluşmaktadır. Ele alınan kaynak kitaplar, alanlarında bilinen eserler olup *Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Almanca Ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak İncelenmesi* başlıklı tez çalışmamızın karşılaştırmalı bölümünde kullanılan kaynaklardır. Kitaplar, birleşik kelimeler açısından ele alınmış, tablolastırılmış ve örneklendirilmiştir.

¹⁹ bkz. Kind (Sg.) → Kinder (Pl.)

İncelenen kitapların tanıtımları ve değerlendirmeleri aşağıda görüldüğü gibidir.

5.3.1. *Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi

Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Türkiye’de kurslarda ve üniversitelerde Türkçe öğrenmek için kullanılan kaynak kitaplardan biridir. *Hitit* kitabı 179 sayfadan oluşmakta ve A1 seviyesi için kullanılmaktadır. Bu kitap ders kitabının dışında, çalışma kitabından, öğretmen kitabından ve dinleme CD’lerinden oluşmaktadır. Ankara Üniversitesi TÖMER’e ait olan bu kitap, Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan kaynaklardan biridir. Bu nedenle bu çalışmaya uygun bulunarak ele alınan eserlerden biridir. *Hitit* kitabındaki mevcut birleşik kelime sayısı 263’tür. Bu kelimelerden 82’si bitişik yazılan birleşik kelime iken, 181’i ise ayrı yazılan birleşik kelimelere örnek olmaktadır.

Birleşik kelimelerin karşılaştırılması ve incelenmesi bağlamında ikisi Türkçe ve ikisi Almanca olmak üzere toplamda dört örnek kitap incelenmiştir. İncelenen kitaplardan ilki *Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*’dır. *Hitit*, başlıklı kitapta yer alan tüm birleşik kelimeler tespit edilmiştir. İncelenen birleşik kelimeler yazım bakımından, ayrı ve bitişik yazılanlar olmak üzere iki ayrı sınıflandırma yapılmış ve tablolar ile değerlendirilmiştir. Tablolaştırılan ilk incelemede ayrı yazılan birleşik kelimeler Tablo 22’de ele alınmaktadır.

Tablo 22: *Hitit*, Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik Kelime	Kelimenin Türü
açikhava	<i>Sıfat tamlaması</i>

afiyet olsun	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
ağrı kesici	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
aile çevresi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
akıllı telefon	<i>Sıfat tamlaması</i>
alternatif tıp	<i>Sıfat tamlaması</i>
ana haber	<i>Sıfat tamlaması</i>
akşam yemeği	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
alışveriş listesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
arka plan	<i>Sıfat tamlaması</i>
arkadaşımın tatil planı	<i>Zincirleme isim tamlaması</i>
ata binmek	<i>Birleşik fiil</i>
Aylin'in düğünü	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
bahçe kapısı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
bale yapmak	<i>Birleşik fiil</i>
benzin istasyonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
beyaz kazak	<i>Sıfat tamlaması</i>
boş zaman	<i>Sıfat tamlaması</i>
boğaz köprüsü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
bilim insanı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
bilgisayar becerisi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
bilgisayar oyunu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
bir zamanlar	<i>Sıfat tamlaması</i>
bisiklet sürmek	<i>Birleşik fiil</i>
burç yorumu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
cam bardak	<i>Sıfat tamlaması</i>
cep telefonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
çamaşır makinesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>

çin mantısı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
çizgi film	<i>Sıfat tamlaması</i>
çoğu zaman	<i>Sıfat tamlaması</i>
davetli listesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
defile salonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
demir yolu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Doğalgaz Arıza	<i>Zincirleme isim tamlaması</i>
Dil Kütüphanesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
diş macunu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
doğal ürünler	<i>Sıfat tamlaması</i>
doğum yeri	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
doğum günü partisi	<i>Zincirleme isim tamlaması</i>
doktor randevusu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
dosya numarası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
döviz bürosu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
düğün hazırlığı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
dünya nüfusu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
düzenli uyku	<i>Sıfat tamlaması</i>
eğitim bilgileri	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
eğlence merkezi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
ekonomik sınıf	<i>Sıfat tamlaması</i>
el sanatları	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
elektrik arıza	<i>Takısız isim tamlaması</i>
Emniyet Müdürlüğü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
evden eve	<i>İkileme</i>
fark etmek	<i>Takısız isim tamlaması</i>
Fotoğraf makinesi	<i>Birleşik fiil</i>

güle güle	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
geçen sene	<i>Sıfat tamlaması</i>
geçen gün	<i>Sıfat tamlaması</i>
geçerlilik süresi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
geçmiş olsun	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
gidiş dönüş	<i>İkileme</i>
gizli gizli	<i>İkileme</i>
gemi yolculuğu	<i>Takısız isim tamlaması</i>
güneş kremi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
günlük hayat	<i>Sıfat tamlaması</i>
gün ortası	<i>Takısız isim tamlaması</i>
güvenlik elemanı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
güzellik salonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Gonca Apartmanı	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
göç idaresi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
göz göze	<i>İkileme</i>
hafta sonu	<i>Takısız isim tamlaması</i>
haftalık izin	<i>Sıfat tamlaması</i>
Halkla İlişkiler	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
hava durumu	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
hava kirliliği	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
hava raporu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
hayvanat bahçesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
her akşam	<i>Sıfat tamlaması</i>
her gün	<i>Sıfat tamlaması</i>
her zaman	<i>Sıfat tamlaması</i>
hesap kesim tarihi	<i>Zincirleme isim tamlaması</i>
hoş bulduk	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
hoş geldiniz	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
İdari Amirliği	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
ilk bakış	<i>Sıfat tamlaması</i>
ilk çocuk	<i>Sıfat tamlaması</i>
ilk kez	<i>Sıfat tamlaması</i>
İlk Yardım	<i>Sıfat tamlaması</i>

internet çağı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
İstiklal Marşı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
iş çıkışı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
İş Deneyimi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
iş temposu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
iş yeri	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
iyi akşamlar	<i>Sıfat tamlaması</i>
iyi geceler	<i>Sıfat tamlaması</i>
iyi günler	<i>Sıfat tamlaması</i>
kan tahlili	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
kart numarası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
kayak takımı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
kız arkadaş	<i>Sıfat tamlaması</i>
kız kardeş	<i>Sıfat tamlaması</i>
kimin gözleri	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
Kişisel Bilgiler	<i>Sıfat tamlaması</i>
klasik türk müziği	<i>Zincirleme isim tamlaması</i>
köy ekmeği	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
köy hayatı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
köy peyniri	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
kuşların sesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
küçük sorunlar	<i>Sıfat tamlaması</i>
kül kedisi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
medeni durumu	<i>Sıfat tamlaması</i>
memnun olmak	<i>Birleşik fiil</i>
meteoroloji müdürlüğü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
metro durağı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
miladi takvim	<i>Sıfat tamlaması</i>
nakliye şirketi	<i>Belirtisiz isim</i>

	<i>tamlaması</i>
ne haber	<i>Sıfat tamlaması</i>
ne zaman	<i>Sıfat tamlaması</i>
nereden nereye	<i>Takısız isim tamlaması</i>
okuma salonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
onun arabası	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
on yıllık planlarım	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
ozon tabakası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
ödül töreni	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
öğle molası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Öğrenci İşleri	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Öğretim Elemanı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
öğretmenin elbisesi	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
öksürük şurubu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
özgürlük ifadesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
plaj havlusu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
piyano çalmak	<i>Birleşik fiil</i>
polis kuvvetleri	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
portakal suyu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
resmi dil	<i>Sıfat tamlaması</i>
resim çizmek	<i>Birleşik fiil</i>
rica ederim	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
rus dili	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
saç modeli	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
sağ ol	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
sahra çölü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
sakal tıraşı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
satranç turnuvası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Sevgililer Günü	<i>Belirtisiz isim</i>

	<i>tamlaması</i>
seve seve	<i>İkileme</i>
sık sık	<i>İkileme</i>
sınav kağıdı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
sırt çantası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Su Arıza	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
su altı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
sunucunun duyguları	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
son dakika	<i>Sıfat tamlaması</i>
son ödeme tarihi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
sosyal medya	<i>Sıfat tamlaması</i>
şehir hayatı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
şehir içi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
taksi şoförü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
temiz hava	<i>Sıfat Tamlaması</i>
Türkçe Kursu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Topkapı Sarayı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
toplu taşıma	<i>Sıfat tamlaması</i>
trafik kazası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
trafik polisi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
tren istasyonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
uçak kullanmak	<i>Birleşik fiil</i>
uluslararası koruma	<i>Sıfat tamlaması</i>
üniversite öğrencisi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
üvey kardeş	<i>Sıfat tamlaması</i>
vücut bakımı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
yabani ot	<i>Sıfat tamlaması</i>
yakan top	<i>Sıfat tamlaması</i>
yarışmanın türü	<i>Belirtili isim tamlaması</i>
yaş günü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>

yavaş yavaş	<i>İkileme</i>
yayın akışı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
yaz tatili	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
yeni nesil	<i>Sıfat tamlaması</i>
yer altı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
yüksek lisans	<i>Sıfat tamlaması</i>
yüz bir	<i>Birleşik isim</i>

(*Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*, Kurt vd., 2018)

Yukarıda oluşturulan tabloda *Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda yer alan birleşik kelimelerden, ayrı yazılan birleşik kelimeler tespit edilmiş ve tablolştırılmıştır. Tablo 22'de yer alan ayrı yazılan birleşik kelimelerin türleri de belirlenmiştir. Hitit kitabında ayrı yazılan birleşik kelime sayısı 181'dir. Bu birleşik kelimelerden 6'sı çekimli birleşik fiil, 95'i belirtisiz isim tamlaması, 47'si sıfat tamlaması, 7'si birleşik fiil, 5'i zincirleme isim tamlaması, 6'sı takısız isim tamlaması, 8'i belirtili isim tamlaması, 7'si ikileme ve 1 tane birleşik isimden oluşmaktadır. Hitit kitabındaki ayrı yazılan birleşik kelimelere bakıldığında yüksek oranla belirtisiz isim tamlaması, en az oranla ise birleşik isim kullanılmıştır.

Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı'nda, bitişik yazılan kelimeler aşağıda incelenmiştir.

Tablo 23: *Hitit*, Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik Kelime	Kelimenin Türü
Affedersiniz	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
ağabey	<i>Birleşik isim</i>
Alaçatı	<i>Birleşik isim</i>
Anıtkabir	<i>Birleşik isim</i>

anneanne	<i>Birleşik isim</i>
Akdamar	<i>Birleşik isim</i>
Akdeniz	<i>Birleşik isim</i>
alışveriş	<i>Birleşik isim</i>
Anadolu	<i>Birleşik isim</i>
Atatürk	<i>Birleşik isim</i>
ayakkabı	<i>Birleşik isim</i>
babaanne	<i>Birleşik isim</i>
başkent	<i>Birleşik isim</i>
beyefendi	<i>Birleşik isim</i>
Beyoğlu	<i>Birleşik isim</i>
biraz	<i>Sıfat</i>
birçok	<i>Sıfat</i>
birkaç	<i>Sıfat</i>
birdirbir	<i>Birleşik isim</i>
bugün	<i>Birleşik isim</i>
burası	<i>Birleşik zamir</i>
buzdolabı	<i>Birleşik isim</i>
büyükanne	<i>Birleşik isim</i>
cumartesi	<i>Birleşik isim</i>
Cumhurbaşkanı	<i>Birleşik isim</i>
Çankaya	<i>Birleşik isim</i>
çarkıfelek	<i>Birleşik isim</i>
dedikodu	<i>Birleşik isim</i>
denizaltı	<i>Birleşik isim</i>
dikimevi	<i>Birleşik isim</i>
dilbilgisi	<i>Birleşik isim</i>
Dolmabahçe	<i>Birleşik isim</i>
Fenerbahçe	<i>Birleşik isim</i>
Galatasaray	<i>Birleşik isim</i>
Gaziosmanpaşa	<i>Birleşik isim</i>
Gökhan	<i>Birleşik isim</i>
gökkuşağı	<i>Birleşik isim</i>
gökyüzü	<i>Birleşik isim</i>

Güvenpark	<i>Birleşik isim</i>
hastane	<i>Birleşik isim</i>
havaalanı	<i>Birleşik isim</i>
hanımefendi	<i>Birleşik isim</i>
Haydarpaşa	<i>Birleşik isim</i>
ilkbahar	<i>Birleşik isim</i>
ilkokul	<i>Birleşik isim</i>
Kaçkar	<i>Birleşik isim</i>
kahvaltı	<i>Birleşik isim</i>
kahverengi	<i>Birleşik isim</i>
Karadeniz	<i>Birleşik isim</i>
karnıyarık	<i>Birleşik isim</i>
Kızılay	<i>Birleşik isim</i>
kilogram	<i>Birleşik isim</i>
kütüphane	<i>Birleşik isim</i>
lokomotif	<i>Birleşik isim</i>
metrekare	<i>Birleşik isim</i>
nasıl	<i>Sıfat</i>
niçin	<i>Zarf</i>
olağanüstü	<i>Birleşik isim</i>
orası	<i>Zamir</i>
Ortadoğu	<i>Birleşik isim</i>
Ortahisar	<i>Birleşik isim</i>
ortaokul	<i>Birleşik isim</i>
otobüs	<i>Birleşik isim</i>
otopark	<i>Birleşik isim</i>
Pazartesi	<i>Birleşik isim</i>
Pamukkale	<i>Birleşik isim</i>
Peribacaları	<i>Birleşik isim</i>
postane	<i>Birleşik isim</i>
süpermarket	<i>Birleşik isim</i>
sonbahar	<i>Birleşik isim</i>
şurada	<i>Zamir</i>
şurası	<i>Zamir</i>
Tandoğan	<i>Birleşik isim</i>
Topkapı	<i>Birleşik isim</i>
uluslararası	<i>Birleşik isim</i>
varoluş	<i>Birleşik isim</i>
yarımküre	<i>Birleşik isim</i>
yayınevi	<i>Birleşik isim</i>
yeraltı	<i>Birleşik isim</i>
yılbaşı	<i>Birleşik isim</i>
zeytinyağı	<i>Birleşik isim</i>

(Kurt vd., 2018)

Tablo 23'te *Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'ndaki tüm bitişik yazılan birleşik kelimeler verilmiştir. Bitişik yazılan birleşik kelimelerin türüne bakıldığında 1 tane çekimli birleşik fiil, 4 tane sıfat, 72 tane birleşik isim, 1 tane zarf ve 3 tane zamir olduğu tespit edilmiştir. Bu oranlara bakıldığında *Hitit* kitabında en fazla birleşik isimin kullanıldığı görülmektedir.

5.3.2. *İstanbul, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi

İstanbul, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, Türkçe öğreniminde kullanılan bilinen kaynaklardan biridir. Bu kitap Avrupa Ortak Dil Kriterlerine uygun olarak hazırlanan A1 dil düzeyindedir. Ders kitabı olan *İstanbul* kitabının ayrıca çalışma kitabı, öğretmen el kitabı ve CD'leri mevcuttur. Türkçede yaygın kullanılan kelimeleri, yer adlarını basit bir anlatımla sunmaktadır. Ayrıca iletişim ve öğrenci odaklı olan kitap Türkçe öğrenmek isteyen yabancılar için uygun ve tercih edilen kitaplar arasındadır. Yaygın kullanımından ve Avrupa Dil Kriterlerine uygunluğundan dolayı bu çalışma için seçilmiş kaynak kitaplardan biridir. 112 sayfadan oluşan kitap içerisinde bitişik yazılan 21, ayrı yazılan 46, toplamda ise 67 birleşik kelimeyi barındırmaktadır.

Diğer bir incelenen eser, *İstanbul, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'ndaki ayrı yazılan birleşik kelimelerdir. Bu kelimelerin türleri aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 24: *İstanbul*, Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik Kelime	Kelimenin Türü
Afiyet olsun	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
Akşam yemeği	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Anneler günü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Ayasofya müzesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Babalar günü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Bol Şans	<i>Sıfat tamlaması</i>
Boş zaman	<i>Sıfat tamlaması</i>
Dans etmek	<i>Birleşik Fiil</i>
Dini bayram	<i>Sıfat tamlaması</i>
Doğum günü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Domates festivali	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Et yemeği	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Evlilik yıldönümü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Geçmiş olsun	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
Güle güle	<i>İkileme</i>
Güler yüzlü	<i>Sıfat tamlaması</i>
Günlük hayat	<i>Sıfat tamlaması</i>
Ders kitabı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Hafta sonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Holi renk festivali	<i>Zincirleme isim takısı</i>
Hoş bulduk	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
Hoş geldin	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
Kadınlar günü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Kelime Listesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Kız kardeş	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Kız kulesi	<i>Belirsiz isim tamlaması</i>

Mercimek çorbası	<i>Belirsiz isim tamlaması</i>
Mezuniyet günü	<i>Belirsiz isim tamlaması</i>
Milli bayram	<i>Birleşik Sıfat</i>
Nikah memuru	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Öğle molası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Öğretmenler günü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Özür dilerim	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
Rica ederim	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
Sevgililer günü	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Spor salonu	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Sultanahmet camii	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Telefon etmek	<i>Birleşik fiil</i>
Türk kahvesi	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Yabancı dil	<i>Sıfat tamlaması</i>
Yaz tatili	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Yazı tahtası	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Yerebatan sarnıcı	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Hazırlık çalışması	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Sınıf dili	<i>Belirtisiz isim tamlaması</i>
Ortak dil	<i>Sıfat tamlaması</i>

(Bölükbaş vd., 2014).

Tablo 24'te *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda kullanılan tüm ayrı yazılan birleşik kelimeler yazılmıştır. Yukarıda yer alan birleşik kelimeler ayrıca kelime türü bakımından da incelenmiştir. *İstanbul* kitabında ayrı yazılan birleşik kelime türlerine bakıldığında 6 tanesi çekimli birleşik fiil, 28 tanesi belirtisiz isim

tamlaması, 1 tanesi zincirleme isim tamlaması, 8 tanesi sıfat tamlaması, 2 tanesi birleşik fiil ve 1 tane ikileme kullanılmıştır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında bitişik yazılan birleşik kelimeler ve bu kelimelerin tür bakımından incelenmesi aşağıdaki Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25: *İstanbul*, Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik Kelime	Kelimenin Türü
Affedersiniz	<i>Çekimli birleşik fiil</i>
Alışveriş	<i>Birleşik isim</i>
Anaokul	<i>Birleşik isim</i>
Antibiyotik	<i>Birleşik isim</i>
Balayı	<i>Birleşik isim</i>
Beşiktaş	<i>Birleşik isim</i>
Bilgisayar	<i>Birleşik isim</i>
Cerrahpaşa	<i>Birleşik isim</i>
Cumartesi	<i>Birleşik isim</i>
Dolunay	<i>Birleşik isim</i>
Eczane	<i>Birleşik isim</i>
Eminönü	<i>Birleşik isim</i>
Hastane	<i>Birleşik isim</i>
Kabataş	<i>Birleşik isim</i>
Kahverengi	<i>Birleşik isim</i>
Kütüphane	<i>Birleşik isim</i>
Pastane	<i>Birleşik isim</i>
Saygıdeğer	<i>Birleşik isim</i>
Sultanahmet	<i>Birleşik isim</i>
Yılbaşı	<i>Birleşik isim</i>
Yurtdışı	<i>Birleşik isim</i>

(Bölükbaş vd., 2014)

Tablo 25’te *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*’nda kullanılan tüm ayrı yazılan birleşik kelimeler yazılmıştır. Yukarıda yer alan birleşik kelimeler ayrıca kelime türü bakımından da incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda bitişik yazılan birleşik kelimelerden 20’si birleşik isimken, 1 tanesi çekimli fiil olduğu görülmektedir.

5.3.3. Schritte International 1 Almanca Ders Kitabı ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi

Yabancı dil olarak öğrenilen Almanca ders kitabıdır. A1/1 seviyesidir. *Schritte International 1* kitabının, hem çalışma kitabı hem de öğretmen kitabı vardır. Ayrıca bu kitap materyal bakımından 2 CD, 3 Kaset, sözcük listesi ve online öğrenme portalına sahiptir. Üniversitelerin hazırlık bölümlerinde ya da üniversitedeki yabancı dil (Almanca) dersinde, liselerde, çeşitli yabancı dil kurslarında Almanca öğretiminde ve öğreniminde kullanılan yaygın bir kitaptır. *Schritte International 1* kitabı, yabancılar için Almanca öğretiminde Türkiye’de kullanılan yaygın kaynaklardan biri olduğu için bu çalışmada incelenmek için seçilmiştir. Bu kitap 168 sayfadan oluşmaktadır. Kitaptaki birleşik kelime sayısı 187’dir. Belirlenen birleşik kelimelerden 13’ü ayrı yazılırken, 174’ünün bitişik yazıldığı görülmektedir. İncelenen dört eserden sadece *Schritte International 1* kitabında sayfa 138’de 14. bölümde birleşik kelime yapımı başlığı altında birleşik kelimelere konu anlatımı olmaksızın sadece altı örnekle değinmektedir.

Schritte International 1 kitabındaki tüm ayrı yazılan birleşik kelimeler tablolastırılmıştır ve anlamları yazılmıştır.

Tablo 26: *Schritte International 1*, Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik Kelime	Anlamı	Kelimenin Türü
Auf Wiedersehen	<i>Hoşcakal</i>	<i>Edat + Fiil</i>
Bis morgen	<i>Yarın görüşürüz</i>	<i>Edat + Zarf</i>
bitte schön	<i>Rica ederim</i>	<i>İsim + Sıfat</i>
danke schön	<i>Teşekkür ederim</i>	<i>Fiil + Sıfat</i>
ein bisschen	<i>Biraz</i>	<i>Zarf + İsim</i>
Guten Abend	<i>İyi Akşamlar</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Guten Appetit	<i>Afiyet olsun</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Guten Morgen	<i>Günaydın</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Gute Nacht	<i>İyi Geceler</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Guten Tag	<i>İyi Günler</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Herzlich Willkommen	<i>Karşılama</i>	<i>Sıfat + Fiil</i>
Durst haben	<i>Susamak</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Hunger haben	<i>Aç Olmak</i>	<i>İsim + Fiil</i>

(Niebisch vd., 2013)

Schritte International 1 ders kitabındaki ayrı yazılan birleşik kelimeler, kelimelerin anlamları ve bu kelimelerin türleri Tablo 26’da incelenmiştir. Bu kitapta bitişik yazılan kelime türleri sırasıyla Edat + Zarf (1), Sıfat + İsim (5), Edat + Fiil (1), Sıfat + Fiil (1), İsim + Fiil (3) ve Zarf + İsim (1) tane kullanılmıştır.

Diğer inceleme konusu olan *Schritte International 1*’ in bitişik yazılan birleşik kelimeleri Tablo 27’de ele alınacaktır.

Tablo 27: *Schritte International 1*, Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik Kelime	Anlamı	Kelimenin Türü
Abendessen	<i>Akşam yemeği</i>	<i>İsim + İsim</i>
Abendkurs	<i>Akşam kursu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Abfahrt	<i>Hareket</i>	<i>Ön Ek + Fiil</i>
Aeorobickurs	<i>Aerobik Kursu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Alltagsgesprache	<i>Günlük Konuşmalar</i>	<i>İsim + İsim</i>
Apfelessig	<i>Elma Sirkesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Apfelkuchen	<i>Elmalı Kek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Arbeitswoche	<i>İş Haftası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Arbeitszimmer	<i>Çalışma Odası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Ausland	<i>Yurtdışı</i>	<i>Edat + İsim</i>
Aussprache	<i>Telaffuz</i>	<i>Edat + İsim</i>
Ausrufe	<i>Haykırış</i>	<i>Edat + İsim</i>
Autotag	<i>Araba günü</i>	<i>İsim + İsim</i>
Badeanzug	<i>Mayo</i>	<i>İsim + İsim</i>
Badewanne	<i>Küvet</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bahnhof	<i>İstasyon</i>	<i>İsim + İsim</i>
Brieffreunden	<i>Mektup Arkadaşı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Buchstabenmaus	<i>Harf faresi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bücherregal	<i>Kitaplık</i>	<i>İsim + İsim</i>
Computerkurs	<i>Bilgisayar Kursu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Computerspiel	<i>Bilgisayar Oyunu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Dachgeschoss	<i>Çatı Katı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Deutschbuch	<i>Almanca Kitabı</i>	<i>İsim + İsim</i>
dunkelrot	<i>koyu kırmızı</i>	<i>Sıfat + Sıfat</i>
Einkaufen	<i>Alışveriş</i>	<i>Ön Ek + Fiil</i>
Englishkurs	<i>İngilizce Kursu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Entschuldigung	<i>Özür</i>	<i>Ön Ek + İsim</i>
Fahrkarte	<i>Bilet</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Fahrrad	<i>Bisiklet</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Fahrradverleih	<i>Bisiklet kiralama</i>	<i>Fiil + İsim+ Fiil</i>
Familienfreundlich	<i>Aile dostu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Familiennamen	<i>Soy isim</i>	<i>İsim + İsim</i>
Familienstand	<i>Medeni Hal</i>	<i>İsim + İsim</i>
Ferienwohnung	<i>Yazlık</i>	<i>İsim + İsim</i>
Fernseher	<i>Televizyon</i>	<i>Sıfat+Fiil+Son Ek</i>
Fernsehsendungen	<i>Televizyon programı</i>	<i>Sıfat+Fiil+İsim</i>
Fertiggerichte	<i>Hazır yemek</i>	<i>Sıfat + İsim</i>

Fischwoche	<i>Balık Haftası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Freizeit	<i>Boş zaman</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Freizeitstress	<i>Boş zaman stresi</i>	<i>Sıfat + İsim + İsim</i>
Frühstück	<i>Kahvaltı</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Fußballspiel	<i>Futbol oyunu</i>	<i>İsim + İsim</i>
fünfzehn	<i>on beş</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gartenparty	<i>Bahçe Partisi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gästeinformation	<i>Misafir bilgileri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gastfamilie	<i>Misafir aile</i>	<i>İsim + İsim</i>
Geburtsdatum	<i>Doğum Tarihi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Geburtsort	<i>Doğum Yeri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Geburtstag	<i>Doğum Günü</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gemüsesuppe	<i>Sebze Çorbası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Generalkonsulat	<i>Başkonsolosluk</i>	<i>İsim + İsim</i>
Geschäftszeiten	<i>Çalışma saatleri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Glaskuppel	<i>Cam kubbe</i>	<i>İsim + İsim</i>
Großeinkauf	<i>Büyük alışveriş</i>	<i>Sıfat + Fiil</i>
Großmutter	<i>Büyükanne</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Großvater	<i>Büyükbaba</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Gruppenarbeit	<i>Grup çalışması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Handstand	<i>El üstü duruş</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hauptsatz	<i>Temel cümle</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hausaufgaben	<i>Ev ödevi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hausnummer	<i>Ev numarası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Haustier	<i>Evcil Hayvan</i>	<i>İsim + İsim</i>
Heimatland	<i>Memleket</i>	<i>İsim + İsim</i>
İntensivkurs	<i>Yoğunlaştırılmış Kurs</i>	<i>İsim + İsim</i>
Jogginganzug	<i>Yürüyüş kıyafeti</i>	<i>İsim + İsim</i>
Joggingschuhe	<i>Yürüyüş ayakkabısı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kartoffelsalat	<i>Patates salatası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Käsebrot	<i>Peynirli ekmek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kaufhaus	<i>Alışveriş merkezi</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Kinderzimmer	<i>Çocuk odası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kontaktanzeige	<i>Kişisel ilan</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kugelschreiber	<i>Kurşun kalem</i>	<i>İsim+Fiil+Son Ek</i>
Kursangebot	<i>Kurs indirimi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kühlschrank	<i>Buz dolabı</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Langenzersdorf	<i>Şehir ismi</i>	<i>Edat+Ön Ek+ İsim</i>

Lebensmittel	<i>Gıda</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lerntagebuch	<i>Öğrenme günlüğü</i>	<i>Fiil+İsim + İsim</i>
Lieblingsessen	<i>En sevilen yemek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lieblingsfarbe	<i>En sevilen renk</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lieblingsgetränk	<i>En sevilen içecek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lieblingsland	<i>En sevilen ülke</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lieblingsmöbelstück	<i>En sevilen mobilya</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lieblingssport	<i>En sevilen spor</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lösungswort	<i>Çözüm kelimesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Moltkebrücke	<i>Moltke köprüsü</i>	<i>İsim + İsim</i>
Maßeinheiten	<i>Ölçü birimleri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Mengenangaben	<i>Miktar bildirimi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Mietpreise	<i>Kira bedeli</i>	<i>İsim + İsim</i>
Mineralwasser	<i>Maden suyu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Mittagessen	<i>Öğle yemeği</i>	<i>İsim + İsim</i>
Monatsmiete	<i>Aylık kira</i>	<i>İsim + İsim</i>
Montagmorgen	<i>Pazartesi sabahı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Nachfrage	<i>İnceleme</i>	<i>Edat + İsim</i>
Nachmittag	<i>Öğleden sonra</i>	<i>Edat + İsim</i>
Nachrichten	<i>Haberler</i>	<i>Edat + Fiil</i>
Naturfarben	<i>Doğal renkler</i>	<i>İsim + İsim</i>
Naturmaterial	<i>Doğal materyaller</i>	<i>İsim + İsim</i>
Nebenkosten	<i>Ek giderler</i>	<i>Edat + İsim</i>
Norddeutschland	<i>Kuzey Almanya</i>	<i>İsim + İsim</i>
Orangensaft	<i>Portakal suyu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Öffnungszeiten	<i>Çalışma saatleri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Partnerarbeit	<i>Ortak çalışma</i>	<i>İsim + İsim</i>
Postkarte	<i>Kartpostal</i>	<i>İsim + İsim</i>
Personalausweis	<i>Kimlik</i>	<i>İsim + İsim</i>
Pflanzenöl	<i>Bitkisel yağ</i>	<i>İsim + İsim</i>
Politikseminare	<i>Politika semineri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Postleitzahl	<i>Posta kodu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Preiswert	<i>Uygun fiyatlı</i>	<i>İsim + Sıfat</i>
Quadratmeter	<i>Metre kare</i>	<i>İsim + İsim</i>
Radioprogramme	<i>Radyo programı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Radiowerbung	<i>Radyo reklamı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Reichstagsgebäude	<i>İmparatorluk binası</i>	<i>İsim + İsim+ İsim</i>
Reichstagskuppel	<i>Almanya parlamentosu</i>	<i>İsim + İsim+ İsim</i>
Reiseführer	<i>Rehber</i>	<i>İsim + İsim</i>
Reiseziele	<i>Gidilecek yerler</i>	<i>İsim + İsim</i>

Rindfleisch	<i>Sığır eti</i>	<i>İsim + İsim</i>
Rucksack	<i>Sırt çantası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Salatgurke	<i>Salatalık</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sauberungsarbeit	<i>Temizlik işi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schinkenbrot	<i>Jambonlu ekmek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schlafzimmer	<i>Yatak odası</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Schlosspark	<i>Şato bahçesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schwimmbad	<i>Yüzme havuzu</i>	<i>Fiil + İsim</i>
selbstbedienungsrestaurant	<i>self servis</i>	<i>Zarf+İsim+İsim</i>
Selbstlernkursen	<i>kendi kendine öğrenme kursları</i>	<i>Zarf+Fiil + İsim</i>
Skianzug	<i>kayak elbisesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sonderangebot	<i>özel indirim</i>	<i>İsim+Edat+İsim</i>
Sonnenschein	<i>Güneş ışığı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sonntagnachmittag	<i>Pazar öğleden sonra</i>	<i>İsim+Edat+İsim</i>
Sportgeschäft	<i>spor malzemeleri satan mağaza</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sporttasche	<i>Spor çantası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sprachkurse	<i>Dil kursu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sprachunterricht	<i>Dil dersi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sprachurlaub	<i>Dil tatili</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sprechstunde	<i>Görüşme saati</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Stadtzentrum	<i>Şehir merkezi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sternzeichen	<i>Burçlar</i>	<i>İsim + İsim</i>
Supermarkt	<i>Süper market</i>	<i>İsim + İsim</i>
Tageszeit	<i>Günün saati</i>	<i>İsim + İsim</i>
Tangokurs	<i>Tango kursu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Tankstelle	<i>Benzin istasyonu</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Tanzkurs	<i>Dans kursu</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Tanzschule	<i>Dans okulu</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Tatort	<i>Olay yeri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Telefongespräch	<i>Telefon konuşması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Telefonnummer	<i>Telefon numarası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Tomatensoße	<i>Domates sosu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Touristeninformationen	<i>Turist danışma</i>	<i>İsim + İsim</i>
Trekkingschuhe	<i>Trekking ayakkabısı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Uhrzeit	<i>Saat/Zaman</i>	<i>İsim + İsim</i>
übermorgen	<i>yarından sonra</i>	<i>Edat + Zarf</i>
verabredung	<i>Randevu</i>	<i>Ön Ek+İsim</i>
Visitenkarte	<i>Kartvizit</i>	<i>İsim + İsim</i>
Vorliebe	<i>özel merak</i>	<i>Edat+İsim</i>

Vormittag	<i>Öğleden önce</i>	<i>Edat+Zarf</i>
Vorname	<i>İsim</i>	<i>Edat+İsim</i>
Waschbecken	<i>Lavabo</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Waschmaschine	<i>Çamaşır makinesi</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Westdeutschland	<i>Batı Almanya</i>	<i>İsim + İsim</i>
Willkommen	<i>Hoş geldiniz</i>	<i>Ön Ek+Fiil</i>
Wochenende	<i>Hafta sonu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wochenendkurve	<i>Hafta sonu dönüşü</i>	<i>İsim+İsim+İsim</i>
Wohnfläche	<i>Oturma alanı</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Wohngemeinschaft	<i>birlikte oturma</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Wohnort	<i>İkametgah</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Wohnstile	<i>Yaşam tarzı</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Wohnungsanzeige	<i>Ev ilanı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wohnzimmer	<i>Oturma odası</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Wörterbuch	<i>Sözlük</i>	<i>İsim + İsim</i>
Zeitplanung	<i>Zaman planlama</i>	<i>İsim + İsim</i>
Zeitschrift	<i>Dergi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Zeitungsstext	<i>Gazete metni</i>	<i>İsim + İsim</i>
Zwischenspiel	<i>Oyun arası</i>	<i>Edat + İsim</i>

(Niebisch vd., 2013)

Yukarıdaki Tablo 27’de *Schritte International 1* ders kitabında yer alan tüm bitişik yazılan birleşik kelimeler görülmektedir. Tablo 27’deki birleşik kelimelerin anlamlarına değinilmiş ve kelime türü bakımından incelenmiştir. Kullanılan birleşik kelimelerin tür oranlarına bakıldığında yüksek oranla İsim + İsim şeklinde oluşan birleşik kelimelere yer verildiği görülmektedir. Bu kitapta 117 tane İsim + İsim oluşumunda birleşik kelime kullanılmıştır.

Diğer birleşik kelime oranları incelendiğinde isim ile oluşturulan birleşik kelime sayıları; İsim + İsim (117), İsim + İsim + İsim (3), İsim + Edat + İsim (1) ve İsim + Fiil + Son Ek (1), Ön Ek + İsim (2), edat ile oluşan birleşik kelime sayıları; Edat + Fiil (1), Edat + İsim (10), Edat + Zarf (2), Edat + Ön Ek + İsim (1), sıfat ile oluşan birleşik kelime sayıları; Sıfat + Sıfat (1), Sıfat + İsim (6), Sıfat + Fiil (1), Sıfat + Fiil + Son Ek (1), ve Sıfat + İsim + İsim (1), fiil ile oluşturulan birleşik kelime sayıları;

Fiil + İsim (17), Fiil + İsim + İsim (1), Ön Ek + Fiil (3), ve zarf ile oluşturulan birleşik kelime sayıları; Zarf + İsim + İsim (1), Zarf + Fiil + İsim (1)'dir.

5.3.4. *Themen Neu 1* Almanca Ders Kitabı ve Birleşik Kelimelerin İncelenmesi

Hueber kaynağı Almanca öğrenmek isteyen yabancılar için bu alanda bilinen yaygın kaynaklardan biridir. *Hueber* kaynağının *Themen Neu 1* adlı Almanca kitabı bu çalışmada ele alınan eserlerden biridir. Bu kitabın sayfa sayısı 160'tır. Kitapta yer alan birleşik kelime sayısı 237'dir. Bu sayıdan 4'ü ayrı yazılan birleşik kelime örneği iken 233'ü ise bitişik yazılan birleşik kelimelere örnektir. Bir önceki kitap olan *Schritte International 1*'de yer alan aynı birleşik kelimeler, *Themen Neu 1* kitabında da yer aldığı için tekrar tabloya ve belirlenen sayıya eklenmemiştir.

Themen Neu 1 kitabındaki ayrı yazılan birleşik kelimelerden bir kısmı Tablo 28'de ele alınmıştır.

Tablo 28: *Themen Neu 1*, Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

<i>Birleşik Kelime</i>	<i>Anlamı</i>	<i>Kelimenin Türü</i>
Magengeschwür haben	<i>mide ülseri olmak</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Durchfall haben	<i>ishal olmak</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Verstopfung haben	<i>kabız olmak</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Spazieren gehen	<i>Gezintiye çıkmak</i>	<i>Fiil + Fiil</i>

(Aufderstraße vd., 2002)

Tablo 28'de *Themen Neu 1* kitabında geçen ayrı yazılan birleşik kelimeler tespit edilmiş ve tablolaştırılmıştır. Bu tabloya bakıldığında Almanca birleşik kelimelerin anlamları ve kelime türleri bakımından incelenmiştir. *Themen Neu 1* kitabında geçen

ayrı yazılan birleşik kelime sayısı 4'tür. Bu dört kelimedenden 3'ü İsim + Fiil ile oluşan birleşik kelime iken 1'i ise Fiil + Fiil şeklinde oluşan birleşik kelimelere örnektir. Bitişik yazılan birleşik kelimeler ise Tablo 29'da görüldüğü gibidir.

Tablo 29: *Themen Neu 1*, Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik Kelime	Anlamı	Kelimenin Türü
Abfalleimer	<i>çöp kutusu</i>	<i>Edat + İsim + İsim</i>
Absender	<i>gönderici</i>	<i>Ön Ek + İsim</i>
Ahornstraße	<i>Ahorn caddesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Ansichtskarte	<i>kartpostal</i>	<i>Edat + İsim + İsim</i>
Apfelsaft	<i>elma suyu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Arbeitsauftrag	<i>görev emri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Arbeitsbuch	<i>çalışma kitabı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Arzneimittel	<i>ilaç</i>	<i>İsim + İsim</i>
Arzthelferin	<i>doktor yardımcısı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Ausländer	<i>yabancı</i>	<i>Edat + İsim</i>
Aussagesatz	<i>bildirme tümcesi</i>	<i>Edat + İsim + İsim</i>
Außendwand	<i>dış duvar</i>	<i>Edat + İsim</i>
Autobahnraststätte	<i>otoyol dinlenme tesisi</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
Autofirma	<i>araba firması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Automechaniker	<i>araba tamircisi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Autowerkstatt	<i>araba tamirhanesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bahnfahrkarte	<i>tren bileti</i>	<i>İsim + Fiil + İsim</i>
Bankkauffrau	<i>kadın bankacı</i>	<i>İsim + Fiil + İsim</i>
Bauchschmerzen	<i>karın ağrısı</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Berufstätig	<i>çalışan</i>	<i>İsim + Zarf</i>
Bierflaschen	<i>bir şisesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Blumengeschäft	<i>çiçek dükkanı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Blumeninsel	<i>çiçek adası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bockbierarten	<i>yüksek alkollü bira çeşitleri</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
Bodensee	<i>Konstanz gölü</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bratfisch	<i>balık kızartması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bratkartoffeln	<i>patates kızartması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bratwurst	<i>kızartılmış sucuk</i>	<i>İsim + İsim</i>
Briefpapier	<i>mektup kağıdı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Brustschmerzen	<i>göğüs ağrısı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Buchhaltung	<i>muhasebe</i>	<i>İsim + İsim</i>
Buchhandlung	<i>kitapevi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Bundesländer	<i>Almanya Federal</i>	<i>İsim + İsim</i>

	<i>Eyaletler</i>	
Busreisen	<i>otobüs seyahati</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Demonstrativpronomen	<i>işaret zamiri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Deutschkurs	<i>Almanca kursu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Donnerwetter	<i>fırtına</i>	<i>İsim + İsim</i>
Dummheit	<i>aptallık</i>	<i>Sıfat + Son Ek</i>
Durchschnitt	<i>ortalama</i>	<i>Edat + İsim</i>
einfach	<i>basit</i>	<i>Zarf + İsim</i>
Einkaufszettel	<i>alışveriş kağıdı</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Einladung	<i>davet</i>	<i>Zarf + Fiil + Son Ek</i>
Einladungsbrief	<i>davet mektubu</i>	<i>Zarf + Fiil + Son Ek</i>
Einrichtungsgegenstände	<i>araç ve gereçler</i>	<i>Zarf + İsim + Edat + Son Ek</i>
Einzelarbeit	<i>bireysel iş</i>	<i>Zarf + Ön Ek + İsim</i>
Elektroherd	<i>elektrikli ocak</i>	<i>İsim + İsim</i>
Elektrotechnik	<i>elektroteknik</i>	<i>İsim + İsim</i>
Erdgeschoß	<i>giriş kat</i>	<i>İsim + İsim</i>
Erfrischungsgetränke	<i>alkolsüz içecekler</i>	<i>İsim + İsim</i>
Eßgewohnheit	<i>yeme alışkanlığı</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Esstisch	<i>yemek masası</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Fahrplan	<i>tarife</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Feierabend	<i>paydos</i>	<i>İsim + İsim</i>
Fernbedienung	<i>uzaktan kumanda</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Fernsehapparat	<i>televizyon</i>	<i>Sıfat + Fiil + İsim</i>
Fernsehgerät	<i>televizyon</i>	<i>Sıfat + Fiil + İsim</i>
Fischplatte	<i>balık tabağı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Flugzeug	<i>uçak</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gasthaus	<i>lokanta</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gegenstand	<i>eşya</i>	<i>Edat + İsim</i>
Gemüsesuppe	<i>sebze çorbası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Geschäftsleute	<i>iş adamı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Geschenkvorschläge	<i>hediye önerileri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gesundheit	<i>sağlık</i>	<i>İsim + Son Ek</i>
Glaskeramik	<i>cam seramik</i>	<i>İsim + İsim</i>
Glühbirne	<i>ampul</i>	<i>İsim + İsim</i>
Gottlieben	<i>tanrı aşkına</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Grammatikübersicht	<i>dilbilgisi genel bakış</i>	<i>İsim + İsim</i>
Großherzogtum	<i>büyük dükalık</i>	<i>Sıfat + İsim + İsim</i>
gutheißen	<i>beğenmek</i>	<i>Sıfat + Fiil</i>
Hallenbad	<i>kapalı yüzme havuzu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Halskette	<i>kolye</i>	<i>İsim + İsim</i>
Halschmerzen	<i>boğaz ağrısı</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Haltestelle	<i>otobüs durağı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Handschuh	<i>eldiven</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hauptgerichte	<i>ana menü</i>	<i>İsim + İsim</i>

Hausfrau	<i>ev hanımı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Haushalt	<i>ev işi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hexenküchenherd	<i>cadı kazanı</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
Hiddensee	<i>gizli göl</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hobbyraum	<i>hobi odası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hochdeutsch	<i>yüksek almanca</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Hochhaus	<i>gökdelen</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Hofbräuhaus	<i>avlu meyhanesi</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
Hustenbonbons	<i>öksürük pastili</i>	<i>İsim + İsim</i>
Hustentee	<i>öksürük çayı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Indefinitpronomen	<i>belgisiz zamir</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Kamillente	<i>papatya çayı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kantgasse	<i>kant sokağı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kartoffelpuffer	<i>patates köftesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Käseteller	<i>peynir tabağı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kaufmann	<i>satıcı</i>	<i>Fül + İsim</i>
Kaufwünsche	<i>satın alma isteği</i>	<i>Fül + İsim</i>
Kindergarten	<i>anaokulu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kochfeld	<i>ocak</i>	<i>Fül + İsim</i>
Konzertsaal	<i>konser salonu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Krankenhaus	<i>hastane</i>	<i>İsim + İsim</i>
Krankenschein	<i>rapor</i>	<i>İsim + İsim</i>
Krankenschwester	<i>hemşire</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kreislaufstörung	<i>kan dolaşım bozukluğu</i>	<i>İsim + Fül + İsim</i>
Krönungsmesse	<i>taç giyme ayini</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kugelschreiber	<i>tükenmez kalem</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kursbuch	<i>ders kitabı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kurstunde	<i>ders saati</i>	<i>İsim + İsim</i>
Kurztexte	<i>kısa metin</i>	<i>İsim + İsim</i>
Küchenlampe	<i>mutfak lambası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Küchenregal	<i>mutfak rafı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Küchenschrank	<i>mutfak dolabı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Küchenstuhl	<i>mutfak sandalyesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Landwirt	<i>tarım</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lebensmittel	<i>gıda</i>	<i>İsim + İsim</i>
Lebensmittelanzeige	<i>gıda ilanı</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
Lehrwerk	<i>öğretim yapıtı</i>	<i>Fül + İsim</i>
Lernschritte	<i>öğrenme adımı</i>	<i>Fül + İsim</i>
Magengeschwür	<i>mide ülseri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Magenschmerzen	<i>mide ağrısı</i>	<i>İsim + Fül</i>
Mannschaft	<i>takım</i>	<i>İsim + İsim</i>
Mediovideoaudiotelmax	<i>sesli-videolu telemax</i>	<i>İsim + İsim + İsim + İsim</i>
Meditationsübung	<i>meditasyon alıştırmaları</i>	<i>İsim + İsim</i>
Messestadt	<i>fuvar şehri</i>	<i>İsim + İsim</i>

Mietvertrag	<i>kira sözleşmesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Mitarbeiterin	<i>iş arkadaşı</i>	<i>Edat + İsim</i>
Modalverb	<i>modal fiil</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
mutterseelenallein	<i>yapayalnız</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
Nachbarländer	<i>komşu ülkeler</i>	<i>Edat + Sıfat + Edat + İsim</i>
Nachspeise	<i>meyve/tatlı</i>	<i>Edat + İsim</i>
Nachteil	<i>dezavantaj</i>	<i>Edat + İsim</i>
Nachtisch	<i>Tatlı</i>	<i>Edat + İsim</i>
Neuarbeitung	<i>yeni iş</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Neuseeland	<i>Yeni Zelanda</i>	<i>Sıfat + İsim + İsim</i>
Nasentropfen	<i>Burun damlası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Obstkuchen	<i>meyve pastası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Ortsangabe	<i>yer belirtme</i>	<i>İsim + İsim</i>
Parkuhr	<i>otopark saati</i>	<i>İsim + İsim</i>
Passbild	<i>pasaport resmi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Personalpronomen	<i>kişi zamiri</i>	<i>İsim + İsim</i>
Pfahlbaudorf	<i>köy ismi</i>	<i>İsim + Fiil + İsim</i>
Pfannkuchen	<i>pankek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Plattenspieler	<i>gramofon</i>	<i>İsim + İsim</i>
Polizeiauto	<i>polis arabası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Possesivartikel	<i>iyelik</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Postbeamte	<i>posta memuru</i>	<i>İsim + İsim</i>
Preisangaben	<i>fiyatlar</i>	<i>İsim + İsim</i>
Preisausschreiben	<i>ödüllü yarışma</i>	<i>İsim + Edat + Fiil</i>
Radiorekorder	<i> radyo kaydedici</i>	<i>İsim + İsim</i>
Radweg	<i>bisiklet yolu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Rathaus	<i>belediye binası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Ratschläge	<i>tavsiye</i>	<i>İsim + İsim</i>
Reisebüro	<i>seyahat acentesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Reiseleiterin	<i>rehber</i>	<i>İsim + İsim</i>
Rheinfall	<i>Ren çağlayanı</i>	<i>İsim + İsim</i>
richtigstellen	<i>düzeltilmek</i>	<i>Sıfat + Fiil</i>
Richtungsangabe	<i>yön göstergesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Riesenrad	<i>dönme dolap</i>	<i>İsim + İsim</i>
Rindersteak	<i>dana biftek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Rindfleischsuppe	<i>et çorbası</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
Rotkohl	<i>kırmızı lahana</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Rotwein	<i>kırmızı şarap</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Rückenlehne	<i>sandalye arkılığı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Rückenschmerzen	<i>sırt ağrısı</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Rücksitz	<i>arka koltuk</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Sachertorte	<i>çikolatalı pasta</i>	<i>İsim + İsim</i>
Satzfrage	<i>cümle sorusu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Satzstruktur	<i>cümle yapısı</i>	<i>İsim + İsim</i>

Schaffhaus	<i>yaratıcı ev</i>	<i>Fül + İsim</i>
Schinkenplatte	<i>jambon tabağı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schlafsack	<i>uyku tulumu</i>	<i>Fül + İsim</i>
Schlafstörungen	<i>uyku bozuklukları</i>	<i>Fül + İsim</i>
Schlagsahne	<i>kremşanti</i>	<i>Fül + İsim</i>
Schornstein	<i>çakıl taşı</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schriftsteller	<i>yazar</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schublade	<i>çekmece</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schularbeit	<i>ödev</i>	<i>İsim + İsim</i>
Schwarzbrot	<i>esmer ekmek</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
Schweinebraten	<i>domuz eti kızartması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Skihose	<i>kayak pantolonu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Sonnenbad	<i>güneş banyosu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Spaziergang	<i>gezinti</i>	<i>Fül + İsim</i>
Speisekarte	<i>menü</i>	<i>İsim + İsim</i>
Stadtbibliothek	<i>şehir kütüphanesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Stadtrundfahrt	<i>şehir turu</i>	<i>İsim + İsim + Fül</i>
Stahlprodukt	<i>çelik ürün</i>	<i>İsim + İsim</i>
Steckdose	<i>priz</i>	<i>Fül + İsim</i>
Strandhotel	<i>sahil oteli</i>	<i>İsim + İsim</i>
Suchmeldung	<i>arama duyurusu</i>	<i>Fül + İsim</i>
Taschenlampe	<i>masa lambası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Taschenrechner	<i>hesap makinesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Telefonzelle	<i>telefon kulübesi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Teppichfirma	<i>halı firması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Traumwohnung	<i>rüya ev</i>	<i>İsim + İsim</i>
Treffpunkt	<i>buluşma noktası</i>	<i>Fül + İsim</i>
Treppenhaus	<i>merdiven boşluğu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Uhrteil	<i>saat bölümü</i>	<i>İsim + İsim</i>
Unglückstag	<i>şanssız gün</i>	<i>İsim + İsim</i>
Unterrichtszeit	<i>ders saati</i>	<i>İsim + İsim</i>
überaus	<i>oldukça</i>	<i>Edat + Edat</i>
überzeugen	<i>kandırmak</i>	<i>Edat + Fül</i>
Veranstaltungskalender	<i>etkinlikler programı</i>	<i>Ön Ek+ İsim + İsim</i>
Verbandszeug	<i>ilk yardım malzemesi</i>	<i>Ön Ek+ İsim + İsim</i>
Verkehrszentrum	<i>trafik merkezi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Vitamintabletten	<i>vitamin hapi</i>	<i>İsim + İsim</i>
Vokalwechsel	<i>sesli harf değişikliği</i>	<i>Sıfat + Fül</i>
Vollkornbrot	<i>çavdar ekmeği</i>	<i>Sıfat + İsim + İsim</i>
Vollwaschmittel	<i>çamaşır deterjanı</i>	<i>Sıfat + Fül + İsim</i>
Vorhang	<i>perde</i>	<i>Edat + Fül</i>
Vorschlag	<i>öneri</i>	<i>Edat + Fül</i>
Vorspeise	<i>meze</i>	<i>Edat + İsim</i>
Vorteil	<i>avantaj</i>	<i>Edat + İsim</i>
Wahrzeichen	<i>simge</i>	<i>Sıfat + İsim</i>

Waldmeister	<i>asperül</i>	<i>İsim + İsim</i>
Waldmeistersaft	<i>asperül suyu</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wappentier	<i>hayvan figürü</i>	<i>İsim + İsim</i>
Waschbecken	<i>lavabo</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Waschmaschinenschlauch	<i>çamaşır makinesi hortumu</i>	<i>Fiil + İsim + İsim</i>
Wasserhahn	<i>musluk</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wechselpräpositionen	<i>edatlar</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Wegerklärung	<i>yol açıklaması</i>	<i>İsim + İsim</i>
Weißwein	<i>beyaz şarap</i>	<i>Sıfat + İsim</i>
weitergeben	<i>yaymak</i>	<i>Zarf + Fiil</i>
weltberühmt	<i>dünyaca ünlü</i>	<i>Sıfat + Sıfat</i>
Werkstatt	<i>atölye</i>	<i>İsim + İsim</i>
Werkzeug	<i>alet</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wirtshaus	<i>meyhane</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wissenschaftler	<i>bilim adamı</i>	<i>Fiil + İsim</i>
Wohnungsmarkt	<i>emlak piyasası</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wortfrage	<i>kelime sorma</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wörterverzeichnis	<i>sözlük</i>	<i>İsim + İsim</i>
Wurstbrot	<i>salamlı ekmek</i>	<i>İsim + İsim</i>
Zahnschmerzen	<i>diş ağrısı</i>	<i>İsim + Fiil</i>
Zeitglockenturm	<i>saat kulesi</i>	<i>İsim + İsim + İsim</i>
zurechtweisen	<i>haddini bilmek</i>	<i>Edat + İsim + İsim</i>
zurückweisen	<i>reddetmek</i>	<i>Zarf + İsim</i>
Zwiebelsuppe	<i>soğan çorbası</i>	<i>İsim + İsim</i>

(Aufderstraße vd., 2002)

Yukarıdaki Tablo 29’da *Themen Neu 1* ders kitabındaki bitişik yazılan birleşik kelimeler, kelimelerin anlamları ve bu kelimelerin türleri incelenmiştir. *Themen Neu 1* ders kitabında bitişik yazılan birleşik kelime sayısı ayrı yazılan birleşik kelime sayısına oranla daha fazladır. Bu kitapta kullanılan bitişik yazılan birleşik kelime sayısı 233 tanedir. Diğer birleşik kelime tür incelemelerine bakıldığında aşağıdaki Tablo 30’da oranlar görülmektedir.

Tablo 30: Birleşik Kelime Tür İncelemesi ve Oranları

İ+İ	133	F+İ	20	S+İ	12	E+İ	11	Z+İ	2
İ+İ+İ	7	F+İ+İ	1	S+İ+İ	3	E+İ+İ	4	Z+ÖE+İ	1
İ+İ+İ+İ	2			S+F	3	E+SE+İ	1	Z+İ+E+İ	1
İ+İ+F	1			S+F+İ	3	E+F	3	Z+F	1
İ+E+F	1			S+S	1	E+E	1	Z+F+SE	1
ÖE+İ+İ	3			S+SE	1			Z+F+SE+İ	1

İ+F	10								
İ+Z	1								
İ+F+İ	4								
İ+SE	1								
İsim ile Oluşan Birleşik Kelimeler		Fiil ile Oluşan Birleşik Kelimeler	Sıfat ile Oluşan Birleşik Kelimeler	Edat ile Oluşan Birleşik Kelimeler	Zarf ile Oluşan Birleşik Kelimeler				

Yukarıdaki tabloda bitişik yazılan birleşik kelime türleri gösterilmiştir. Bu kelime türleri arasında en fazla kullanım *İsim + İsim* şeklinde oluşan birleşik kelimeyi kapsadığı sonucuna varılmaktadır. Bu şekilde oluşan birleşik kelime sayısı 133'tür.

Beşinci bölümün son alt başlığı olan birleşik kelimelerin değerlendirilmesi kısmı bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

5.4. Türkçe ve Almanca Dillerinin Birleşik Kelime Açısından Değerlendirilmesi

Birleşik kelimeler yazım ve anlam bakımından incelenmiş, ayrı ve bitişik yazılış olmak üzere iki ayrı sınıflandırma yapılmıştır. Bu inceleme, ele alınan dört ders kitabı örneği üzerinden yapılmıştır. Ders kitaplarında incelenen Almanca ve Türkçe birleşik kelimelerin yazımı konusunda;

Farklı dil ailelerine mensup olan Almanca ve Türkçede birleşik kelimelerin yazımı her dilin kendi dilbilgisi kurallarına bağlı şekilde yapılmaktadır. Kullanımları bakımından oluşturulan tablolardaki birleşik kelimeler aynı zamanda Türkçe ve Almanca dillerinde yaygın olarak kullanılan birleşik kelimelere örnektir..

Birleşik kelimelerde büyük/küçük harflerin kullanılması Almandaki birleşik kelimelerden biri isimse ilk harfi kelimenin cümle içindeki konumuna bakılmaksızın

büyük yazılır. Türkçede ise sadece özel isimler ya da cümlenin başına gelen birleşik kelimelerin ilk harfi büyük yazılır.

Tablolaştırılan birleşik kelimelerin Almancada yüksek oranla bitişik yazıldığı, Türkçede ise ayrı yazılan birleşik kelimelerin kullanımının daha fazla olduğu görülmüştür. Ders kitaplarına bakıldığında bitişik yazılan birleşik kelime sayıları *International 1* kitabında 174 ve *Themen Neu 1* kitabında 233 tane bitişik yazılan birleşik kelime kullanılırken, *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'ndaki ayrı yazılan birleşik kelime sayısı 181 iken *İstanbul-Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'ndaki ayrı yazılan birleşik kelime sayısı 46 tanedir.

Tablolarda ele alınan birleşik kelimelerde, Almanca olan birleşik kelimeler anlam ve kelime türü yönünden incelenirken, Türkçedeki birleşik kelimeler kelime türü bakımından ele alınmıştır.

Türkçe ve Almanca dillerinde birleşik kelime oluşumunda dil bilgisel açıdan birtakım ses olayları yaşanmaktadır. Telaffuzu ve yazımı kolaylaştırmak için Almanca dilinde birleşik kelimelerin oluşumunda kaynaştırma harfleri kullanılır. (bkz. Tablo 28, *Sonnenbad*)

Almanca dilinde birleşik kelimeler birden fazla kelimeyi bünyesinde barındırabilir. Bu kelimelerden bitişik yazılanlar birleşik kelimeler art arda yazılır ve bu kelimelerin aralarına hiçbir boşluk girmez.

Türkçe dilinde ders kitabı incelemesine bakıldığında *Hitit, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda yer alan birleşik kelimelerden, bitişik yazılan birleşik kelimeler 181 tanedir. Bu birleşik kelimelerden 6'sı çekimli birleşik fiil, 95'i belirtisiz isim tamlaması, 47'si sıfat tamlaması, 7'si birleşik fiil, 5'i zincirleme isim tamlaması, 6'sı takısız isim tamlaması, 8'i belirtili isim tamlaması, 7'si ikileme ve 1 tane birleşik isimden oluşmaktadır. Tablo 21'de yer alan birleşik kelimelere bakıldığında yüksek oranla belirtisiz isim tamlaması, az düzeyde ise birleşik isim kullanılmıştır.

Hitit kitabındaki bitişik yazılan tüm birleşik kelimeler Tablo 22’de verilmiştir. Kelime türü açısından yüksek oranla (72 tane) birleşik isim olduğu tespit edilmiştir.

İstanbul-Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı’ndaki ayrı yazılan birleşik kelimeler Tablo 23’te gösterilmiştir. Bu tabloda yer alan birleşik kelimelerin tür incelemesine bakıldığında 6 tanesi çekimli birleşik fiil, 28 tanesi belirtisiz isim tamlaması, 1 tanesi zincirleme isim tamlaması, 8 tanesi sıfat tamlaması, 2 tanesi birleşik fiil ve 1 tane ikileme kullanılmıştır.

Tablo 24’te *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*’nda kullanılan tüm ayrı yazılan birleşik kelimeler yazılmış ve kelime türü bakımından da incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda bitişik yazılan birleşik kelimelerden en çok birleşik isim kullanılmıştır.

Schritte International 1 ders kitabındaki ayrı yazılan birleşik kelimeler, kelimelerin anlamları ve bu kelimelerin türleri Tablo 27’de incelenmiştir. Bu kitapta ayrı yazılan farklı kelime türlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu kelime türleri ve kullanım sıklıkları sırasıyla Edat + Zarf (1), Sıfat + İsim (5), Edat + Fiil (1), Sıfat + Fiil (1), İsim + Fiil (3) ve Zarf + İsim (1) tanedir.

Schritte International 1’ in bitişik yazılan birleşik kelimeleri Tablo 26’da incelenmiş, birleşik kelimelerin anlamlarına değinilmiş ve kelime türü bakımından düzenlenmiştir. Yüksek oranla *İsim + İsim* şeklinde oluşan birleşik kelimelere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu oranı ise 117 kelime kapsamaktadır. Genel oranlar incelendiğinde;

a) İsim ile oluşturulan birleşik kelime sayısı; İsim + İsim (117), İsim + İsim + İsim (3), İsim + Edat + İsim (1) ve İsim + Fiil + Son Ek (1), Ön Ek + İsim (2)

b) Edat ile oluşan birleşik kelime sayısı; Edat + Fiil (1), Edat + İsim (10), Edat + Zarf (2), Edat + Ön Ek + İsim (1)

c) Sıfat ile oluşan birleşik kelime sayıları; Sıfat + Sıfat (1), Sıfat + İsim (6), Sıfat + Fiil (1), Sıfat + Fiil + Son Ek (1), ve Sıfat + İsim + İsim (1)

d) Fiil ile oluşturulan birleşik kelime sayıları; Fiil + İsim (17), Fiil + İsim + İsim (1), Ön Ek + Fiil (3)

e) Zarf ile oluşturulan birleşik kelime sayıları; Zarf + İsim + İsim (1), Zarf + Fiil + İsim (1)

Themen *Neu 1* kitabında geçen ayrı yazılan birleşik kelime sayısı 4 iken bitişik yazılan birleşik kelime sayısı 233 tanedir. Bu sayının 133'ünü ise *İsim + İsim* şeklinde oluşan birleşik kelimeler kapsamaktadır

BÖLÜM VI

TARTIŞMA VE SONUÇ

Karşılaştırılmalı Dilbilim Açısından Almanca ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak incelenmesi başlığı altında hazırlanan bu çalışmada birleşik kelimenin tanımı kısaca, en az iki veya daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan söz öbekleridir şeklinde yapılmıştır. Yapılan bu tanımla beraber birleşik kelimelerin oluşturulması, yapısı, yazımı ve anlam bakımından birleştirilmesi incelenmiş, belirtilen her başlık detaylı alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

Yapılan bu çalışmalar sonunca elde edilen bulgular şöyledir:

Farklı dil ailelerine mensup Almanca ve Türkçe dillerinde birleşik kelimelerin yazımı her dilin kendi dil bilgisi kurallarına uygun şekilde yapılmaktadır. Her iki dilde benzerliklerin olması, birleşik kelimelerin yazımı konusunda genel bir kanı ve sonuca varmayı sağlamamaktadır. İnceleme esnasında ortaya çıkan farklar dikkate alındığında, birleşik kelimelerin yazımı evrenseldir, tüm dillerde şekil ve yapı olarak aynı yazılır diye bir sonuca varmamız mümkün görünmemektedir.

Birleşik kelimelerde aynı anlama sahip bazı kelime gruplarında Türkçede küçük harfle yazılan birleşik kelimeler, Almandada cümle başı olmamasına rağmen kelimenin ilk harfi büyük şekilde yazılmaktadır. Çünkü Almandada her ismin bir cinsiyeti bulunmaktadır. Bu cinsiyet ayrımını ise Artikel (tanımlılık) yardımı ile

belirlenmektedir. Artikeli olan her isim Almancada, cümlede ki konumuna bakılmaksızın büyük harfle başlarken, Türkçede böyle bir kural bulunmamaktadır.

Bugüne kadar birleşik kelimeler üzerine birçok çalışma yapılmıştır; ancak bu çalışmalar her iki dilde de birleşik kelimelerin yazımı sorununa açıklık getirmemiştir. Bu durumu doğuran etken, yapılan çalışmaların birleşik kelimelerin anlamı ve yapısıyla sınırlı kalmasıdır.

Türkçede birleşik sözcükler üzerine pek çok çalışma yapılmıştır; ancak bu çalışmaların çoğunda birleşik sözcüklerin nasıl yazılması gerektiği üzerinde durulmamıştır. Birleşik sözcüklerin tasnifi yapılmamış ve birleşik sözcüklerin tespitinde kullanılan ölçütler, yazım ve ses bilgisi ile sınırlı tutulmuştur. İstisnai çalışmalara rağmen birleşik sözcüklerin tespiti için belirlenen ölçütlerin yetersiz olduğu görülmüştür (Çürük, 2017).

Eski yazım kılavuzları ve güncel yazım kılavuzları incelendiğinde ayrı yazılan birleşik kelimelerin yazımlarının eski kılavuzlardan güncel kılavuzlara bakıldığında zamanla değiştiği gözlemlenmektedir. Bazı kelimeler TDK'nın eski kılavuzlarında bitişik yazılırken güncel kılavuzlarında ayrı yazıldığı görülmüştür. Bu durum ayrı yazılan birleşik kelimelerin yazımı konusunda bazı belirsizliklere sebebiyet vermektedir.

Korkmaz, “*Birleşik Kelimeler ve Yazılışları Üzerine*” adlı makalesinde bu konuda;

“bu konuya ilgi duyanları imlada kararsızlığa ve zorlanmaya düşüren hususlardan biri, Türk Dil Kurumunca yayımlanan 1985 öncesi İmla Kılavuzları ile 1985 ve daha sonraki yıllarda yayımlanan kılavuzlar arasında (sonuncusu 1993) birtakım yazılış ayrılıklarının bulunmasıdır: *İlköğretim | ilk öğretim*” (Korkmaz, 2010: 180-186) demektedir.

Almanca ve Türkçedeki birleşik kelimeler karşılaştırılırken daha önce yapılan araştırmalar ve akademik literatür incelenmiş, bunun sonucunda yapı ve yazım konusunda incelenmiş olan birleşik kelimelerin genel olarak sınıflandırılmadığı görülmüştür

Almanca ve Türkçe ders kitaplarındaki birleşik kelimeler bitişik ve ayrı yazılanlar olarak iki bölüme ayrılmış, Almanca kelimelerin Türkçe anlamları, Türkçe kelimelerin ise türü verilerek birleşik kelimeler detaylıca tablolaştırılmıştır. Bu şekilde incelenen birleşik kelimelerin oluşum türü olarak benzer, yapı olarak farklılık gösterdiği görülmüştür.

Birleşik kelimeler konusunda her iki dilde de, mensup oldukları dil ailelerinden kendi dillerine kelime geçişleri olduğu görülmüştür.

Telaffuz ve yazım bakımından Almancada kaynaştırma harfleri kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan kaynaştırma harfleri kelimenin okunuşunu ve yazımını kolaylaştırmaktadır. Almancada birleşik kelime oluşumunda sıklıkla kullanılan (-e, -s, -es, -n, -en, -er, -ens) gibi kaynaştırma harfleri yer alırken Türkçede bu tarz bir dilbilgisi kuralı görülmemektedir.

Türkçe ve Almanca dillerinde birleşik kelime oluşturulurken türetme yoluna ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Türetmeler yapılırken, bazen ön ek, bazen ise son ek yardımıyla birleşik kelimeler meydana gelmektedir.

Türkçede, isim tamlamalarının da birer birleşik kelime olduğu ve bunların ayrı yazıldığı tespit edilirken Almancada birleşik kelime kategorisine giren isim tamlamaları bitişik yazılmaktadır.

Almancada birleşik kelimelerin çoğunlukla bitişik yazıldığı hazırlanan kelime tablolarında görülmektedir. Ayrı yazılan birleşik kelimeleri isim yardımıyla oluşan fiiller kapsamaktadır.

Birleşik kelime oluşumunda meydana gelen anlam kayıplarının her iki dildeki benzerliklerden biri olduğu tespit edilmiştir.

Türkçedeki birleşik kelimeler oluşurken ses olaylarından biri olan harf düşmesi (ünlü / ünsüz) yaşandığı görülürken, Almancada morfolojik açıdan bu tarz bir ses olayı yaşanmamaktadır.

Yazılış bakımından Almancadaki birleşik kelimelerden bazıları tekil anlam taşıdığı halde çoğul yazımları ile yazılır ve tekil bir ismi belirtmektedir.

Karşılaştırılan Almanca birleşik kelimelerin Türkçe karşılığına bakıldığında bir kısmının birleşik kelime olmasına rağmen tek bir kelimeyi ifade ettiği bir kısmın ise Türkçe çevirisinde yine birleşik kelime olarak kullanıldığı görülmektedir.

Kısaltma ile oluşturulan kelimeler, Almanca dilinde birleşik kelime olarak adlandırılmaktadır.

Schritte International 1, Themen Neu 1 ve Hitit - Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, İstanbul – Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap' larındaki birleşik kelimeler incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Birleşik kelimeler yapı, tür ve şekil bakımından ele alınmıştır. Birleşik kelimelerde aynı anlama sahip bazı kelime gruplarında Türkçede küçük yazılan birleşik kelimeler, Almancada cümle başı olmamasına rağmen kelimenin ilk harfi

büyük şekilde yazılmaktadır. Çünkü Almancada her ismin bir cinsiyeti bulunmaktadır. Bu cinsiyet ayrımını ise Artikel (tanımlılık) yardımı ile belirlenmektedir. Artikeli olan her isim Almancada, cümledeki konumuna bakılmaksızın büyük harfle başlarken Türkçede böyle bir kural bulunmamaktadır.

Örneğin,

(Alm) Woche + (n) + Ende → Wochenende → (TR) hafta sonu

İki basit isim olan *Woche* ve *Ende* isimlerinin birleştirme eki *-n* yardımıyla birleşik kelime oluşumu sonucunda ikinci basit kelime olan *Ende* kelimesinin ilk harfi küçük ve kendisinden önceki kelimeye bitişik yazıldığı görülmektedir.

Ayrıca bu kitap incelemesi sonucunda toplamda 30 Tablo, 64 Şekil ve 19 Örnek kullanılmıştır.

Yapılan araştırmalar ve kaynaklar ışığında *Karşılaştırılmalı Dilbilim Açısından Almanca ve Türkçe Birleşik Kelimelerin Anlamsal ve Yazımsal Olarak incelenmesi* başlığıyla hazırlanan bu tez sonucunda;

Birleşik kelimelerin yazımı, anlamı ve yapısı konusunda süregelen belirsizliğin sürdüğü, bu konuda yapılan akademik çalışmaların yetersizliği ve belirli konularda sınırlandırıldığı, bu dilleri öğrenmek isteyenler için anlaşılır bir kılavuzun ya da bilgilerin bulunmadığı gibi sorunların olduğu tespiti yapılmıştır.

İşbu sorunlar gereği problemlerin giderilmesi ve birleşik kelimeler konusunun her dil için bazı kurallara bağlanması ve belirsizliklerin ortadan kalkması için;

Yapılan akademik çalışmaların sayılarının artması, birleşik kelimelerin yapım ve yazımının dışında tüm alt başlıklarını kapsayan kılavuzlarının hazırlanması ve dili öğrenmek isteyenler için şekilde anlambilimsel bakımından yol gösterecek çalışmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (2007/6). Türkçede Almanca Kaynaklı Kelimeler. *Türk Dili*, Ankara: TDK. s.522-528
- Aksan, D. (2001). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arak, H. (2006). İkinci Yabancı Dil Olarak Almancanın Öğrenilmesinde İngilizcenin Ve Karşılaştırmalı Dilbilgisinin Rolü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 205-216.
- Arslan, E. ve Özdemir, M. (2017). Karşılaştırmalı Dilbilimi Bağlamında Çağdaş Türkiye Ve Kazak Türkçelerindeki Evren,Dünya,Gökyüzü, Hava Olaylarıyla İlgili Söz Varlıklarının Karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 141.
- Arslan, M. (2015). Türkçe ve Boşnakça İsimlerde Çokluğun Kullanımı ve Bunların Türkçe Öğretimine Etkileri. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, s.169-187.
- Aufderstraße, H. (2002). *Themen Neu 1 Kursbuch - Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache*. Donauwörth: Max Hueber.
- Avras, A. (2013). Türkçe "Ad Tamlamaları"nda Sıfatların Kullanımı Üzerine Notlar. *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD) (1): 171-184*, 9-10.
- Banguoğlu, T. (1986). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları. 2.Baskı.
- Bauer, L. (2004). *A Glossary of Morphology*. Edinburg: Edinburg University Press.
- Benzer, H. (2000). *Eine Kontrastiv Linguistische Darstellung der Adjektive in der Türkischen und der Deutschen Gegenwartssprache*. Bochum. s.78.

- Bölükbaş, F. vd. (2014). *İstanbul - Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Çürük, Y. (2017). Türkçede Birleşik Sözcükler (İsimler). Doktora Tezi. Ankara.
- Demir, C. (2007). Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu Ve Bir Tasnif Denemesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, 38.
- Dursunoğlu, H. (2016). *Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, İ. (2000), *Türk Dili*, Ankara: Akademi Yayınevi.
- Ediskun, H. ve Dürder B. (1991), *Örnek Dilbilgisi*, İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Eker, S. (2003). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Fleischer, W. und Barz, I. (1995). *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut.
- Ganiyev, F. (2013). *Bugünkü Tatar Türkçesi Söz Yapımı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Göğüş, B. (1963). "Türkçe' de Birleşik Kelime Oluşumu ve Birleşik Kelimelerin Nasıl Yazılması Gerektiği" *TDAY-Bulleten 1962*, Ankara, s. 245-264.
- Grafen, G. vd. (2012). *Germanistische Sprachwissenschaft Deutsch als Erst-,Zweit- oder Fremdsprache*. Tübingen: A.Francke.
- Horberg, R. und U. (1988). *Duden Almanca Gramer Çeviri : Mihan Çatak (Kurt), Memet Çatak*. Mannheim: Alfa.
- İşcan, A. ve Efendioğlu, S. (2010). Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 121-143.

- Karabulut, F. (2011). Türk Dili Sıfat-Filli Yapılı Tipolojisinin Japon,Kore ve Macar Tipolojileri ile Karşılaştırılması. *Turkish Studies* , 1352.
- Kerimoğlu, C. (2011). Takısız Ad Tamlaması Tartışması ve Tür-Öbek İlişkisi. *Turkish Studies* 6/1, 1442-1456.
- Keskin, D. (1998). İki Dilli Sözlük Bilgisi (Lexikographie) ve Dillerarası Eşdeğerlik Sorunsalı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 230.
- Koç, R. (2007). Türkçede Birleşik Kelimelerin Yazımı ile İlgili Tartışmalar ve Çözüm Önerileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 693-706.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü* . Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri - Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). Birleşik Kelimeler Ve Yazılışları Üzerine. *Ç.Ü Türkoloji Makale*, 180-186.
- Kurt, C. vd. (2018). *Hitit - Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tömer.
- Lohde, M. *Wortbildung des modernen Deutschen: ein Lehr- und Übungsbuch*. Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG: Tübingen 2006. S. 23.
- Meibauer, J. (2007). *Einführung in die germanistische Linguistik*. Stuttgart: J.B. Metzler.
- Niebisch, D. vd. (2013). *Schritte International 1 (A1/1)*. Würzburg: Hueber.
- Özezen, M. Y. (2014). Is the Issue of Compound Words a Merely Ortographic Problem in Turkey Turkish ? / Türkiye Türkçesinde "Birleşik Sözcük" Sorunu Yalnızca Bir Yazım (İmla) Sorunu mudur? *Discussions on Turkology - Questions and Developments of Modern Turkology Studies*, (s. 752). Warsaw.

- Özkan, M. (1996). Yapılış, Yazılış Ve Kullanışları Bakımından Birleşik Kelimeler. *İlmi Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, 98.
- Römer, C. /. (2003). *Lexikologie des Deutschen. Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Saussure, F. D. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri (Çeviri : Berke Vardar)*. İstanbul: Multilingual.
- Savran, H. (2002). Türk Dil Bilgisi Öğretiminde Birleşik Fiillerin İşlenişi Üzerine. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Cilt / Volume 5 - Sayı / Number 7*, 108.
- Scalise, I. und Vogel, S. (2010). *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam: John Benjamin Publishing.
- Sebzecioğlu, T. (2018). Birleşik Kelimelerin Yazımında Bilimsel Ölçütler Sorunu Ve Çözüm Önerisi. *Dil Araştırmaları*, 140.
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <http://sozluk.gov.tr/> (02.05.2019)
- Trachtová, J. (2011). *Ausgewählte Aspekte der deutschen und tschechischen Wortbildung*. Brno.
- Uysal, H. (2010, 8). Hint-Avrupa Dil Ailesine Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Bir Bakış. *Dilbilirim*, 25.
- Wellmann, H. (1991). *Morphologie der Substantivkomposita. In: Deutsche Wortbildung. Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache*. Berlin / New York: De Gruyter.
- Yılmaz, E. (2011, 12 22-24). Türkiye Türkolojisi Ve Karşılaştırma(ma)lı Dilbilim. *IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*. Muğla.

Zülfikar, H. (2013). Yazım Kılavuzlarında Kelimeleri Bitişik veya Ayrı Yazma Sorunu. *Türk Dili Dergisi*, s. 32.